KARYS

1956

KOVAS

KARYS

1 9 5 6 M.
K O V A S
Nr. 3 (1319)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**
Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**
Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**
Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

*

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Leidžia **Kario leidykla**

*

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas.
Justinas Liaukus — Karinės žinios.
L. Š. S. T. — Tremties Trimitas.

T U R I N Y S

V. Augustinas — Sargyboje ... Viršelis
Plk. O. Urbonas — Lietuvos senosios karinės vėliavos švedijoj ... 73
K. Bradūnas — Šventosios akimirkos ... 82
R. Aukštaitis — Lietuvos kariuomenės štabo II sk. paskutinės dienos ... 83
J. Šarūnas — Pirmasis paštas ... 86
K. Stalšans — Latvių-Lietuvių vienybės veikla ... 87
K. Pažėraitė — Vaidilos palikimas ... 88
Ksenofonas — 10.00 žygis ... 91
J. Skardis — Šaltasis karas 1955 m. užsibaigus ... 96
Tremties Trimitas ... 97
Pr. La. — Laisvasis pasaulis ir pavergtasis Pabaltijys ... 100
Kariai ir Jaunimas ... 101
Karinės žinios ... 103
Kuprinės Pabiros ... 108

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšans, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. V. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, T. Žiūraitis, O. P.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija. **Balys Brazdžionis,** Chicago, Ill. **Andrius Mart. Cieminis,** Rochester, N. Y. **Vytautas Sederavičius,** Omaha, Nebr. **Vytautas Kamantas,** Cleveland, Ohio. **V. Šalkūnas,** Carlton, Australija. **Morkus Šimkus,** Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas,** Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima",
Chicago, Ill.—J. Karvelis, P. Švelnis, "Terra" — A. Urbonas,
Cleveland, Ohio—V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas,
Verdun, Montreal, Que. — "Parish Library".

ANGLIJOJE:

D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, N. W. 6, Gr. Britain.
K. Rožanskas, 4 Bailey St., Old Basford, Nottingham.
Santarvė, 46 Abeidare Gdns., London, N. W. 6, Gr. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 240 Lygon St., Carlton, N. 3, Vic.
E. Stašys, 17 Belmore Ave., Belmore, Sydney, NSW.

VENEZUELOJE:

Sr. V. Mažeika, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, 2040 Labor Service Co., Kaiserslautern, Postfach 556

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $5.00, pusm. — $3.00 atsk. nr. — 55c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

THE WARIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $5.00 per year. Single copy 55 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

KU biblioteka
093 00523498 3

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1319) KOVAS - MARCH 1956

LIETUVOS SENOSIOS KARINĖS VĖLIAVOS ŠVEDIJOJE

PLK. O. URBONAS

Švedija, kuri XVI, XVII ir XVIII a. pradžioje buvo viena iš galingiausių Europos valstybių, savo didybės laikais kariavo su daugeliu savo artimesnių ir tolimesnių kaimynų. Neišvengė susikirtimo su Švedija ir Lietuvos-Lenkijos valstybė, su kuria švedai vedė septynetą karų, trukusių 66 metus (švedų oficialūs daviniai). Kare, žinoma, visko būna, ir didelių laimėjimų ir katastrofiškų pralaimėjimų. To yra patyrę ir švedai, per visą eilę laimėtų mūšių paėmę daugiau kaip 2000 vėliavų iš priešų kariuomeniu.

Visos tos vėliavos buvo laikomos Stockholmo riddarkyrkoje (riterių bažnyčia, švedų panteonas), suverstos į krūvą bažnyčios choruose. Per įvairias bažnytines iškilmes, dažniausiai vanikuojant ar laidojant karalių, tos vėliavos būdavo kilnojamos iš vietos į vietą. Bažnyčios sargai ypatingai atsargiai su jom nesielgdavo ir taip visa eilė vėliavų liko sunaikinta. Laikas irgi tęsė savo negailestingą naikinimo darbą — ir daug vėliavų žuvo galutinai. Tik XIX a. pradžioje švedai susigriebė ir paskyrė komisiją, kuri visas dar likusias vėliavas turėjo nupiešti ir aprašyti. Deja, šis darbas buvo atliktas nemokslišką: vėliavos nebuvo suskirstytos valstybėmis, bet aprašomos iš eilės, kaip jos buvo suguldytos bažnyčioje, nebuvo pažymėtas mastelis ir jo nebuvo laikomasi. Dėl to ,iš to rinkinio šiandien spręsti apie vėliavų paveikslus ir jų tikrąją išvaizdą yra sunku.

Tik 1905 m. buvo sudaryta tikra moksliška komisija, kuriai pirmininkavo Petrelli. Komisija nupiešė spalvomis ir aprašė visas dar užsilikusias vėliavas, mat, jų dalis XIX a. bėgyje irgi žuvo. Šitos komisijos darbas sudarė 30 tomų veikalą, kuriame lietuvių-lenkų vėliavos aprašytos 28, 29 ir 30-tame tomuose. Pačios vėliavos dabar laikomos riddarkyrkoje ir įvairiuose muzėjuose; jos yra užkonservuotos ir, reikia tikėtis, kad iki šiol likę vėliavos dar ilgai galės tarnauti praeities pažinimui.

Mus, žinoma, daugiausia domina lietuviškosios vėliavos, tačiau jų studija yra surišta su visa eile sunkumų: pirmiausia, **švedai neskiria lietuviškų vėliavų nuo lenkiškųjų; visos vėliavos užrašytos "lenkų vėliavų" vardu, ir visuose aprašymuose ir archyvų dokumentuose lietuviškos vėliavos sutalpintos kartu su lenkų ir kaip lenkų vėliavos.** Tas, žinoma, jų tyrinėjimą labai apsunkina; antra vertus, esu pabėgėlis, dargi be pilietybės, o tokiam archyvai sunkiau prieinami ir, galų gale, esu priverstas dėl duonos kąsnio gan sunkiai dirbti, todėl šitai studijai neturėjau galimybės pašvęsti tiek laiko ir darbo, kiek iš tikrųjų būtų verta. Pradžioje, laikau reikalinga pasakyti, jog negalima šito mano darbo laikyti išsamia apžvalga, duodu tik fragmentą, apimantį tik dalį su vėliavomis surištų klausimų. Feci, quod potui, faciant meliore potentes (Padariau, ką galėjau, tepadaro geriau, kas gali).

Visos Švedijoje esančios lietuvių-lenkų vėliavos yra padalintos į dvi pagrindines grupes:

I. Vėliavos iš laikų prieš Augustą II, ir

II. Augusto II (1670—1733) ir vėlesnių laikų vėliavos.

Jau minėtame Petrelli rinkinyje pirmoji vėliavų grupė sudaro 28-tą ir 29-tą tomus: 28 tome aprašytos 83 vėliavos, o 29 tome 78 dragūnų ir kavalerijos standartės. Antroji vėliavų grupė telpa 30-tame tome, viso 40 vėliavų.

Tokį suskirstymą reikia laikyti tiksliu dėl to, kad pirmoji grupė apima beveik išimtinai vėliavas su kryžiumi, kai kada su tam tikrais sventais paveikslais ir užrašais. Grynai lenkiškų, arba lietuviškų emblemų tose vėliavose nėra. Tiksliai pasakyti, kurios iš šitų vėliavų yra lenkiškos ir kurios lietuviškos, suprantama, nėra galimybės. Tačiau šioje grupėje išimtį sudaro keletas vėliavų, kurios pagal archyvinius davinius, pasisekė iššifruoti, yra aiškiai lietuviškos. Čia susiduriame su reiškiniu, kuris tais laikais buvo bendras visose valstybėse, būtent: kryžius dominavo visose vėliavose, gi tautinis ir valstybinis pradas negavo jose pasireikšti.

Antrą grupę sudaro vėliavos su herbais, kur valstybinis pradas ypatingai aiškiai pasireiškia. Čia randame vėliavas su lenkų herbu dešinėje vėliavos

pusėje (Vorderseite, na licevoj storone), kitoje pusėje Vytis. Tai aiškiai lenkiškos vėliavos. Kitos — su lietuvišku herbu dešinėje vėliavos pusėje, kairėje pusėje — lenkų erelis, tai aiškiai lietuviškos vėliavos. Pagaliau yra vėliavų ir su kombinuotu lietuvių-lenkų herbu; jos galėjo priklausyti ir lenkiškiem ir lietuviškiem daliniam.

Aiškinant abiejų grupių vėliavas teko susidurti dar su vienu, gal pagrindiniu sunkumu: archyvuose daugumas vėliavų įrašytos su nepilna informacija, "kokios dalies — žinių nėra" ir "kur paimta — žinių nėra". Dėl to visur ten, kur atitinkamų davinių surasti nebuvo galima, teko griebtis ultimo ratio — logikos.

raudonas kryžius (Anglijos ženklas) su baltais kraštais. 1801 m. vėliavai buvo pridėtas dar ir raudonas įstrižas kryžius (šventojo Patriko, Irlandijos ženklas).

Tuo būdu, matome, kaip laikui bėgant, pagrindinis ženklas — stačias kryžius, arba išlaiko savo pagrindinę formą, arba virsta įstrižu kryžium, taip vadinamu šv. Andriaus kryžium. Šis pastarasis vėliau irgi keičia savo išvaizdą ir, pagaliau, virsta, taip vadinamu, Burgundijos kryžiumi (Br. Nr. 3). Kartais šitie kryžiai savo galais nesiekia vėliavos kraštų. Tada jie vadinami kabančiais kryžiais (Br. Nr. 4, 5 ir 6).

Grįždami prie lietuvių-lenkų karinių vėliavų matome, kad jų tarpe yra visa eilė vėliavų su visomis

PIRMOJI GRUPĖ, VĖLIAVOS SU KRYŽIUMI

Šito tipo vėliavos atsirado Kryžiaus karų metu. Kryžius buvo ženklas, kurį turėjo visos sąjungininkų vėliavos, besiskiriančios viena nuo kitos tik spalvomis (Br. Nr. 1). Prancūzija turėjo baltą stačią kryžių mėlynos spalvos vėliavoje, Anglija — raudoną kryžių baltoje vėliavoje, Saksonija — žalią kryžių baltoje vėliavoje, Danija baltą kryžių raudonoje vėliavoje, Prūsija — juodą kryžių baltoje vėliavoje, Švedija — geltoną kryžių mėlynoje vėliavoje ir Italija — mėlyną kryžių baltoje vėliavoje. Kaip matome, stačias kryžius buvo naudojamas visų Vakarų Europos valstybių. Laikui bėgant, jį perėmė ir rytų valstybės: Lietuva, Lenkija ir Rusija. Kai kuriose valstybėse šis pagrindinis ženklas buvo pakeistas kitu, bet, pav., Švedija, Danija ir Suomija išlaikė jį iki šių dienų. Laikui bėgant, į vėliavos piešinį buvo įnešti tam tikri pakeitimai. Pirmas pakeitimas įvyko spalvose, kai Anglija, norėdama išreikšti savo reikalavimus į Prancūzijos sostą, įsivedė baltą kryžių mėlynoje vėliavoje. Žinoma, tas privertė ir Prancūziją atitinkamai pakeisti savo spalvas. Antras pakeitimas lietė kryžiaus pavidalą: vieton iki tada buvusio stačio kryžiaus atsiranda įstrižas kryžius (Br. Nr. 2). Nuo 1651 m. Anglijos vėliava įgijo tokią išvaizdą: mėlynoje vėliavoje įstrižas baltas kryžius (Škotijos ženklas), ant kurio buvo uždėtas stačias

čia paminėtomis kryžiaus formomis. Yra vėliavų su stačiu kryžiumi ir su įstrižu kryžiumi, abu paprasto ir kabančio pavidalo, taip pat yra ir su Burgundijos kryžiumi. Šių paskutinių yra ypatingai daug.

Ant kai kurių vėliavų yra šventųjų paveikslų ir užrašų. Visi užrašai lotynų kalba, pav.: Pro fide rege et patria (Už tikėjimą, karalių ir tėvynę), In hoc vinces (šiuo nugalėsi), In hoc signo vinces (šiuo ženklu nugalėsi) ir t.t.

Tačiau pagrindinis klausimas yra, kiek šitų vėliavų tarpe yra lietuviškų, jei iš viso jų yra? Išskyrus vieną kitą vėliavą, apie kurią archyvuose teko surasti tikslius davinius, pav., Žemaitijos storastos Oginskio kariuomenės kašteliono Bergo vėliava, apie kitas tiksliai pasakyti, kad jos yra lietuviškos, negalima. Bet kad jų tarpe lietuviškų vėliavų yra, ir nemažai, galima tvirtinti, žinant ano meto lietuvių-lenkų kariuomenės sudarymą.

Brigs'as savo komentaruose prie Denisono "Kavalerijos Istorijos", psl. 53—57, rašo: "Didžiojo Kunigaikščio Vytauto laikais kavalerija buvo sustiprinta totoriais, kurie gyveno Lietuvoje. Jie sudarė iki tada Vakarų Europoje nežinomą lengvąją kavaleriją, kuri nešė visą žvalgybos ir apsaugos tarnybą... Po Lenkijos ir Lietuvos sujungimo, Jogailos laikais (1386—1434), nežiūrint, kad kiekvienoj šitų valsty-

bių pasiliko savitos formos ir savarankus valdymas, **jų karinė organizacija turėjo be galo daug bendra** (mano pabraukta, Aut.)... Nuolatinės kariuomenės ilgą laiką Lenkijoj nebuvo, išimtį sudarė tik pasienio tvirtovių įgulos. Pirmas bandymas organizuoti nuolatinę miliciją buvo padarytas 1565 m., kai Mažosios Lenkijos gyventojai, daug kenčianti nuo nuolatinių totorių puldinėjimų, sutiko tam reikalui mokėti po 12 skatikų per metus. Didžiosios Lenkijos gyventojai to nepanorėjo ir tik 1562 m. čia buvo sudarytas panašus dalinys, gavęs kvarciano pavadinimą, nes jo išlaikymui ėjo ketvirtadalis pajamų iš karališkųjų dvarų. Pradžioje tas dalinys turėjo 10,000 pėstininkų ir 2,000 kavalerijos, bet laikui bėgant užaugo iki 60,000 žmonių sudėties. Galų gale 1588 m. ir Lietuvoje buvo suformuotas panašus dalinys prie, taip vadinamos, tautinės apsaugos.

"Prie nuolatinės kariuomenės tenka priskaityti dar karališkojo dvaro dalinius ir magnatų 'chorugwes' (nadworne hufce i chorongwie możniejszych Panow), kartais iš keleto tūkstančių arklių.

"Kas liečia šiuos dalinius Lietuvoje (nuolatinės kariuomenės dalinius) tai jų **pradžios reikia ieškoti organizacijoje, kuri buvo sukurta jau XV ir XVI a.** (mano pabraukta, Aut.). Tada, taip vadinami rotmistrai, pėsti ir raiti, etmono tvirtinami, būdavo įrašomi į tam tikrus sąrašus. Jie būdavo įpareigojami, reikalui esant ir karaliui liepus (listy przypowiednie) pristatyti tam tikrą kiekį ginkluotų ir apmokintų žmonių. Šitie bajorai, daugumoj priklausanti žymiausiom šeimom ir turtingi, savo pilyse nuolat laikydavo reikalingą kiekį arklių, ginklų ir kitų reikmenų. Taikos metu jie nuolatos vykdė karinius pratimus, **taip kad jų kontingentai sudarydavo nuolatinę kariuomenę ir dar gerą** (mano pabraukta, Aut.).

"Kas liečia lenkų kariuomenės didumą, jis buvo įvairus įvairiais laikais. Karinei tarnybai įpareigoti bajorai, kurie iki paskutinių respublikos dienų sudarydavo kariuomenės daugumą, taikos metu nebūdavo šaukiami tarnybai. Tik reikalui esant, būdavo daromas bendras šaukimas (pospolite ruszenie), tada šita kariuomenė sudarydavo jėgą, siekiančią 150,000 žmonių.

"Steponas Batoras (1575—1586) lenkų kariuomenėn įvedė samdinius. Savo 85,000 žmonių kariuomenėje prieš turkus jis turėjo 10,000 samdinių. Žygimantas III (1586—1632), kare su rusais, turėjo ju 30,000, o kare su turkais net 35,000. Jono III laikais, kaip sakoma, jų buvę iki 100,000. Prieš Karolį XII buvo pašaukta 58,000 tautinės kariuomenės **pagal nusistovėjusį santykį — 2/3 lenkų ir 1/3 lietuvių** (mano pabraukta, Aut.). Taikos metu būdavo šaukiami tik daliniai, reikalingi vidaus tarnybai: Lenkijoje 16—18,000, Lietuvoje 6—8,000 vyrų.

"1776 m. nuolatinės kariuomenės Lenkijoje buvo 12,439 žmonės ir Lietuvoje 4,770; iš jų kavalerijos Lenkijoje: 3 brigados po 735 žmones (24 vėliavos), 2 pusbrigadės po 369 žmones (12 vėliavų), raitoji gvardija iš 426 žmonių ir 5 pulkai įvairios sudėties (2 po 390 ir 3 po 257 žmones) Iš viso — 4,920 žmonių.

"Lietuvoje: 2 brigados po 478 žmones (gusarai ir šarvuotininkai), raitoji gvardija — 318 žmonių ir 5 pulkai įvairios sudėties (1 iš 374, 1 iš 327, 1 iš 395 ir 2 iš 150 žmonių); iš viso — 2,668 žmonės."

Šita ištrauka yra įdomi, nes: 1. ji įrodo, kad Lietuvoje nuolatinės kariuomenės reikšmė ir jos būtinumas buvo suprastas anksčiau kaip Lenkijoj. Be

to, kokie bebūtų nuolatinės kariuomenės daliniai, jiems vėliavos buvo reikalingos; 2. čia nurodomas nuolatinis santykis tarp lietuvių ir lenkų, kai būdavo sudaroma bendra lietuvių-lenkų kariuomenė. O kadangi puolantį priešą atremti buvo bendras reikalas, taigi nėra davinių tvirtinti, kad tose kautynėse, kur minėtos vėliavos švedų buvo paimtos, lietuviškos kariuomenės nebuvo. **Atvirkščiai, yra pagrindo tvirtinti, kad ji ten buvo, tose kautynėse dalyvavo ir, aišku, neteko tam tikro kiekio savų vėliavų.** Nedaug prasilenkiant su tiesa, yra pagrindo tvirtinti, kad pirmosios grupės vėliavų maždaug trečdalis yra lietuviškų, tik, deja, tiksliai nustatyti, kuri jų tikrai priklausė lietuviškam daliniui, dėl davinių stokos, neįmanoma.

Šiokių tokių nurodymų galėtų duoti tų vėliavų spalvos, bet čia susidūriau su tokiu spalvų įvairumu, kad nuo bandymo nustatyti vėliavų priklausomybę pagal spalvą teko atsisakyti. Matyti, anais laikais jokios sistemos nebuvo prisilaikoma ir spalvos būdavo parenkamos arba pripuolamai, arba pagal atitinkamo pareigūno skonį.

Kokia tvarka senojoje Lietuvoje pulkai (kuopos ir eskadronai) būdavo aprūpinami vėliavomis, man švedų archyvuose nepasisekė nustatyti. Bet, reikia manyti, kad šita tvarka nedaug kuo skyrėsi nuo tvarkos kitose valstybėse. Vokietijoje ir Rusijoje būdavo taip: pulko vėliava, visuomet puošniausia, dažnai su kokiu sudėtingu ornamentu ir paveikslu, būdavo gaminama augščiausios vadovybės parėdymu (Rusijoje caro) ir iškilmingai pulkui įteikiama. Kuopų gi ir eskadronų vėliavos būdavo gaminamos pulko rūpesčiu, dažniausiai "kaip rotmistras nurodydavo". Šitie gi sau galvos daug nelaužydavo: paimdavo dažniausiai vartojamą ženklą, paskirdavo spalvas ir — reikalas atliktas. Dėl to ir tenka manyti, kad visos sudėtingesnės vėliavos, su ornamentais ir paveikslais, yra pulkų vėliavos, o paprastesnės, dažniausiai su vienokio ar kitokio pavidalo kryžiumi yra kuopų, arba eskadronų vėliavos. Tokį tvirtinimą būtų galima remti vėliavomis, švedų kataloge pažymėtomis Nr. 10, 11 ir 15. Tos trys vėliavos visai vienodos ir skiriasi tik tuo, kad viršutiniame kampe, prie koto, turi skaitmenį 1, 2 arba 4. Mano nuomone, tai tikras įrodymas, kad jos priklausė vieno pulko 1, 2 ir 4 kuopai, arba 1, 2 ir 4 eskodronui.

Kokios gi išvados tektų padaryti iš viso čia pasakyto?

1. Pirmos grupės vėliavose — lietuviškose ir lenkiškose — yra vienas ir tas pats ženklas — kryžius Išorinė jų išvaizda nieku nesiskiria ir jų priklausomybę galima būtų nustatyti tik pagal archyvinius davinius, kurių, deja, Švedijoje nėra.

2. Tačiau šitos grupės sudėtyje turime keletą neabejotinai lietuviškų vėliavų, tai: Nr. 25, 27 ir 63. Bet, pav., vėliava Nr. 63, mano nuomone, negalėtų būti laikoma šauktos kariuomenės vėliava. Yra daugiau davinių tvirtinti, kad tai asmeninė vėliava (chorongwie możniejszych panow).

3. Neišaiškintų vėliavų tarpe, neabejotinai, yra tam tikras skaičius ir lietuviškų vėliavų, gal ketvirtadalis ar trečdalis bendro skaičiaus.

Toliau paduodu būdingesnes šios grupės vėliavas prisilaikydamas švedų numeracijos, pagal Petrelli rinkinį.

Jų yra 28-me tome 83 vėliavos ir 29-me tome 78 dragūnų ir kavalerijos standartės. Iš visų šitų vėliavų **65 yra vien tik su kryžiumi,** vieno ar kito jo pavidalo.

I GRUPĖ

Nr. 1. Vėliava iš dviejų raudonų ir vienos baltos juostos, balta juosta viduryje. Centre Lietuvos-Lenkijos herbas, ant jo uždėtas Švedijos herbas. Paimta Varšuvoje 1655 m. Šitą vėliavą švedai laiko bendra valstybine vėliava, kuri buvo vartojama bendrų valstybinių iškilmių metu.

Nr. 6. Balta vėliava, visi piešiniai mėlyni. Burgundijos kryžiaus viduryje mažas lotyniskas kryžius ant trikojo su įrašu.

Nr. 8. Šviesiai mėlyna vėliava su baltu Burgundijos kryžiumi.

Nr. 10. Mėlyna vėliava su raudonu Burgundijos kryžiumi. Viršutiniame kampe prie koto raudonas skaitmuo 1. Šita vėliava, kartu su kataloge esančiom Nr. 11 ir 15, yra įdomi tuo, kad prie koto turi skaitmenį 1, o likusiose 2 ir 4. Visos trys vėliavos yra visiškai vienodos. Nėra abejonės, kad šitos vėliavos priklausė vienam ir tam pačiam pulkui, o skaičiai 1, 2 ir 4 rodo atitinkamą kuopų ar eskadronų eilės Nr. (tai kuopų arba eskadronų vėliavos).

Nr. 21. Raudona vėliava su raudonais kraštais, kuriuose išdėstyti mėlyni trikampiai. Viduryje mėlynas Burgundijos kryžius. Kryžiaus viduryje mažas šv. Jurgio kryžius ant trikojo (gal tai stilizuoti Gedimino stulpai?). Vėliava su įrašu.

Nr. 22. Balta vėliava. Viduryje graikų kryžius ir aplinkui jį ovalas su spinduliais. Įrašas: "In hoc vinces". Visas piešinys auksinis. Prie koto du raudoni lapai.

Nr. 23. Šviesiai mėlyna vėliava. Viduryje šviesiai raudonas kryžius, jo viršuje erškėčių vainikas. Įrašas: "In hoc signo vinces" (šiuo ženklu nugalėsi).

Nr. 24. Ruda vėliava su baltais kraštais iš visų pusių apvesta dar geltonu pakraščiu. Ar ketvirto krašto irgi būta, nežinia, nes galo trūksta. Rudos laužytos linijos kraštuose yra tokio pat platumo, kaip ir balti tarpai. Viduryje didelis baltas kryžius ir kampuose prie koto baltos lelijos. Dešinėje nuo kryžiaus matyti baltos žvaigždės likučiai.

Galimas dalykas, kad lelijos yra lietuviško tautinio prado pasireiškimas, tuo atveju vėliava būtų lietuviška.

Nr. 25. Vėliava balta. Viduryje baltas, kiek tamsesnis šv. Jurgio kryžius. Po kryžiumi rudas erškėčių vainikas. Viršuje kryžiaus, ant mėnulio stovi šv. Motina, į kurios krūtinę atremti iš dešinės trys, o iš kairės keturi kalavijai. Tarp kryžiaus ir koto yra apvalus herbinis skydas su ereliu. Lygiagrečiai kotui raudonomis raidėmis įrašyta: "Jėzus Marija Jozef".

Šita vėliava priklauso Žemaitijos storastos Oginskio kariuomenės kaštelionui Bergui; paimta 1702 m. sausio 18 d. ties Kupiškiu. Stengdamasis išaiškinti kai kurias smulkmenas, suradau prof. Hjaerne 1880 m. padarytą nuorašą grafo Stanislovo Poniatovskio (būsimo karaliaus tėvo) rankraščio. Rankraštis anais laikais buvo saugomas kunigaikščio Čartoriskio bibliotekoje Krokuvoje.

Poniatovskis, kuris ilgą laiką tarnavo Karoliui XII ir yra jį lydėjęs jo žygiuose, rašo: "Po Carlovitzo taikos Lietuvos Didysis iždininkas Sapiega grįžo Lietuvon. Netrukus prasidėjo vadinamieji Sapiegos neramumai, arba, kitaip sakant, karas tarp magnatų, kurių priekyje buvo Sapiegos, ir tarp žemesniųjų bajorų. Pradžioje Sapiegos buvo sumušti ir abu broliai buvo priversti jieškoti prieglaudos Lenkijoje, kur karalius Augustas buvo nusiteikęs prieš juos. Tai buvo

tais laikais, kada švedai peržengė Dauguvą ir prisiartino prie Lenkijos sienos, užkariaudami visą Kurlandiją. Sapiegos nusprendė jieškoti pagalbos pas švedų karalių, nes Lenkijoj jieškotos pagalbos nesurado, taigi i švedų karaliaus stovyklą jie pasiuntė savo pasiuntinį St. Poniatovskį.

"Poniatovskis savo uždavinį sėkmingai išpildė, ir Karolis XII įsakė savo kariuomenei įžengti į Žemaitiją... Kada švedai jau buvo prisiartinę prie Žemaitijos siencs, Poniatovskis vėl buvo pasiųstas pas Karolį XII, kuris paskyrė pasimatymą su Sapiega Jurbarke. Čia Karolis pažadėjo, kad nenutrauks karo tol, kol Sapiegoms bus grąžinti visi jų turtai ir privilegijos. Kartu buvo nutarta nuvainikuoti Lenkijos karalių, kuris veikia prieš pacta conventa ir prieš įstatymus. Sapiega mėgino nurodyti sunkumus, surištus su tokiu sprendimu, bet švedų karalius trumpai lotyniškai atsakė: "Ego semel dic et fac" (Aš vienąkart sakyk ir daryk).

"Po šito pasitarimo Karolis davė įsakymą savo kariuomenei žygiuoti pirmyn. Pasiekęs Alytų jis paliko Lietuvoje generolą Moerner ir generolą Sapiegą su švedų kariuomenės rinktine. Jie turėjo kariauti prieš Žemaitijos storastą Oginskį, kuris palaikė lenkų karaliaus pusę. Pats su likusia kariuomene Karolis nužygiavo Varšuvos link."

Laikau reikalinga šiek tiek sustoti prie šitos vėliavos ir ją smulkiau išnagrinėti. Viskas, kas iki šiol yra pasakyta, neabejotinai įrodo, kad šita vėliava tikrai yra lietuviška. Nemažiau yra įdomu, kad šitoje vėliavoje randame dvi emblemas, **kurios anais laikais lietuvių buvo vartotos:** tai šv. Jurgio kryžius ir erškėčių vainikas. Analogiškai būtų galima tvirtinti, kad vėliavos su šitom emblemomis yra lietuviškos, tuo labiau, kad nė vienoje vėliavoje, kurią galėjau nustatyti kaip tikrai lenkišką, šitų emblemų nesu radęs. Ten visur vartojamas tik lotyniškas kryžius. Tuo būdu išeitų, kad vėliavos Nr. 21, 23, 26, 27 ir 70 irgi yra, neabejotinai, lietuviškos. Tarp šitų vėliavų turime Nr. 27, kuri, pagal archyvinius davinius yra paimta 1701 m. Kurlandijoje ir, kuri priklausė totorių daliniui. Jau anksčiau teko nurodyti, kad totorių daliniai sudarydavo Lietuvos kariuomenės lengvąją kavaleriją (Lenkijoje — taip vadinami registruotieji kazokai), reiškia ir šita vėliava yra neabejotinai lietuviška, ir joje randame tą patį šv. Jurgio kryžių ir erškėčių vainiką, kuris, deja, nuotraukoje jau nebematomas, kadangi tos dalies vėliavos trūksta (pirmajame švedų rinkinyje jo likučiai dar matomi).

Nr. 26. Mėlyna vėliava, viduryje auksinis šv. Jurgio kryžius, jo centre Dievo Motina raudonais rūbais ir mėlynu apsiaustu su Kūdikiu rankose. Aplink ją įrašas: "Per signum crucis de inimicis nostris libera nos Deus noster" (Per kryžiaus ženklą nuo mūsų priešų išgelbėk mus mūsų Dieve), o aplink kryžiu: "Ut terribiles castro (rum) acies od..." (Kad baisias stovyklų eiles...).

Nr. 27. Vėliava mėlyna, viršuje ir apačioje kraštai iš mėlynų ir raudonų rombų. Ar buvo toks pat kraštas priešingoje nuo koto pusėje, nustatyti negalima ,nes tos dalies trūksta. Viduryje šv. Jurgio kryžius, kurio pusės trūksta. Viršutinėje kryžiaus dalyje penki padarai su žmogiška viršutine kūno dalimi ir su sparnais (angelai?). Kryžiaus dalyje prie koto sėdinti moteris, laiko taurę vienoje rankoje, o su kita daro kryžiaus ženklą. Įrašas: "Quis contra nos" (Kas prieš mus). Vėliava totorių dalinio (kokio?), paimta 1701 m. Kurlandijoje.

95.

95a

70.

48.

Nr. 33a. Balta vėliava su geltonais žiedais. Viršutiniame žiede šv. Motina stovi ant mėnulio, apsirengusi auksiniais rūbais ir mėlynu apsiaustu, su auksine karūna, dešinėje rankoje laiko kalaviją, kairėje skeptrą. Žiede įrašas: Fortissima" (Narsiausia). Viduryje apatinio žiedo geltonas kryžius (šv. Jurgio?), dešinėje — geltonas lotyniškas kryžius Įrašas: "Sub umbra gru... (crucis?) (Po kryžiaus? šešėliu).

Nežiūrint to šv. Jurgio kryžiaus, nesiimu priskirti šitą vėliavą prie neabejotinai lietuviškų, nes kryžiaus forma nevisai išlaikyta. Tačiau labai galimas dalykas, kad vėliava yra lietuviška.

Nr. 35. Mėlyna vėliava su auksiniu šv. Andriaus kryžiumi. Kryžiaus centre tankiai supintas laurų vainikas, kurio viduryje ant mėnulio stovinti šv. Motina, raudonais rūbais ir mėlynu apsiaustu apsisiautusi, rankose laiko Kūdikį. Viršutiniame vėliavos krašte auksinis graikų kryžius.

Nr. 43. Balta vėliava su šviesiai raudonu šv. Andriaus kryžiumi. Viršuje baltas skydas su aukso rėmais ir aukso karūna, skyde sidabrinis medis. Skydo abiejose pusėse sukryžiuotos palmių šakos ir ornamentas iš karinių reikmenų, palmių šakos sidabrinės, ornamentas auksinis. Įrašas viršuje: KIW. ZW M., apačioje: WL. S. SXA.

Nr. 48. Vien tik pažiūrėjus į šią vėliavą tektų pavadinti ją aiškiai lenkiška, tačiau ji yra įdomi dėl vienos smulkmenos, būtent: viršutiniame kampe prie koto randame mažą, taip vadinamą graikų kryžių. Šis kryžius, kaip ir šv. Jurgio kryžius, turi praplatintus galus, tik praplatinimas yra labai nežymus. Kyla klausimas, kodėl lenkiškoje vėliavoje, kurioje paprastai būna tik lotyniškas kryžius, staiga, atsirado graikiškas, nors ir ne svarbiausioje vietoje? Ir čia galime tik spėlioti. Mano samprotavimai yra toki: lenkai — katalikai, tokį kryžių savo vėliavoje nedėtų; kazokai, kurie tarnavo Lenkijoje (taip vadinami registruotieji kazokai) turėjo savas, gana skirtingas nuo lenkiškų, vėliavas. Aišku, jog būta kokio tai ypatingo dalinio, kuriam ta vėliava priklausė, greičiausia čia būta lenkų karaliaus svitos dalinio, kurio lenkiškumas pabrėžtas, bet respektuota to dalinio tikyba. Remiantis tokiu samprotavimu, galima būtų manyti, kad šita vėliava priklausė ir kokiam nors lietuviškam daliniui, tarnavusiam lenkų karaliui, reprezentuojant ir saugojant. Žinoma, gal tai tik fantazija, bet tokia galimybė nėra negalima.

Vėliava raudona su baltais kraštais. Kraštuose 10 raudonų aštuonlapių gėlių. Tų gėlių viduryje kitos, tokios pat formos, baltos gėlės. Viršutiniame kampe, prie koto — graikų kryžius. Vėliavos viduryje baltas erelis su auksine karūna. Ereno krūtinėje raudonas skydas su lenkų — lietuvių herbu. Skydo viduryje — mėlynas skydas su Vazų herbu. Viršuje raudono skydo — atvira auksinė karūna. Erelis dešine koja laiko žalią laurų vainiką, kurį iš balto debesio paduoda ranka. Ranka mėlyna, paauksuota.

Nr. 63. Geltona vėliava, viduryje juodas taškuotas erelis su raudonu snapu, liežuviu ir kojomis, jo krūtinėje raudonas skydas su trim juodais ragais. Iš viršaus ir iš dešinės po tris liepsnas. Įrašas: FE:DAE ...ETE OC...IUSTE PUDNAMUS.

Tai kunigaikščio Radvilos herbas. Tokių vėliavų yra dvi, antroji — geltona su juodu kraštu. Mano nuomone, šitos vėliavos negalima priskirti prie kariuomenės (lenkų ar lietuvių) vėliavų, greičiau tai bus "Chorongwie możniejszych Panow" vėliava.

Nr. 70. Raudona vėliava su mėlynais kraštais. Kraštuose pakaitomis žvaigždės ir keturlapės baltos gėlės. Viduryje geltonas vainikas, jame balti vartai su trim bokštais, virš vartų baltas paukštis. Arčiau koto baltas mėnulis ir dar toliau baltas šv. Jurgio kryžius. Viršuje vainiko data 1653 ir po tris žvaigždės viršuje vainiko ir po juo. Visos žvaigždės baltos.

Nr. 90. Balta vėliava (tiksliau sakant, standartė, nes šios formos vėliavėlės buvo vartojamos tik kavalerijoje). Mišrūs kabučiai, auksiniai ir balti. Viduryje auksinis kryžius — jo pavidalas maždaug atitinka šv. Jurgio kryžių ir Joanitų kryžiaus pavidalą, bet tikrai nustatyti sunku.

Nr. 95. Raudona standartė, mišrūs, raudoni ir balti kabučiai. Viduryje sidabrinis Joanitų kryžius. Įrašas: "Jesus Maria sismecum in via". Antroje vėliavos pusėje (95a), viduryje didelis žalias laurų vainikas, jo viduryje aukso karūnos ir auksinių ornamentų apsuptas skydas, kurio viršutinė dalis raudona, o apatinė — sidabrinė. Kampuose data: 1644.

Nr. 98. Balta ir geltona vėliava, baltas laukas viršuje. Kabučiai raudoni ir balti. Vidury, per abu lauku, baltas kryžius labai originalios formos. Kryžius turi raudonus kraštus.

Nr. 117. Balta vėliava, viduryje sėdinti šv. Motina raudonais rūbais ir šviesiai mėlynu apsiaustu, su aukso karūna, vienoje rankoje laiko skeptrą, kitoje Kūdikį su karūna, kuris savo ruožtu, laiko valstybinį obuolį (Reichsapfel, deržava). Įrašas: "Vexillum consolare (icu)" (vėliavėlė paguosti). Kitoje vėliavos pusėje (117a) du medžiai žaliame lauke, per kurį bėga elnias, jo sprandą pervėrus strėlė.

Tai lyg ir vienintėlė vėliava, kurioje radau išreikštą aiškiai lietuvišką spalvų derinį: žalią, geltoną (auksinę) ir raudoną spalvas, bet ar galima būtų šitą vėliavą priskirti prie aiškiai lietuviškų, spręsti nesiimu.

Nr. 119. Balta standartė su raudonų, geltonų ir juodų kabučių likučiais. Vėliavos kraštas iš auksinių, juodų ir sidabrinių zigzagų. Viduryje šv. Motina mėlynais rūbais, apsupta auksinių spindulių, laiko Kūdikį ant rankų. Šonuose mėnulis ir saulė, abu veidais nukreiptais žemyn. Prie šv. Motinos galvos ir kojų auksiniai ornamentai. Vėliavos kraštuose auksinės ir sidabrinės liepsnos. Įrašas: data 1616 ir ant auksinės ir sidabrinės juostos "Provocatus pugno" (Iššauktas kovai). Antroje vėliavos pusėje (119a) žalio lauko viduryje auksinis lotyniškas kryžius, ant jo Kristus, apsuptas saulės, mėnulio ir žvaigždžių.

Nr. 124. Joje randame erškėčių vainiką, kas, mano nuomone, neabejotinai įrodo jos lietuvišką kilmę. Lenkų vėliavose ,kurių aš apžiūrėjau virš šimto, **nė vienoje** šitos emblemos nesu radęs. Antra vertus, joje matome stačią lotynišką kryžių, kas nėra įprasta lietuviškose vėliavose. Šitą vėliavą tektų priskaityti prie tų laikų vėliavų, kai katalikų tikyba pradėjo išstumti kitas tikybas Lietuvoje. Katalikų tikybos įtaka ir pasireiškia šioje vėliavoje, kurioje palikta sena įprasta lietuviška emblema — erškėčių vainikas, bet šv. Jurgio kryžius buvo pakeistas lotynišku kryžiumi.

Vėliava yra raudona su mėlynu pakraščiu. Išilgai mėlyno pakraščio, išorinėje pusėje balta juosta su neišskaitomu užrašu. Mėlynajame pakraštyje, išilgai koto, išdėstyta: žvaigždė, obuolys, žvaigždė, gėlė, žvaigždė, obuolys ir vėl žvaigždė, viskas aukso spalvos. Išilginiuose pakraščiuose yra žvaigždės ir juodų kontūrų raidės. Viduryje — gulintis lotyniškas baltas kryžius, kurio trys galai yra tamsiai raudoni. Vienas kryžiaus galas atsiremia į auksinį mėnulį. Kryžiaus viduryje geltonas (auksinis) erškėčių vainikas.

(Bus daugiau)

Kazys Bradūnas

ŠVENTOSIOS AKIMIRKOS

M a l d a

Puola šerkšnas nuo plonų šakelių
Į šviesos atplaukiančias bangas.
Aš laikysiu tavo ištiestas rankas
Kaip du baltu balandžiu virš aukuro
Viršum aukuro žėruojančios aušros . . .

Puola rasos nuo plonų šakelių
Į šviesos užtvinusias bangas,
Ir pro tavo ištiestas rankas
Kyla deganti, didžiulė saulė,
Kaip dangaus širdis, didžiulė saulė.

Ž i r g a s

Tik pridėk prie mano kaklo ranką —
Ar jauti nerimstantįjį kraują,
Kurs mane, kaip įtemptąjį lanką,
Laiko virpantį . . . ir šauja

Tartum strėlą į akiratį toliausią —
Ir aš prigulu prie žemės lyg liepsna —
Tik pridėk prie mano kaklo ausį —
Srūva kraujo pergalės daina.

A u d r a

Išdidus Perkūnas atidunda
Giriosna svaidydamas žaibus.
Žemė jau pavasario pagundoj
Praskleidžia žaliuojančius rūbus —

Ir nuplautą, nuodėmingą kūną
Taip visa virpėdama laikys,
Kol apglėbusi nerimstantį Perkūną
Užmigdys, bučiuodama akis . . .

D a u s o s

Ten sėdite augštam vėlių suolely
Su ąžuolo vainikais ant galvų,
Kur amžino pavasario šakelės
Pašlaitėm dangiškų kalvų
Po jūsų kojomis žaliuoja.

Kur ganosi kovų žirgai baltieji,
Laukiniai, nesuvaldomi, laisvi,
Ten saulė motina tarp jūsų rankų skrieja
Ir debesys balti, balti . . .

LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠTABO II-JO SKYRIAUS PASKUTINĖS DIENOS

ROMAS AUKŠTAITIS

Praėjo 15 metų, kai Kremlius, panaudojęs šlykščiausį melą ir smurtą, okupavo ir sugriovė Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Politinių, tarptautinių klausimų ir to meto Lietuvos vidaus struktūros nenagrinėsiu, nes apie tai įvairiomis progomis jau pakankamai daug prikalbėta.

Pradėsiu nuo to momento, kai visais Lietuvos keliais ir oru nevaržomi ir nekontroliuojami slinko ir kur norėjo sustojo raudonosios armijos daliniai.

Neminėsiu datų, nes neturiu tikslo aprašyti įvykius chronologine tvarka, o pasitenkinsiu aprašydamas tik kai kuriuos vaizdus, kurie įvyko 1940 metų birželio antroje pusėje ir liepos mėn.

Kai ką sąmoningai praleisiu, nes yra tam tikrų kliūčių, ir dar viena, nenagrinėsiu visos Lietuvos Kariuomenės Štabo II-jo skyriaus apimties, o apsiribosiu tik savo asmeniškais patyrimais.

TANKAI KAUNO GATVĖSE

Kai 1940 m. birželio 15 d. popietinėmis valandomis Kauno gatves užplūdo raudonosios armijos daliniai, visi II-jo skyriaus pareigūnai buvome savo vietose. Visi buvome perskaitę ir pasirašę gen. V. Vitkausko įsakymą laikytis ramiai ir vengti bet kokių išsišokimų. Tą karčią piliulę prariję, stoviniavome atokiau langų ir stebėjome nelauktuosius atėjūnus. Visos ryšių priemonės be pertraukos dirbo, pranešinėdamos iš tolimesnių vietovių apie raudonosios armijos žygiavimą. Mes į tai nieko negalėjome atsakyti, pasitenkindavome tik primindami vykdyti gen. V. Vitkausko įsakymą. Prieš sutemstant į skyriaus patalpas atvyko du žemesniojo rango bolševikų karininkai, lydimi jų karo attache Kaune majoro Karotkich, ir paprašė leidimo, kad jie galėtų iš mūsų sandėlių pasiimti benzino. Jiems buvo paaiškinta, kad mes tokių leidimų neišdavinėjame, nes tai ne mūsų darbo sritis. Jie atsiprašę išėjo. Majoras Karotkich buvo uniformoje ir ginkluotas; šiaip visada dėvėdavo civiliškai.

BUTAJEV BYLA

Visi dar atsimename, kad Molotovo ultimatume, tarp kitų Lietuvos vyriausybei primestų kaltinimų, buvo ir tai, kad esą Lietuvos vyriausybė nesilaiko sutarties ir jos pareigūnai užsiima sovietų karių grobimu. Čia, žinoma, buvo Molotovo sugalvotas triukas ir nieko bendra su tiesa neturėjo. Bet gi buvo atsitikimas, kad vienas raudonosios armijos puskarininkis Butajev dezertyravo iš jų bazių ir slapstėsi kažkur apie Vilnių. Kai Lietuvos policija apie tai sužinojo ir suradusi Butajevą norėjo jį suimti ir, žinoma, grąžinti sovietams, Butajev suėmimo metu nusišovė. Šis įvykis, dalyvaujant teismo, medicinos ir sovietų pareigūnams, buvo formaliai ištirtas ir sustatytas atitinkamas aktas.

Kai raudonoji armija okupavo Lietuvą, Butajev klausimas vėl iškilo, nes jų žvalgyba pareikalavo išsamių žinių apie tą įvykį.

Dar negalutinai sujauktos lietuviškos įstaigos (II-sis skyrius, teismas ir policija), patiekdamos neabejotinai autentiškus įrodymus, norėjo patenkinti jų reikalavimus ir tuo pačiu, nors netiesioginiai, atremti melagingus Molotovo kaltinimus.

Paskutinių šios bylos išvadų savo akimis nemačiau, tik buvo aišku, kad raudonosios armijos atstovai nuo generalinės Kremliaus linijos (Molotovo ultimatumo teksto) nenukrypo: ir toliau buvo kaltinami Lietuvos valdžios pareigūnai už pasikėsinimą prieš Sovietų Sąjungą ir jos karių saugumą.

KEIČIASI II-JO SKYRIAUS VAIZDAS

Iš pradžių retai, o vėliau vis dažniau pradėjo varstyti II-jo skyriaus duris įvairūs raudonosios armijos pareigūnai. Surasdavo įvairių reikalų: tai susipažinti, tai apie ką nors pasiteirauti, tai vėl kitokių. Galų gale pareikalavo duoti jiems pilną II-jo skyriaus patalpų planą. Tame plane turėjo būti atvaizduotas ne tik kambarių išdėstymas, bet ir kas juose ir kuriomis valandomis dirba, ką dirba, kur kokios spintos stovi ir kas jose sudėta. Raudonieji atstovai motyvavo, kad tai jiems reikalinga glaudesniam bendradarbiavimui užmegzti, o mums buvo aišku, kad tai jiems reikalinga arba palaipsniam skyriaus likvidavimui arba patogesniam atskirų asmenų suėmimui.

Praėjus kelioms dienoms po II-jo skyriaus patalpų plano įteikimo, vieną rytą atėję į darbą radome išplėštą foto laboratoriją. Nuotraukos ir negatyvai, kurių ten buvo gana daug, nepaliesti, bet paimti tik mažesnio tipo foto aparatai. Tą pačią dieną atėjęs vienas rusas "atsiprašė", kad, girdi, jiems reikėję skubiai pasinaudoti foto laboratorija, todėl jie be mūsų leidimo įėję. Bet apie sulaužytas duris ir pagrobtus aparatus neužsiminė.

Nuo II-jo Pasaulinio karo pradžios buvo praėję jau arti 10 mėnesių ir per tą laiką skyriuje buvo prisirinkę daug kautynių vaizdų nuotraukų (šias nuotraukas propagandiniais sumetimais atsiųsdavo vokiečių ir anglų karo atstovai). Šios fotografijos pagal ginklų rūšis buvo suskirstytos ir tvarkingai suklijuotos į du didelius albumus (vienas vokiečių, kitas prieš vokiečius kariaujančių). Tai, galima sakyti, buvo vedama karo eigos istorija paveiksluose. Rusai, pamatę tuos albumus, labai susidomėjo ir paprašė jiems paskolinti. Mes paskolinome, o jie paliko raštišką pasižadėjimą netrukus grąžinti. Tų albumų daugiau nebematėme.

Trečias dalykas, kurį rusai "pasiskolino" iš II-jo skyriaus, buvo rotatorius (raštų padauginimo mašina). Jis, galbūt, jiems buvo reikalingas, bet, svarbiausia, jie bijojo, kad mes slapta nespausdintumėm prieš juos nukreiptų raštų. Pasirodo, kad tuo pačiu

laiku jie pradėjo kontroliuoti visas Lietuvoje veikusias spaustuves.

Birželio paskutinėmis dienomis skyriaus viršininkas gen. št. plk. K. Dulksnys gavo iš gen. Vitkausko telefonogramą, kad jis iš skyriaus viršininko pareigų atleistas ir paskirtas etatiniu lektorium Vytauto Didž. Augštojoje Karo Mokykloje. Tuo pat metu per radiją paskelbė, kad gen. št. plk. ltn. K. Pranskonis (jis tuo metu sirgo) paleidžiamas į atsargą.

Vienas kitas žemesnio laipsnio karininkų iš eitų pareigų skyriuje atleidžiami ir skiriami į kitas dalis arba įstaigas.

Vyriausias laipsniu skyriuje liko plk. ltn. I. Matusaitis. Plk. ltn. P. Kirlys buvo neatleistas, bet, kiek žinoma, jam buvo įsakyta nesilankyti į darbovietę, kitaip tariant, jis buvo internuotas savo paties bute.

Skyriaus viršininkas gen. št. plk. K. Dulksnys paliko įstaigą niekam savo pareigų neperdavęs ir net su niekuo neatsisveikinęs. Tiesa, II-jo skyriaus viršininkas su jokiu turtu bei inventoriumi nebuvo surištas, bet jo darbo sritis buvo labai plati — šakota. Nors pagal Kariuomenės Štabo santvarką II-jo skyriaus viršininkas betarpiai priklausė Vyr. Štabo viršininkui, bet savo keliu jis laikė ryšį su U. R. Ministerija, su V. R. Ministerija, su Lietuvos karo atstovais užsienyje, su užsieniečiais karo atstovais Lietuvoje ir, galbūt, pagal reikalą, su visa eile privačių asmenų bei įstaigų krašto viduje ir užsienyje.

Mums likusiems buvo aišku, kad čia yra vaidyba iš augščiau ir susigyvenome su mintimi, jog šios įstaigos likvidavimo pirmasis aktas jau užbaigtas.

Skyriaus sudėčiai praretėjus, kartą prie keturių akių teko giliau išsikalbėti su plk. ltn. Matusaičiu. Aš, išklausęs jo spėliojimus ir daromas išvadas dėl visų mūsų ir jo paties likimo, patariau jam mesti viską ir jei nepasitraukti užsienin, tai bent pasislėpti kur nors krašto gilumoje. Jis patylėjęs ramiu balsu atsakė: "Mano sąžinė prieš Dievą, tautą ir visus, dargi ir prieš komunistus yra švari. Per 20 metų išbuvau Tėvynės sargyboje ir dabar, kai ji yra klastingai okupuota, aš neturiu drąsos likti bailiu. Kalbant apie save, tai aš jau esu per pusę amžiaus persiritęs. Duktė, kuriai savo viltis buvau sudėjęs, mirė, tai kas man belieka?.. Man lieka tik viena išeitis — laikytis vietoje. Ir jei komunistai nori mano kraujo — prašau, aš mirsiu neprašydamas jų pasigailėjimo. Prašyti pasigailėjimo — reikštų prisipažinti kaltu. Aš kaltas prieš juos nesu. Aš kaltas prieš juos tik tiek, kad esu nekomunistas."

ATVYKO NAUJAS VIRŠININKAS

Pora dienų praėjo be skyriaus viršininko ir be jokių nuotykių. Darbo valandas praleisdavome pasikalbėjimais, gaudydavome užsienio radijo žinias, komentuodavome kai kuriuos įvykius ir t.t. Ir štai skyriuje pasirodo gen. št. plk. ltn. Juozas Purelis. Atvyko gerai nusiteikęs ir pasisakė, kad kariuomenės vado gen. Vitkausko įsakymu jis esąs paskirtas II-jo skyriaus viršininku. Tą pačią dieną į skyrių atvyko keletas moterų ir vyrų mašininkų — raštininkų ir telefonistų — radistų tarnybai. Vėl vienas po kito pradėjo lankytis rusai, bet jie visais reikalais kreipdavosi į plk. ltn. Purelį.

Naujasis skyriaus viršininkas tuoj įvedė tvarką, kad pareigūnai tik labai svarbiam reikalui esant gali išeiti iš savo patalpų ir į raštininkų — mašininkų skyrių net sekcijų vedėjams buvo uždrausta įeiti. Jei reikėdavo kokį raštą perrašyti, tai jį pirmiausia turėdavai įteikti skyriaus viršininkui, o šis jau paduodavo mašininkui. Ką tie mašininkai rašydavo — sunku pasakyti, bet mašinėlės tarškėdavo be paliovos. Atrodo, kad plk. ltn. Pureliui pirmininkaujant ir raudonosios žvalgybos atstovams dalyvaujant buvo surašomos Lietuvos karininkų atestacijos (Suprantama, bolševikinėmis akimis žiūrint.).

Dar tą pačią dieną, kai žemiau aprašytas įvykis atsitiko, atvykęs į darbą su plk. ltn. I. Matusaičiu susitikau drabužinėje. Mudviejų akys kažkaip klausiamai susitiko. Aš tylėjau, o jis šiek tiek su pašaipa pasakė: "Velniai žino, kas čia darosi. Purelis nieko man nesako. Rusai kamantinėja apie Butajevą, apie kažkokį Koziriovą... Apie Butajevą daugiau nieko pasakyti negaliu, kas jau kelis kartus jiems pasakyta, o apie Koziriovą ničnieko nežinau. Blogai laisvam belaisviui"...

Apie 10 val. buvo girdėti plk. ltn. Matusaičio kabinete aštrus pasikalbėjimas rusiškai. Po keletos minučių pasigirdo trys eletrinio skambučio signalai. Tai buvo dar iš anksčiau nustatytas kodas, kad aš esu šaukiamas pas viršininką. Įėjęs į viršininko kambarį, išgirdau plk. ltn. Purelio įsakymą: "Eikite į plk. ltn. Matusaičio kabinetą". Įėjęs radau tokį vaizdą: plk. ltn. Matusaitis stovėjo atokiau rašomojo stalo. Vienas rusas (civiliškai apsirengęs) vartė ant stalo kažkokius popierius, o kitas rusas, atsisėdęs ant lango, rūkė papirosą. Įėjęs kreipiausi į plk. ltn. Matusaitį, dėl ko aš esu reikalingas. Jis man atsakė rusiškai: "Šį kartą jie už mane kalbės". Sėdįs prie stalo rusas pusiau su pašaipa, lyg pamėgdžiodamas plk. ltn. Matusaičio žodžius, pasakė: "Šį kartą pasidalinsime papulkininko (podpolkovnika) Matusaičio turtu. Jūs imkite skyriaus antspaudą, o aš raktus, ir čia pat sutvarkysime visą reikalą". Jis užrakino nedegamas spintas, stovėjusias plk. ltn. Matusaičio kabinete, ir jo rašomąjį stalą, o man liepė uždėti lako antspaudus. Atlikęs šias ceremonijas, rusas pasakė, kad užrakintas ir užantspauduotas duris galėsime atidaryti tik mudu abu kartu.

— Kol tas laikas ateis, tamsta savo galva atsakai už antspaudų neliečiamybę, o aš už raktų. Ačiū, tamsta gali eiti, — pabaigė rusas.

Išeidamas žvilgterėjau į plk. ltn. Matusaičio veidą, bet jo akys visai į mane nežiūrėjo. Daugiau aš jo nebemačiau.

Eidamas į savo kabinetą kažkaip pasukau pro raštininkų patalpas ir čia pat pasitaikiusiam man patikimam mašininkui akimis daviau ženklą sekti mane. Jis porą sekundžių palaukęs atvyko.

— Jei gali, dumk ir pranešk Dulksniui, kad pasisaugotų, nes Matusaitis jau areštuotas. Jis — "klausau", ir dingo.

Po kokių 10—15 minučių šis raštininkas, eidamas pro mane, pusbalsiai pasakė: — "Tvarkoje".

Tą pačią dieną apie 3 val. po pietų sužinojau, kad gen. št. plk. K. Dulksnys ir plk. ltn. Kirlys suimti.

Vėliau sutikęs tą patį raštininką smulkiau pasiteiravau, ką jam į tą pranešimą atsakė Dulksnys. Jis papasakojo, kad gen. št. plk. Dulksnys padėkojęs už įspėjimą ir pridūręs, kad jis nesijaučiąs nusikaltęs prieš bolševikus. (Šis buvęs mano tarpininkas dabar, rodos, gyvena Chicagoje. Jis galėtų smulkiau apie tai papasakoti).

Gal keista, bet jau taip yra, kad raudonajai bangai užliejus laisvuosius kraštus, žmonės pasidaro kitoki: susirūpinę, nekalbūs ir stengiasi vienas nuo kito būti atokiau.

Ši "liga" buvo jaučiama visur ir, kaip vėliau paaiškėjo, žmonės neklydo. Bolševikų žvalgyba jau pirmomis okupacijos dienomis, papirkinėdama arba terorizuodama, stengėsi užverbuoti atskirus įstaigų, fabrikų bei organizacijų narius, kad šie teiktų jiems reikalingas žinias. Į tokius spąstus buvo pakliuvusių įvairaus luomo žmonių: darbininkų, valdininkų, karių ir net dvasiškių.

Visų agresorių, o tuo labiau komunistų, pagrindinis slaptosios veiklos bruožas yra naikinti pavergtą tautą jos pačios priemonėmis.

II-sis skyrius išdavikų iš savųjų tarpo neturėjo, bet visvien, galima sakyti, visas 100% jo tarnautojų (karininkų) buvo areštuota. Labai maža dalis, prasidėjus vokiečių — bolševikų karui (1941 m.), ištrūko ir tuo būdu išvengė sunaikinimo, o kitų likimas nežinomas.

AUDIENCIJA PAS SKYRIAUS VIRŠININKĄ

Kai skyriaus vadovybė buvo suimta, likusieji pareigūnai dar daugiau užsidarė patys savyje. Mašininkai be pertraukos vis kažką rašė ir rašė, o naujasis skyriaus viršininkas gen. št. plk. ltn. Juozas Purelis pradėjo skyriaus tarnautojus šaukinėti pas save pasikalbėjimui (pradėjo nuo jaunesniųjų). Pašaukęs tarnautoją išlaikydavo po vieną ar dvi valandas. Atlikęs tokią "išpažintį", tarnautojas niekam nieko apie tai nepasakodavo. Dar "nebuvusiems" pas viršininką visuomet prieš akis stovėjo kažkokia mįslė.

Praslinkus porai dienų pasigirdo ir mano ausiai įprasti trys trumpi skambučiai, reiškia, atėjo ir mano eilė. Atidaręs viršininko kabineto duris, radau jį vieną sėdintį prie rašomojo stalo. Paprašė mane sėstis.

— Tai kaip jautiesi, draugas?.. — linksmai paklausė jis.

— Nieko ypatingo, esu gana ramus, — atsakiau jam.

— Kaip žiūri į naują susidariusią būklę?

— Kur, čia skyriuje, ar visame krašte?

— Čia skyriuje tai nieko ypatingo, bet kaip žiūrite į naująją vyriausybę ir į būsimą, gal šiek tiek kitokią, krašto santvarką?

— Aš esu karys ir į vidaus politiką lygiai taip, kaip ir į partijų reikalus, niekada nesikišau ir nesidomėjau.

— Kaip tamstai liaudies kariuomenė yra, prie širdies ar ne?

— Liaudies ar ne liaudies kariuomenė, mano supratimu, neturi reikšmės. Kariuomenė matuojama skaičiumi ir apsiginklavimu bei jos parengimu kautis. Aš esu pripratęs žiūrėti į vienalytę, dislokuotą savoje teritorijoje ir apolitinę kariuomenę.

— Aš galvoju ir tamstai patariu laikytis čia savo pareigose. **Aš nors jau nuo 1924 metų laikausi arčiau jų linijos,** bet esu lietuvis ir esu pasiryžęs ginti lietuvių reikalus. Jei mes iš čia išeisime, mūsų vieton ateis žydai arba rusai.

— Kaip tamsta, draugas viršininke, vertini gen. Vitkausko poziciją, žiūrint iš politinės pusės?

— Aš apie jį nieko nežinau. Malonu buvo su tamsta pasikalbėti, bet aš turiu eiti į posėdį. Šia proga aš tamstai perduodu plk. ltn. Matusaičio kabineto ir visų ten esančių spintų raktus. Nuo šios dienos tamsta užimi jo vietą. Tarp kitko prašau man, reprezentacijos reikalams, duoti 1700 litų avanso, — ir čia pat pakišo jau iš anksto parašytą pakvitavimą.

— Labai prašau, bet aš iš viso nežinau kiek ir kur pinigų yra, o be to, prašau kartu su manimi eiti patikrinti spynų ir antspaudų plk. ltn. Matusaičio kabinete.

Visos antspaudos buvo nesugadintos ir atidarę seifą radome tiek pinigų, kiek atžymėta piniginiame žurnale.

Aš jam atskaičiau 1700 litų "reprezentacijai" ir mudviejų "tarnybinis" pasikalbėjimas buvo baigtas.

Kokiam tikslui jis tuos pinigus naudojo — nežinau. Nepriklausomybės laikais niekas asmeniškai tokiomis sumomis nesišvaistė — buvo laikomasi didžiausio taupumo.

Pasikalbėjimo metu (o tai mane labai domino) niekur nė pusės žodžio iš jo burnos neištrūko apie suimtuosius II-jo skyriaus augštuosius pareigūnus. Iš šio pasikalbėjimo aš pasidariau šias išvadas:

1. Jieško karjeros žūstančios Tėvynės sąskaiton ir todėl, bendraujant su juo, reikia laikytis didesnio santūrumo ir atsargumo.

2. Manęs neįtikino jo pasididžiavimas, kad "jau nuo 1924 metų laikausi arčiau jų linijos" (Suprask: esu komunistas).

3. Jo gyslomis dar teka lietuviškas kraujas ir kur dar bus galimas pasirinkimas, jis, galimas dalykas, pasirinks lietuviams naudingą kryptį.

SKAMBINU GEN. ŠT. PLK. K. GRINIUI Į BERLYNĄ

Vieną rytmetį atvykęs į darbą pastebėjau, kad viršininko kabinete yra daugiau žmonių. Kokie ten žmonės — per matinį jo kabineto durų stiklą negalėjau įžiūrėti.

Po kelių minučių viršininkas pašaukė ir mane. Įėjęs pamačiau du uniformuotus rusus ir vieną civiliškai apsirengusį, kuris kalbėjo lietuviškai (Man rodos, tai buvo A. Sniečkus). Jie visi buvo gana gerai nusiteikę ir išlaikė karinį mandagumą.

— Sakykite, draugas... kada gautas paskutinis plk. Griniaus pranešimas iš Berlyno, — be jokios įžangos kreipėsi į mane plk. ltn. Purelis.

— Prieš kokias tris savaites, — atsakiau jam.

— Būk geras, draugas... tamsta žinai visą tvarką, imk telefoną ir iššauk plk. Grinių.

— O kas norės su juo kalbėti?

— Kalbėk tamsta pats. Tamsta jam pasakyk, kad II-jo skyriaus viršininko pavedamas kvieti jį kuo skubiausiai atvykti Kaunan su pranešimu.

Imdamas telefono ragelį pagalvojau, kad telefonu prašyti pranešimų nepatogu, nes Berlyne pasikalbėjimus su užsieniu telefonu stotis užrašo, ir tai plk. Griniui gali padaryti nemalonumų. Bet vėl žybtelėjo mintis, kad plk. Grinius turi galvą, jaučia kas čia pas mus dedasi ir todėl mūsų netaktas jam gal bus labai naudingas.

Atsiliepus Lietuvos pasiuntinybei Berlyne, paprašiau plk. Grinių. Pulkininkas atsiliepė ir po įprasto pasisveikinimo, išdėsčiau jam visą reikalą: viršininko vardu pakviečiau jį atvykti Kaunan su pranešimu. Pulkininkas nusijuokė ir atsakė:

— Praneškite viršininkui, kad kai apsitvarkysiu, tai būtinai nuvyksiu. Galbūt dar kitą savaitę. Viso geriausio!

Padėjęs telefono ragelį, plk. Griniaus atsakymą ir "pažadą" pranešiau jiems visiems.

Buvo aišku, kad jei plk. Grinius atvyktų, jis būtų suimtas.

(Pabaiga kitame numeryje)

PIRMASIS ORO PAŠTAS

JUOZAS ŠARŪNAS

Tobulėjant technikai ir išrandant vis naujas traukos ir susisiekimo priemones, gyvulių panaudojimas tam tikslui 19 a. buvo išstumtas į antrą vietą. Vienok ryšių srity žmogus turėjo pasitikėti patarnavimu paukščių, kurių protingumas ir ištvermingumas turėjo pirmumą prieš visas 19 a. mašinas.

Tada dar niekas nesugebėjo pastatyti tokios skraidančios ir valdomos mašinos, todėl ryšiams buvo naudojami karveliai, o toji priemonė buvo vadinama oro paštu. Tas pavadinimas iki šiai dienai visiems tebėra žinomas ir dar vis tebenaudojamas.

Paukščių panaudojimas žinių perdavimui nebuvo naujiena. Jau gilioje senovėje buvo patirta, kad paukščiai turi tendenciją grįžti į tą pačią vietą. Romėnų kronikininkas Plinius jau primena, kad egiptiečių ir graikų jūrininkai į išplaukiančius laivus visada pasiimdavo karvelių, kuriuos, atlikę savo uždavinį ir laivui grįžtant atgal, paleisdavo. Karveliams sugrįžus, jūrininkų šeimos nariai sužinodavo, kad didžioji kelionės dalis yra laimingai atlikta ir kad neužilgo reikia laukti jų sugrįžtant.

Anais laikais sparnuotieji paštininkai ant kojų turėdavo tik ženkliukus ir jokių laiškų neatnešdavo. Manoma, kad Cezaris irgi naudojo ryšiams karvelius.

Subyrėjus Romos imperijai, kaip daugelis genialių išradimų, taip ir karvelių paštas, buvo nustojęs veikti Europoje. Rytuose tas paprotys išsilaikė ir Bagdado kalifai palaikydavo nuolatinį ryšį su savo teritorijomis pašto karvelių pagalba.

Karveliai laikė ryšį tarp Britų dalinių Afrikos dykumose II Pas. karo metu.

Pranešimas pritvirtinamas prie karvelio kojos.

Po savo žygių, be kito grobio, kryžiuočiai parsigabeno ir šitą ryšių priemonę Europon. 1590 m., kai Karolis IV apsupo Paryžių, paryžiečiai, norėdami susižinoti su laisvuoju pasauliu, naudojo karvelius. Norėdami neleisti karveliams įskristi į Paryžių, apsupusieji naudojo erelius, kad tuos karvelius išgaudytų. Pasirodė, kad karveliai yra daug greitesni už erelius. Karvelis gali išvystyti greitį virš 50 mylių per valandą.

Kai vokiečiai buvo apsupę Paryžių, paryžiečiai perduodavo ir gaudavo žinias tik per karvelius. Kelis šimtus karvelių jie sukraudavo į pintines, pririšdavo jas prie balionų ir paleisdavo pavėjui iš miesto. Tie keli šimtai karvelių net nesuplasnoję sparnais, oro keliu, atsidurdavo toli nuo apsuptojo Paryžiaus. Istorija primena nepaprastai daug į Paryžių pristatytų pranešimų oro keliu tais sparnuotais pasiuntiniais. Žinių gavimas per tuos sparnuočius priešo apsuptiems paryžiečiams buvo didžiausia moralinė parama. Kritus Paryžiui, prancūzai užmiršo karinius pašto karvelius, bet juos dar laikė savo rūšies sportui.

19 a. pradžioje daug biznierių pradėjo domėtis karvelių paštu. Londono bankininkas Nathan Rotschild naudojosi žiniomis, kurias jam atnešdavo pašto karveliai iš Europos, net iš Napoleono karo veiksmų vietovių. Pasirodė, kad remdamasis žiniomis, kurias jam atnešdavo pašto karveliai, jis vykdydavo pinigines operacijas, davusias jam šimtaprocentinius pelnus.

Pašto karveliai neišėjo iš mados net tada, kai jau buvo pravestos telefono — telegrafo linijos, ne tik ant žemės paviršiaus, bet ir po vandeniu. Prisimindamos Paryžiaus apsupimą, Vokietija, Rusija ir kitos Europos valstybės pradėjo mokyti karvelius nuolatos ir laikė juos viena iš kariuomenės ryšių priemonių.

Prieš I Pas. karą, ir kariuomenės ir privatūs asmenys dėjo daug vilčių tiems sparnuotiems pasiuntiniams. Tačiau, netrukus sparnuotiems kariuomenės talkininkams atėjo jų karjeros galas. Marconi su savo išrastu bevielių telegrafu galutinai nukonkuravo pašto karvelius, kurie taip ilgai ir ištikimai tarnavo kariuomenėje atsakingose pareigose.

LATVIŲ - LIETUVIŲ VIENYBĖS VEIKLA

MAG. HIST. K. STALŠANS

Iš didžiulės aisčių tautų šeimos gyvos yra išlikusios tiktai dvi tautos — latviai ir lietuviai. Kalba, papročiais, gyvenimo būdu, senovės religija ir visu kuo jos yra taip artimos, kad net jų vardai yra beveik vienodi. Svetimšaliai ir svetimtaučiai, kurie mažai žino ir mažai pažįsta mūsų kraštus, labai dažnai painioja ir neskiria vienus nuo kitų. 1918—1920 metų laikotarpyje, kai atsiskyrėme nuo Rusijos, mums palankūs rusai klausinėdavo, kodėl latviai ir lietuviai nesudaro vienos valstybės, kuri būtų stipresnė, įtakingesnė.

Nėra žinių, kaip ten buvo iki 19 a. vidurio, bet po baudžiavos panaikinimo 1861 metais, kada netrukus prasidėjo abiejų tautų prisikėlimo laikotarpis, jau pradėjo kilti klausimas apie giminingų tautų suartėjimą. Latvių tautos atgimimo apaštalas Atis Kronvalds, kuris kiek laiko buvo gyvenęs Lietuvoje ir pramokęs lietuvių kalbos, skelbė 1870 metais, kad mūsų tėvynė yra ne tiktai Kuržemė, Žemgalė, Vidžemė ir Latgalė, kuri tais laikais buvo mažai pažįstama, bet ir Lietuva. Vadinasi, jis latvių tautos ateities kitaip negalėjo suprasti, kaip einant ir veikiant kartu su lietuviais. Kiek vėliau, praeito šimtmečio pabaigoje ir šio šimtmečio pradžioje garsus latvių poetas ir politinis veikėjas Jānis Rainis-Pliekšans latvių — lietuvių vienybės klausimu, tarp kitko, yra parašęs tokį eilėraštį:

Kādi augsti kalni, kādas dziļas jūras
Mūsu ceļus aizšķērsoja, liedza kopā nākt?
Zeme mūsu līdza, upes mūsu rāmas,
Pārpratumi, nepratumi liedza kopā nākt.
Brāļi mūsu, īstie brāļi, vienīgie šaī saulē!
Sniegsim rokas, iesim sētas kopā laist!

Lietuviškai tai būtų:

Kokie augšti kalnai, kokios gilios jūros
Mūsų kelius užskersuoja, draudžia susieiti?
Žemė mūsų lygi, upės mūsų ramios, —
Tai tik nesusipratimai draudžia susieiti.
Broliai mūsų, tikrieji broliai, vienintėliai po [šia saule,
Ištiesim rankas, eisime drauge kiemų sujungti!

Rašytoja ir poetė Aspazija — Elze Priekšanė — Rainio žmona yra parašiusi įdomią dramą iš lietuvių praeities "Vaidelote", kuri savo laiku buvo statoma visuose miestuose ir miesteliuose, net ir tremtyje nėra nuėjusi nuo scenos.

Prieš pirmąjį pasaulinį karą, kada Rygoje buvo įsikūrę daug tūkstančių lietuvių, buvo įsteigta Latvių — Lietuvių Savitarpinė Skolinamoji Bendrovė, kurios tikslas buvo padėti ir latviams ir lietuviams ekonomiškai sustiprėti pusmilioniniame didmiestyje, įsigyti namus, įsigyti įmones ir t.t. Pagal rusų įstatymus tuo metu, miesto savivaldybės rinkimuose galėjo dalyvauti tiktai tie asmenys, kurie turėjo savo namus, žemės sklypus arba užsiėmė prekyba. Bendrovė turėjo pasisekimo. 1913 m. pavasarį latviai, su lietuvių pagalba, Rygos miesto savivaldybės rinkimuose gavo beveik daugumą atstovų ir būtų visiškai paėmę miesto savivaldybę į savo rankas, jeigu vokiečiai nebūtų fiktyviai padalinę savo, miesto ribose esančių nejudomo turto nuosavybių. Nežiūrint to, latvių įtaka miesto savivaldybės reikaluose buvo didelė, daug kas buvo pasiekta latvių naudai.

Nėra smulkiai žinoma, kokie buvo tos bendrovės statutai, bet tenka manyti, kad be ekonominių, būta taip pat kultūrinių ir net politinių tikslų, nes tie pays veikėjai 1921 metais, jau po nepriklausomybės atgavimo, Rygoje įsteigė Latvių — Lietuvių Vienybę jau su kitais tikslais. Pritarimas buvo didelis, narių skaičius nuolat augo, vienybėje įsirašė žymi dalis Rygoje pažįstamos inteligentijos. Entuziastai laukė daug iš tos vienybės. Tais pačiais metais įsisteigė Vienybės skyriai Liepojoje, Daugpilyje, Jelgavoje, kur buvo lietuvių kolonijos, Kaune, Šauliuose ir po 1923 metų Klaipėdoje. Deja, daugumas narių su laiku pradėjo žiūrėti į Vienybę lygiai kaip ir į kitas susiartinimo draugijas, pav., latvių — anglų, latvių — prancūzų, latvių — švedų ir kt. Jie apsiribojo narių mokesčiais ir poros pobūvių aplankymu.

Tuo tarpu aktyvesnė narių dalis su energingu ir nenuilstančiu pirmininku inž. J. Rīteriu priešakyje ir jo vadovybėje respektavo principą, kad Latvių — Lietuvių Vienybė, kaip artimų ir giminingų tautų organizacija, turi daug platesnius ir toliau einančius visuomeninius ir politinius uždavinius. J. Rīterio namai, pačiame didmiesčio centre, buvo kiekvienam mielai atidaryti, kas tik kreipdavosi į jį kokiais skaudžiais Vienybės klausimais. Jo pastangomis prie Vienybės buvo įsteigti lietuvių kalbos kursai, kurie veikė visą nepriklausomybės laiką. Nors lankytojų buvo nedaug, vistik dalis latvių pramoko lietuvių kalbos. Jo pagalba ir dalinai jo lėšomis buvo išleistas lietuvių — latvių žodynas, kurį veltui kaip dovaną gavo kiekvienas kursų lankytojas. Buvo ruošiamas jau ir latvių — lietuvių žodynas, bet dėl užėjusio karo ir tikrosios Vienybės sielos, J. Rīterio mirties negalėjo pasirodyti. Jis mirė 1944 m. Kurše savo kaimo namuose, nematęs abiejų numylėtų šalių patekimo į baisią vergiją.

Jam gyvam esant, nepriklausomybės laikais, Vienybė visokiais būdais stengėsi pasiekti susiartinimo, bent tą, kas būtų lengvai įvykdoma: panaikinti vizas, užsienio pasus pereinant sieną, panaikinti muitus ir t.t., bet be rezultatų. Vienybė palaikė artimus ryšius su Lietuvių — Latvių Vienybe Kaune, kurios pirmininku ilgus metus buvo miesto burmistras, latvių draugas Merkys. Klaipėdos Lietuvių — Latvių Vienybės pirmininku buvo Palangoje gyvenęs Dr. J. Šliūpas. Jis stojo už visišką Lietuvos ir Latvijos susivienijimą vienon valstybėn. Pagal jo paruoštą laikinąją konstituciją abiejų valstybių siena panaikinama, abi valstybės laiko bendrą kariuomenę, bendrus pinigus, paštą, turi bendrą prezidentą, kuris pamainomis renkamas iš abiejų tautų. Kad vieni kitus neskriaustų, kiekviena tauta palaiko savo kultūrinę autonomiją; lietuvių kalba privaloma latvių mokyklose, latvių kalba privaloma lietuvių mokyklose ir t.t.

Tremtyje vienybės idėja dar nėra žuvusi. Savo metu Vokietijoje, dabartinio Vienybės energingo ir nenuilstančio pirmininko, mag. hist. J. Bračo ir valdybos sekret. N. Namnieko pastangomis, buvo sukurta ištisa eilė Vienybės skyrių. Užjūryje, Amerikos

Iliustravo dail. B. Vilkutytė-Gedvilienė

Algutis vos tik atsibudęs, šypsosi akių neatmerkdamas. Nenori nutraukti malonaus sapno. Dar jis tebemato prie jo pasilenkusį drąsaus žvilgsnio vyrą, kurio balsas toksai mielas, artimas...

Berniukas pravėrė akis.

— Tėveli, kur tu? — šūktelėjo jis nusiminęs. Jo melsvos, lyg išsigandusios, akys tematė tik dviaugštės lovos viršutinį čiužinį. Berniukas guėjo lyg grabe. Jis patraukė nuslydusią antklodę ir nusiramino. Priešais jį pilkavo antklodžių siena, už kurios gyveno kita šeima. Tokių atitvertų kambariukų šitoje salėje buvo daugybė. Uždangos slėpė gyventojus, bet nenustelbė jų balsus. Iš anapus trečiosios uždangos pasigirdo aštrus, įsakantis Galinienės balsas:

— Rožele, pasiskubink, stok į eilę. Paimk vaikams davinį. Beje, ir Vaidilienės vaikui parnešk, nes ji išėjo į miestą. O aš dar šiandien turiu užbaigti mezginį. Ūkio vedėjas liepė jau pristatyti megstukus.

"Mamytė išėjo į miestą," sušnibždėjo berniukas. — "o tėvelis toli, toli." Jo motina vargšė. Ji neturi pinigų, todėl negali jam nupirkti to, ko jis nori. O Galinienė labai turtinga. Dievuli mielas, kiek jos vaikai turi gražių žaislų! Jie kasdien valgo obuolius, kramto šokoladą ir kitokius saldumynus. Jų tėvelis tarnauja pas amerikonus. Jeigu Algučio tėvelis būtų čia, jis prašytų jį būtinai dirbti pas Amerikos karius.

Berniukas ūmai pašoko iš lovos ir užsirioglino vienmarškinis ant senos medinės dėžės — stovyklinės kėdės. Įsmeigęs akis į vyro fotografiją, ruduose rėmeliuose ant baltai užtiesto staliuko, jis labai gailiu balseliu nusiskundė:

— Tėveli, kodėl tu pasilikai žaliojoje? Kam tau tas devyngalvis slibinas reikalingas? Juk tu, tėveli, nesi šventasis Jurgis?

Už antklodinių užtvarų — sienų suskambėjo juokas.

— Ta Vaidilienė pripasakoja savo vaikui apie jo tėvą visokių nesąmonių, o tasai žiopliukas ir tiki, — tarė Galinienė.

— Taigi, taigi, — atsiliepė kita moteris. — Kam gadinti, kam gadinti vaiką?

— Kažin, ar tiesa, kad jos vyras liko Lietuvoje? Baikos! Aš tam netikiu. Girdėjau žmones sakant, kad Vaidila tarnavęs vokiečių kariuomenėje. Dabar gal kur nelaisvėje trūnija, — atsiliepė Skyrienės balsas.

— Džiūsna, ragana... Kaip ji drįsta apie mano tėvelį taip kalbėti? — sušnibždėjo sujaudintas berniukas.

— Kaip jums ne gėda, ponios, šitaip apkalbinėti savo tautietę. Ir dar tokią rimtą moterį, — jas sudraudė studentė Sigutė. Ak, kaip tas trūnijimas stovyklose susmulkina žmogų! Kodėl jūs nenorite sutikti, kad jos vyras, kaip ir daugelis kitų, pasiliko Lietuvos miškuose?

Moterys buvo sugėdintos, tik dar nenorėjo pasiduoti. Algutis nusiramino ir daugiau nebesiklausė jų ginčo. Jis pašnabždomis kalbino tėvo atvaizdą:

— Kam tu mane palikai? Juk aš tavo sūnus. Jei būtum kartu, man nupirktum naujus batelius ir truputį kramtomos gumos. Tėveli, palik tą baisųjį slibiną ir atvažiuok pas mus.

Berniukas nematė, kad už jo stovėjo motina ir

Jungtinėse Valstybėse, kur daugumos pabėgėlių tarpe Vienybės veikla yra kiek nusilpusi, veiklesnių skyrių yra Clevelande, kur vadovauja rašytojas Emilis Skujenieks ir Bostone, kur vadovauja rašytojas Faustas Kirša. Apie kitų skyrių veiklą negirdėti.

Atsimintina, kada 1937 metais Rygoje valstybiniame teatre viešėjo Kauno valstybinis teatras ir statė dramą, vaizduojančią lietuvių tautos prisikėlimo laikus, didžiulis teatras buvo pripildytas iki paskutinės vietos. Dalyvavo prezidentas K. Ulmanis ir ministeriai. Vienybės pirmininkas J. Riteris pabaigoje pasakė nuoširdžią kalbą, užbaigdamas ją drebančiu balsu: "Susivienykite, kol nėra per vėlu!" Mes esame mažos tautos. Mūsų eilės kasdien retėja. Jei norime, kad pasaulis mus išgirstų, reikia dabar įvykdyti, kas buvo pavėlinta anais laikais.

su ašaromis akyse klausėsi savo vienintėlio sūnaus kalbos.

Ji buvo jauna, vidutinio ūgio, šviesiaplaukė moteris. Gražus, inteligentingas jos veidas jau dvelkė gyvenimo nuovargiu. Tai tremties — stovyklinio gyvenimo rūpesčių antspaudas.

Ji priglaudė sūnų prie krūtinės ir išbučiavo jo akis.

— Kaip gera, kad tu, mamyte, grįžai. Aš sapnavau tėvelį ir prašiau, kad jis pas mus atvažiuotų, — sukuždėjo jis motinai į ausį.

— O kas tenai liks kovoti su slibinu, vaikuti? — rimtai tarė motina.

— Kad man jau nusibodo taip ilgai tėvelio laukti. Aš noriu, kad jis greičiau pas mus atvyktų.

Motinos akyse suspindo ašaros, bet ji greitai susivaldė.

— Ne, vaikuti. Tokios tavo kalbos tėveliui labai nepatinka. Neužmiršk, kad tu vadiniesi Algis Vaidila. Nedaryk gėdos savo garbingam vardui. Tu privalai būti kantrus ir laukti. Kai slibinas bus nugalėtas, grįšim į savo namus ir ten rasime tėvelį mūsų nekantriai belaukiantį. Ar pasižadi būti kantrus, Alguti?

— Būsiu, mamyte, — pažadėjo jis nevaikiškai susikaupęs. Jo linažiedėse akutėse spindėjo didelis rimtumas.

— Žinai, ką, mamyte, leisk tu mane vykti pas tėvelį. Jis man duos tokį ilgą kardą. Su juo aš slibinui kapt per uodegą. O jis, kad subaubs iš skausmo ir ,užmirš net savo galvas. Tada tėvelis, tik šmaukšt, tik šmaukšt... ir ritasi viena po kitos, kruvinos slibino galvos. Baidyklė nugalėta ir Lietuva laisva.

— Tu esi tikras Vaidilos ainis, — tarė motina šypsodamasi. — Tavo tėvelis labai džiaugtųsi tokį tave matydamas. Bet tu sušalai vaikuti. — Motina skubiai pradėjo jį rengti.

— Kodėl tėvelis džiaugtųsi? — susidomėjo berniukas.

Motina pagalvojo, kad jos vaikutis tremtyje, kaip ir kiti stovyklos vakai, ne laiku subrendo. Ir ji nuliūdo. Bet vaikutis laukia atsakymo.

— Todėl, Alguti, džiaugtųsi, kad matytų, koks gražus Vaidilų palikimas, — ramiai ji paaiškino.

— Koks palikimas, mamyte? — susidomėjo vaikas, apkabindamas motinos kaklą. Jo melsvos akutės nekantriai laukė naujos, gražios pasakos.

— Tu, Alguti, to dar nesuprasi.

— Suprasiu, mamyte, prašau pasakoti. Aš jau didelis. Aš viską suprantu. — Jis atkakliai įtikinėjo.

— Gerai, vaikuti, aš tau papasakosiu. Bet dabar eik į kiemą pažaisti, o aš tuo laiku pasišildysiu ir pagerinsiu mudviejų pietus. Gavau mieste truputį sviesto. Tu pabėgiok, kai bus pietūs paruošti, pašauksiu, — ir ji nulaipino sūnų nuo dėzės.

Kai berniukas dingo už antklodinės sienos, Vaidilienė ūmai sumišo. Ji ir vėl užsimiršo ne viena esanti, šitam improvizuotame kambarėlyje. Per dešimt šeimų vienoje salėje. Lyg didžiuliame vagone, laikinai sustojusiam šitame svetimame mieste. Pilka ir slegianti rutina. Visi vieni kitiems nusibodę, ieško prie ko prikibti. Atitrūkimas nuo gimtojo krašto išstūmė žmones iš pusiausvyros. Skurdas, nedavalgymas, bendras katilas, buvusį žmogų, dabartinį DP, žiauriai susmulkino. Gyvenimo nuovargis atsimuša veiduose. Tik jaunimas dar šiaip taip laikosi, tik reikia jį uždegti idealų ugnimi, reikia šventos kibirkštėlės.

Ji pažvelgė į savo vyro nuotrauką. Jis linksmas, gyvom akimis, žėri jo veidas nenykstančia šypsena. Neveltui Algis jį vis kalbina.

Ir ji prisimena vieną gegužės vakarą. Oras buvo sklidinas pavasariško kvepėjimo, kuris sunkėsi į visą jos būtybę, kerinčiu žavumu įkvėpdamas naujų minčių ir nepatirtų jausmų.

Jiedu klaidžiojo pašešupiais. Vytautas ir ji. Jis visą laiką juokavo, kaip visuomet, ją linksmindamas. Ji tik retkarčiais nusijuokdavo linksmu laimingu jaunystės juoku. Tik pasiekus jos namus, jis surimtėjo, nutilo. Prie sodo vartelių jau norėjo atsisveikinti, bet jis sulaikė jos ranką.

— Jau greit baigsis mokslo metai, tu eisi mokytojauti ,o kodėl neklausi, ką aš darysiu?

— Kam klausti, kad tu pats man pasisakysi, — nusijuokė ji.

— Tas tiesa, — patvirtino Vytautas. — Nežinau, ar tau tas patiks, bet aš manau stoti Karo Mokyklon.

Jai tas sumanymas aiškiai nepatiko. Ir pavasario burtai taip staiga ir netikėtai išsisklaidė.

— Ar tu negalėtum imtis ko nors rimtesnio? — paklausė ji atsargiai.

— Matau, tau tas nesuprantama, — beveik liūdnu balsu kalbėjo Vytas. — Tu manai, kad aš noriu būti karininku tik dėl blizgančių antpečių, ar lengvesnio gyvenimo? Ne, brangi Julyte, šito kelio pasirinkimas nėra atsitiktinis. Politinė padėtis komplikuojasi. Europoje vis labiau įsigali diktatoriai. Mussolinis begėdiškai užgrobęs Etijopiją, žvalgosi naujų aukų. Hitlerinis slibinas ryja vis naujas tautas ir savo "Mein Kampf'e" sapnuoja Rytų erdvę. O ar ne per Lietuvą pradės šitą "pasivaikščiojimą"? Stalinas, nerdamasis iš kailio, visur organizuoja Penktąją koloną. O ką jis galvoja, smarkiausiai ginkluodamasis ir eilę tautų badu marindamas, mes to nežinome. Pavojai mus aplinkui siaučia. Tik todėl aš eisiu mokintis kario amato, kad laiku galėčiau būti savo tėvynei naudingas. Gal pasakysi, kad visų pareiga ginti savo tėvynę. Tiesa, visa tauta turi jungtis šventojon laisvės kovon, bet tik galimybių ribose. O mano pareiga kovoti ir tada, kai šitoji kova atrodys visai beviltiška. Iki paskutinio kraujo lašo! Taip rodo mano prosenių testamentas.

— Koks testamentas?

— Tu nesijuok, nevadink pasaka. Tas testamentas siekia Vytauto Didžiojo laikus. Aš tau nusakysiu tą mūsų šeimos padavimą, einantį iš kartos į kartą, iš lūpų į lūpas, tada tau teks nuspręsti, ar galėsi už tokio paveldėtojo tekėti? Ar sutiksi porą metų mudviejų sutuoktuvių palaukti, ir, ar paskui neprieštarausi, kai tą testamentą privalėsiu perduoti tolyn, vertingiausiam mudviejų sūnui?..

— Mamyte, ar tu jau gali pasakoti? — pažadino ją įpuolęs Algiukas.

— Galiu, vaikeli, tik pirmiau turime papietauti, — sutiko motina.

Po pietų, Vaidilienė pasisodino sūnų ant kelių ir papasakojo jam tą padavimą, kurį, prieš aštuonerius metus jai perdavė sužadėtinis ir, kurį po keleto metų, su ja skirdamasis, įpareigojo perduoti sūnui, tėvynėje pasilikęs jos vyras.

— Seniai, labai seniai, prieš penkis šimtus su viršum metų, kada Lietuvą valdė Didysis Lietuvos Kunigaikštis Vytautas, jo pilyje tarnavo drąsus karys.

— Kartą, kada Vytautas Didysis buvo medžioklėje, tas karys priselino prie alkavietės, kur vaidilutės kurstė dievų garbei Amžinąją ugnį, ir jis pasigrobė vieną vaidilutę...

— O žinok, mano mažuti, tada lietuviai tikėjo daug dievų, kurių vyriausias vadinosi Praamžius Gal atsimeni, Alguti, senovinę Zapyškio bažnyčią?

— Atsimenu, mamyte, pasakok.

— Tu tada tebuvai tik antrų metelių, kai tau rodžiau tos bažnyčios altorių, po kuriuo kadaise kūrenosi šventoji ugnelė, vaidilučių kurstoma.

— Taigi... tas karys pasigrobė vaidilutę ir ją vedė. Vaidilutės neturėjo teisės tekėti ir karys būtų buvęs nubaustas, o vaidilutė nužudyta. Bet tada jau valdovas Vytautas rengėsi Lietuvoje įvesti katalikų tikėjimą, tik todėl jiedu likosi nenubausti.

— Vaidilutė, tapusi to kario žmona, vis verkė, raudojo ir sielojosi.

— Karys, matydamas savo žmonelę vis teberaudančią, patsai pradėjo krimstis, pajuto sąžinės graužimą, kad atitraukė nuo aukuro Amžinosios ugnelės saugotoją.

— Jis vieną naktį, slapta nuvyko į tą alkavietę, kur jau rado užgęsusią ugnelę... Mat, lenkų kunigai, įvedus Lietuvoje katalikų tikėjimą, išvaikė vaidilutes.

— Tada karys įpūtė ugnelę ir dievams paaukojo pirmąjį sumedžiotą žvėrelį, duodamas tokią priesaiką:

— O, Praamžiau! Nesirūstink ant manęs ir mano žmonos. O, Perkūne! Nepersmeik mudviejų savo ugninėmis strėlėmis! O, Praamžiau! Tu gi myli, Tu gi myli, Tu globoji mano tėvynę Lietuvą. Aš gi esu jos gynėjas, jos karys. Ateina Lietuvai sunkūs laikai ,nes ji susidėjo su klastingais lenkais. Taip skelbia Krivių-Krivaitis, Lietuvos Dievų valios reiškėjas. Aš Tau prisižadu, Praamžiau, per visą savo gyvenimą stovėti Lietuvos laisvės sargyboje ir ginti ją iki paskutinio kraujo lašo. Jeigu man likimas lems sulaukti senatvės, būsiu vaidila, garsinsiu Lietuvos vardą ir didvyrių žygius! —

— Matyti, toji tavo senolio priesaika dievams patikusi. Su didžiausiu trenksmu iš dangaus į alkakietę pasipylusi ugnis ir sudeginusi aukos likučius. Kai tavo senolio sūnus paaugo, jis jam tarė:

"Sūnau, nežinau, ar ilgai begyvensiu, todėl perduodu tau palikimą. Tai nėra lobis, bet brangesnis už visokius turtus. Tai Lietuvos garbė. Sūnau, stovėk tėvynės sargyboje. Gink ją iki paskutinio kraujo lašo! Neleisk priešui mūsų šalies terioti. Saugok jos kalbą ir papročius. Būk tikras Lietuvos sūnus. Šitą palikimą tu perduok savo sūnui, kuris turės tęsti tolyn."

— Ir taip, Alguti, tavo prosenio palikimas perduodamas iš kartos į kartą. Jis buvo vaidila, kad visi tavo bočiai gautų tą pavardę. Nė vienas iš Vaidilų giminės neišsižadėjo tėvų palikimo. Senoliai ir protėviai mušė kryžiuočius, žuvo sukilimuose, kentėjo Sibire už lietuvišką knygą... Tavo senelis buvo savanoris-kūrėjas, tėvas žaliojoj kovoja prieš raudonąjį slibiną, o tu...

— O aš, mamyte, kai užaugsiu, būsiu lakūnas. Aš nuvešiu pačią didžiausią bombą ir mesiu ją ant slibino ,tada jis tuoj prasmegs žemėn.

Motina pažvelgė į žėrinčias savo lepūnėlio akis, į vyro nuotrauką ant staliuko ir pro ašaras šypsodamasi tarė:

— Alguti, aš tikiu, kad tu neišsižadėsi Vaidilų palikimo, bet garbingai jį priimsi. Tavo tėvelis vykdo bočių testamentą, o jo draugai žaliojoj davė naują priesaiką. Jie tokį palikimą perduoda visiems lietuviams, kol tėvynė bus išlaisvinta. Vaikuti, jau arti ta laiminga, ta laukiamoji diena, kada mudu ant Tėvynės slenksčio pasitiks tavo tėvelis, drauge su Miško Broliais.

L. S. Ramovės Detroito Skyriaus Valdybai

P A D Ė K A

Už stambią auką, Laisvės Kovų Invalidams paremti, gautą Kariuomenės Šventės proga, sumoje $315.20, kurią sąrašais rinko: gen. J. Černius, plk. L. Peseckas, pulk. B. Svilas, P. Malinauskas, J. Mitkus, Č. Šadeika, J. Karalius, P. A. Petrauskas ir

Detroito Skautams už surinktas aukas dėžutėmis prie šv. Antano bažnyčios, sumoje $52.95, ir visiems kitiems prisidėjusiems aukomis ar darbu, L. L. Kovų Invalidų Draugijos Valdyba taria nuoširdų dėkui.

KSENOFONAS

Iš anglų kalbos vertė Z. R.

3. Kyras, tačiau, sušaukęs vadus jiems tarė: "Ksenijas ir Pasionas mus paliko, bet jie gali būti tikri, kad man jie nėra nepasiekiami. Aš žinau, kuriuo keliu jie išvyko, iš manęs jie dar nepaspruko, nes aš turiu trirėmes, kurios galėtų pralenkti jų laivus. Bet, dėl Dangaus, aš visai nesirengiu jų persekioti. Niekas negali sakyti, kad aš naudojuosi žmogumi, kol jis man tarnauja, bet kai jis nori mane palikti, aš jį suimu, blogai su juo elgiuosiu ir atimu jo nuosavybę. Ne, leiskime jiems vykti, lai žino, kad su mumis jie pasielgė blogiau kaip mes su jais. Tiesa, aš turiu saugomas Tralėje jų moteris ir vaikus, tačiau ir jų jie nepraras. Ne, jie atgaus juos kaip atpildą už gerą tarnybą, kurią jie atliko man praeityje."

Taip jis kalbėjo. Graikai, ir net tie, kurie nebuvo labai užsidegę vykti į krašto gilumą, išgirdę kaip gražiai Kyras pasielgė, pasijuto laimingesni ir noriau dėjosi žygin su juo.

Po šito įvykio, atlikęs 60 mylių žygį per keturias dienas, jis pasiekė Chalo upę, šimto pėdų pločio ir pilną didelių, jaukių žuvų, kurias syriečiai laikė dievais ir niekam neleido jų skriausti. Tokios pat nuomonės jie yra ir apie karvelius. Kaimai, kuriuose jie pasistatė savo palapines, priklausė Parysatei, duoti jai kišenpinigių vieton.

Penkių dienų, 90 mylių žygis iš čia nuvedė jį į šimto pėdų pločio Dardes augštupį. Čia stovėjo Syrijos valdytojo Belesio rūmai su dideliu ir gražiu parku, kuriame augo visoki, koki tik gali augti, augalai. Tačiau Kyras sunaikino parką ir sudegino rūmus. Iš ten po 45 mylių žygio, trukusio tris dienas, jis priėjo Eufratą, kuris buvo šimto jardų pločio. Ant jo kranto buvo įkurtas didelis ir turtingas miestas Tapaskas, kuriame jis pasiliko penkias dienas.

Toje vietoje Kyras sušaukė graikų vadus ir pareiškė jiems, kad žygiuosiąs prieš Didįjį karalių Babilono kryptimi. Jis paprašė apie tai pranešti kareiviams ir prikalbinti juos žygiuoti kartu. Sušaukę visuotinį susirinkimą vadai perdavė Kyro pranešimą. Kareiviai buvo pikti. Jie kalbėjo, kad vadai visą laiką apie tai žinojo, tik slėpė nuo jų; jie atsisakė eiti toliau, jei nebus primokėtas priedas, koks buvo duotas tiems, kurie anksčiau vyko su Kyru į sostinę pas Kyro tėvą. Tada nebuvę jokios kalbos apie mūšį, Kyro tėvas tik pašaukė jį į dvarą.

Viską šitą vadai pranešė Kyrui, kuris pažadėjo kiekvienam vyrui po penkias sidabrines minas atvykus į Babiloną, kartu išmokant pilną algą tol, kol jis sugrąžins juos į Joniją. Tokiom sąlygom didesnė graikų armijos dalis buvo laimėta. Menonas nebūdamas tikras ar eiti paskui Kyrą ar ne, žiūrint kaip pasielgs likusioji armijos dalis, susišaukė savo dalinius ir pasakė jiems tokią kalbą: "Kariai, jei priimsite mano patarimą, be rizikos ir sunkumų jūs įgysite daugiau Kyro palankumo kaip visi kiti. Štai ką aš patariu: Kyras dabar prašo graikus eiti su juo prieš karalių. Aš jums sakau, pereikit Eufratą, kol dar yra neaišku kokį atsakymą graikai duos Kyrui. Jei jie nubalsuos sekti paskui jį, jūs kaip pirmieji persikėlę per upę, būsite laikomi nulėmusiais sprendimą; Kyras bus jums dėkingas kaip jo karščiausiems rėmė-

jams, o savo dėkingumą jis atitinkamai parodys. Tikėkit man, jis žino kaip tai padaryti. Jei kiti gi, balsuos prieš, mes visi pasitrauksime ir kartu grįšime, bet jis žiūrės į jus, kaip vienintėlius, kurie įvykdė jo įsakymus, tuo pačiu kaip į patikimiausius įgulos tarnybai ar pakėlimui, o viską, ko jūs tik trokštate, galite gauti per Kyro draugiškumą."

Išklausę jie priėmė jo patarimą ir, kol kiti rengėsi duoti atsakymą, persikėlė per upę. Radęs juos persikėlusius, Kyras nudžiugo ir į Menono armiją pasiuntė Glousą su tokiu pranešimu: "Kariai, aš esu jumis patenkintas. Tačiau aš pasirūpinsiu, kad ir jūs būtumėt patenkinti, arba mano vardas nėra Kyras".

Kareiviai, iš savo pusės, pilni didelių vilčių, meldėsi už jo pasisekimą ir, buvo kalbama, kad jis pasiuntė Menonui žymų kiekį dovanų. Po šito jis persikėlė per upę ir visa likusi kariuomenė pasekė jį Keliantis nė vienas nesušlapo upės vandeniu augščiau krūtinės.

Tapasko gyventojai pasakojo, kad upė niekad nėra buvusi perbrendama, išskyrus tą kartą, persikelti per ją būdavo galima tik valtimis; Abrakomas tačiau, atžygiavęs pirmas, kad sutrukdytų Kyrui persikėlimą, sudegino visas valtis. Atrodė lyg tikrai būta kažko antgamtiško ir upė neabejotinai leidosi Kyrui pereinama, lyg jam buvo lemta tapti karalium.

Iš ten, po 150 mylių žygio, trukusio viso devynias dienas, jie atvyko prie Arakso upės, kur buvo daugybė kaimų, gerai aprūpintų grūdais ir vynu. Išbuvę ten tris dienas jie apsirūpino maistu.

5. Arabijos Dykuma. Ginčas Tarp Menono ir Klearcho.

Iš čia jis žygiavo per Arabiją, turėdamas Eufratą savo dešinėje. Šimto ir penkių mylių žygis per dykumą truko penkias dienas. Šita pasaulio dalis buvo viena didelė lyguma, lyg jūra. Visur buvo pilna kartmedžio ir visi ten augą krūmai ir nendrės kvepėjo saldžiai lyg kvepalai. Medžių ten nebuvo, bet gyvulių pasaulis buvo labai įvairus. Dažnai pasitaikydavo laukinių asilų, ir daug strausų, taip pat einių ir gazelių. Raitieji įvairiom progom medžiodavo visus tuos gyvulius. Kieno nors vejami laukiniai asilai kiek pabėgėdavo ir sustodavo, nes buvo greitesni už arklį, arkliams priartėjus jie vėl darydavo tą pat. Buvo neįmanoma sugauti juos kitaip, kaip išstačius raitelius tarpais vienas nuo kito ir medžiojant pakaitomis. Sumedžiotų asilų mėsa buvo tokia kaip elniena tik minkštesnė. Niekam nepavyko pagauti strauso ir raiteliai, kiek pamėginę, tuoj pasiduodavo, nes strausui bebėgant vis tolyn, jiems tekdavo padaryti labai didelius atstumus. Bėga strausas kojomis, o įsibėgėjęs vartoja sparnus, kurie tarnauja jam kaip būrės. Tačiau galima buvo sugauti einius, greitai juos vejant, kadangi jie skrenda tik trumpus atstumus, kaip kurapkos, ir greitai pavargsta. Jų mėsa buvo labai skani.

Žygiuodami tokiu kraštu, jie priėjo šimto pėdų pločio upę Maską. Prie jos buvo didelis paliktas ir tuščias miestas vadinamas Korsotė. Upė Maskas rietė jį aplinkui. Pasilikę jame tris dienas jie apsirūpino maistu. Tada buvo pradėtas trylika dienų trukęs 270 mylių žygis per dykumą, vis dar laikantis Eufrato iš dešinės pusės, kol buvo pasiekta vieta, vadinama Vartais. Žygio metu daug krūvio gyvulių išstipo badu, nes niekas ten neaugo, net žolė. Žemė buvo visiškai plika. Gyventojai skeldavo akmenis prie upės ir gamino girnas grūdams malti. Nugabenę į Babiloną, jie girnas parduodavo ir gyvendavo iš tokiu būdu nusipirkto maisto.

Šiame žygyje kariuomenė išbaigė grūdus, kurių galima buvo nusipirkti tik lydiečių rinkoje, tarp Kyro vietinių dalių, kur už keturis siglus galima buvo gauti vieną kapitą kviečių, arba perlinių miežių. Vienas siglas yra vertas septynis ir pusę Atikos obolo, o kapitas lygus trims pintams. (Tai buvo tikros juodosios rinkos kainos, penkiasdešimt kartų augštesnės už normalias kainas Atėnuose). Taigi kareiviams teliko maitintis vien tik mėsa.

Kai kurie Kyro žygiai buvo labai ilgi, nes jis norėdavo prižygiuoti vandenį ir pašarą. Viena proga, kai kelias visai susiaurėjo ir pasidarė dumblėtas ir sunkiai išvažiuojamas, Kyras su kilniausiais ir turtingiausiais savo palydovais stovėdamas įsakė Glousui ir Pigrui, paėmus vietinį dalinį, padėti ištraukti iš purvo vežimus. Tačiau, kai jo nuomone jie per lėtai stūmė, piktai pasižiūrėjęs jis įsakė svarbiausiems savo palydovams persams padėti stumti vežimus. Tada buvo galima pamatyti jų drausmę. Nežiūrėdami, kur stovi, numetę savo purpurinius apsiaustus, jie metėsi lyg į lenktynes, žemyn labai stačiu šlaitu, nors vilkėjo brangiom tunikom ir išsiuvinėtom kelnėm. Kai kurie jų dėvėjo grandinėmis ant kaklo ir apyran-

kėmis ant riešų. Nežiūrėdami to visko, jie šoko tiesiai į purvą ir vežimus išstūmė į sausą vietą daug greičiau kaip galima buvo tikėtis.

Bendrai buvo aišku, kad Kyras skuba, nes visą kelią žygiavo be pertraukos, išskyrus atvejus, kai turėdavo sustoti, kad apsirūpintų maistu ar dėl kito kokio būtino reikalo. Jis manė, kad kuo greičiau atvyks, tuo blogiau karalius bus pasiruošęs mūšiui, o kuo lėčiau žygiuos, tuo didesnę kariuomenę karalius galės sutelkti. Tikrai protingas stebėtojas galėtų susidaryti tokį karaliaus imperijos įvertinimą: ji stipri savo teritorijos plotu ir gyventojų gausumu, tačiau silpna ilgų susisiekimo linijų ir jėgų išblaškymo atžvilgiu, jei kas nors labai skubiai ją pultų.

Antroje Eufrato upės pusėje, priešais dykumą, kuria jie žygiavo, buvo didelis ir turtingas miestas Charmandas. Kareiviai, ko jiems reikėjo, ten pirko persikeldami per upę keltais tokiu būdu: odas, kurias naudodavo palapinėms, prikimšdavo sausos žolės ir užsiūdavo taip, kad vanduo nepasiektų žolės. Taip jie persikeldavo per upę ir apsirūpindavo maistu: vynu, pagamintu iš datulių ir soros grūdais, kurių tame krašte buvo apsčiai.

Toje vietoje tarp Menono ir Klearcho kareivių dėl kažko kilo ginčas. Klearchas nusprendęs, kad Menono vyras buvo kaltas, įsakė jį primušti. Tas vyras grįžęs į savo dalinį papasakojo apie tai. Kareiviai, išgirdę jo pasakojimą, nepaprastai užpyko ant Klearcho. Tą pat dieną, aplankęs vietą, kur jie kėlėsi per upę ir apžiūrėjęs rinką, Klearchas jojo lydimas kelių palydovų į savo palapinę per Menono stovyklą. Kyras, kuris buvo pakeliui, dar nebuvo atvykęs. Vienas iš kareivių, skaldydamas malkas, pastebėjo Klearchą jojantį per stovyklą ir metė į jį savo kirvį. Kirvis nepataikė, tačiau kitas kareivis sviedė akmenį, jį pasekė kiti ir kilo didelis triukšmas. Klearchas paspruko į savo dalinius ir tuoj davė ženklą veikti. Hoplitams jis įsakė išsirikiuoti su skydais, atremtais į kelius, o pats su savo trakais ir raiteliais, kurių jis savo stovykloje turėjo daugiau kaip 40 (daugiausia tų pačių trakų), patraukė prieš Menono vyrus. To pasėkoje Menono vyrai ir pats Menonas išsigando ir nuskubėjo prie ginklų, nors kai kurie liko bestovį, nesusigaudydami padėtyje. Kaip tik tuo momentu pasirodė iš užpakalio atžygiuojantis Proksenas, vedinąs savo hoplitų vorą. Jis tuoj

Graikų karys, piešinys vazoje.

įsiterpė su savo vyrais tarp abiejų pusių ir pradėjo maldauti Klearchą taip nesielgti. Tačiau Klearchas buvo įsiutęs, ypač, kad Proksenas apie įvykį, kuriame jis vos nebuvo užmuštas akmenimis, kalbėjo be kartelio, todėl liepė jam pasitraukti iš kelio. Tuo metu atvyko Kyras ir sužinojo kas įvyko. Jis tuoj stvėrė svaidomąją jietį, lydimas buvusios prie jo asmens sargybos įjojo į graikų vidurį ir tarė:

"Klearchai, Proksenai ir visi čia esanti graikai, jūs nežinote ką darote. Jei pradėsite kovoti savo tarpe, būkite tikri, kad aš būsiu baigtas vietoje, o netrukus po to ir jūs. Jei mūsų tarpe reikalai pakryps blogon pusėn, visi vietiniai, kuriuos jūs čia matote, taps pavojingesni priešai už tuos, kurie yra karaliaus pusėje."

Išgirdęs jo žodžius Klearchas atsikvošėjo. Abi pusės atsileido ir sudėjo ginklus.

6. Kyras sudoroja išdaviką.

Iš čia išvykę jie užtiko arklių kanopų ir mėšlo pėdsakus. Buvo spėjama, kad tuos ženklus paliko apie 2000 raitelių, kurie žygiuodami

priekyje jų degino pašaro išteklius ir viską kas tik galėjo būti jiems naudinga.

Persas Orontas, kurio šeima buvo giminiga karaliui ir kuris buvo vienas iš geriausių persų karių, ėmėsi suokalbio prieš Kyrą. Jis net buvo anksčiau prieš jį kariavęs, bet susitaikęs. Jis pasiūlė Kyrui, kad gavęs iš jo 1000 raitelių, iš pasalų užkluptų ir sunaikintų priešo raitelius, kurie degino kraštą žygiuodami priekyje jų, arba paėmęs jų dalį nelaisvėn sustabdytų naikinimą ir sukliudytų jiems pranešti karaliui, kad jie matė Kyro kariuomenę.

Išgirdęs tokį planą, Kyras sutiko, kad jis yra geras ir liepė Orontui paimti po dalinį iš visų vadų. Būdamas tikras, kad raitelius gaus, Orontas parašė karaliui laišką, sakydamas, kad atvyks pas jį su tiek raitelių, kiek sugebės paimti, ir prašė jį įspėti savo kavaleriją, kad priimtų jį kaip draugą. Laiške jis priminė karaliui savo buvusią draugystę ir ištikimumą jam. Laišką jis įteikė patikimam žmogui; bent tokiu jis jį laikė. Tas gavęs laišką perdavė jį Kyrui. Perskaitęs laišką Kyras liepė suimti Orontą ir į savo palapinę sušaukė septynis žymiausius savo svitos persus. Graikų vadams jis įsakė pastatyti aplink jo palapinę stiprią hoplitų sargybą. Jo nurodymus vykdydami jie atvyko su 3000 hoplitų. Klearchą Kyras pasikvietė tiesiai į savo palapinę dalyvauti tarybos pasitarime, nes jis ir visi persai laikė jį garbingiausiu iš visų graikų. Vėliau palikęs palapinę Klearchas papasakojo savo draugams, kaip Oronto teismas buvo vykdomas, nes nebuvo uždrausta apie tai kalbėti. Anot jo, Kyras pradėjo posėdį, tardamas: "Mano bičiuliai, aš jus sušaukiau, kad pasitaręs ir kartu su jumis nusprendęs galėčiau pasielgti su čia esančiu Orontu taip, kaip geriausia būtų ir dievų ir žmonių požiūriu. Pirmiausia, šitas žmogus buvo mano tėvo paskirtas mano valdžion. Vėliau, mano brolio nurodytas, kaip jis pats sako, jis užėmė Sardžio tvirtovę ir pradėjo su manim karą. Aš su juo kovojau, tačiau daviau jam progos apsigalvoti ir nutraukti kovą; tada aš ir jis padavėm vienas kitam dešines rankas draugiškumo ženklan. Ar nuo to laiko, Oronte," tęsė jis, "esu tave kokiu nors būdu įžeidęs?" Orontas atsakė neigiamai. Tada Kyras paklausė kitą klausimą. "Ar ne tiesa, kad po to, nors mano neįžeistas, kaip pats teigi, tu perėjai pas mysiečius ir pridarei mano sričiai žalos kiek tik galėdamas?" Orontas sutiko, kad buvo taip padaręs. "Ar netiesa", tęsė toliau Kyras, "kai pamatęs, kokia ribota tavo galia yra, atskubėjai prie Artemidės aukuro ir kalbėjai, jog apgailestauji, ir tavo maldavimų paveiktas aš vėl pasikeičiau draugiškumo pažadais su tavim?" Orontas sutiko, kad tas yra tiesa. "Taigi kokią skriaudą", tarė Kyras, "aš tau dabar padariau, kad jau trečią kartą tu tampi aiškiu mano išdaviku?" Orontas atsakė, kad jokios skriaudos nėra patyręs, tada Kyras vėl paklausė: "Ar prisipažįsti, kad tavo elgesys su manim yra blogas?" "Iš tikrųjų", tarė Orontas, "esu priverstas prisipažinti". Tada Kyras paklausė jį kitą klausimą: "Ar gali tapti mano brolio priešu ir tikru mano draugu?" Orontas atsakė: "Net jeigu ir galėčiau, tačiau, tu, Kyrai, niekad tuo netikėtum". Po šito Kyras kreipėsi į kitus ten buvusius: "Prieš jus yra šito žmogaus veiksmai ir žodžiai. Klearchai tark savo nuomonę pirmas, ką apie tai galvoji?". Klearchas tarė: "Aš patariu kuo greičiau šitą žmogų pašalinti, kad mums nereikėtų daugiau jo saugotis, kad turėtume laisvas rankas ir galėtume geru atsilyginti tiems, kurie nori mums padėti."

Visi kiti, pasakojo Klearchas, sutiko su jo nuomone. Po to visi atsistojo, net ir Oronto giminaičiai, ir visi pridėjo rankas prie Oronto diržo, ženklan, kad jis nuteisiamas mirti. Tada tie, kurie buvo paskirti įvykdyti tą darbą, jį išvedė, o tie, kurie lenkdavosi jam anksčiau ir tada jam nusilenkė, nors ir žinojo, kad jis yra vedamas mirti. Jis buvo nuvestas į Artapato, vieno iš patikimiausių Kyro skeptro nešiotojų palapinę, ir nuo to laiko niekas daugiau Oronto nėra matęs nei gyvo, nei mirusio, net niekas negalėjo pasakyti, kaip jis mirė. Įvairių būta spėliojimų, tačiau net jo kapo niekas nėra matęs.

7. Kyras Pasirengia Mūšiui; Karalius Pasitraukia.

Iš čia jis pradėjo 36 mylių žygį per Babiloniją, trukusį tris dienas. Po trečios dienos žygio, vidurnaktį Kyras padarė graikų ir vietinių dalių apžiūrą lygumoje, nes tikėjosi, kad auštant pasirodys karalius su savo kariuomene pasirengęs mūšiui. Jis įsakė Klearchui perimti dešiniojo sparno vadovavimą, o Menonui Tesaliečiui kairiojo, pats vadovaudamas savo dalių išdėstymui.

(Bus daugiau)

Chicago, 1956 m. sausio 31 d.

Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ"
Centro Valdyba

BENDRARAŠTIS Nr. 29

Liečia:

Kunigaikštienės Birutės Karių Šeimų Moterų Draugijos atsteigimą tremtyje.

Atsikūrusios nepriklausomos Lietuvos laikotarpyje Kunig. Birutės Karių Šeimų Moterų Draugija pasireiškė kaipo viena iš tvirčiausių ir veikliausių organizacijų. Draugija sėkmingai vykdė pasistatytus sau kilnius šalpos, kultūrinius ir visuomeninius uždavinius. Ji ugdė kilnias lietuviškas tradicijas ir papročius. Ji žadino ir stiprino kiekvieno lietuvio širdyje meilę savo tėvų žemės grožiui, lietuvių tautos liaudies menui. Ji ragino lietuvius dirbti ir aukotis dėl Lietuvos laisvės, dėl gražesnės ir laimingesnės Jos ateities. Lietuvos moters širdis ir mintys kaip tai natūraliai derinosi su Birutininkių troškimais išugdyti bei suformuoti kultūringą, kilnią atgimusios tėvynės lietuvės moters, lietuvės motinos tipą su būdingais lietuviško charakterio bruožais.

Atsikuriančios Draugijos užuomazga ir Centras yra Chicagoje. Čia jau prieš 4 metus atsikūręs Draugijos Skyrius, Ponios S. Oželienės vadovaujamas, sėkmingai veikia ir savo veiklą su kiekvienais metais vis labiau stiprina ir plečia. Antras Skyrius jau yra atsikūręs Detroite praeitais metais p. V. Černienės pastangomis. Ponia Nagevičienė ėmėsi iniciatyvos atkurti Draugijos Skyrių Clevelande.

Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ" ir Birutininkių veikla esmėje yra pagrįsta tais pačiais siekimais, tais pačiais troškimais. Abi organizacijos darniai dirbo laisvoje tėvynėje ir dabar, atsikūrusios tremtyje, kaip brolis ir sesuo, dirbdami kilnų darbą, vienas kitą remia, vienas kitam padeda. Talkoje daugiau naudingų darbų nudirbama.

Kunig. Birutės K. Š. M. Draugijos Chicagos Skyriaus Valdybos Pirmininkė kreipėsi į L. S. "RAMOVĖ" Centro Valdybą su prašymu padėti Birutininkėms suorganizuoti jų Draugijos Skyrius tose vietovėse, kur yra įsikūrę L. S "RAMOVĖ" Skyriai.

Birutininkių prašymą vykdydama, Centro Valdyba išleido šį bendraraštį. L. S. "RAMOVĖ" Skyrių Valdybos ir visi Ramovėnai prašomi padėti Birutininkių Skyrius vietoje organizuoti, pirmoje eilėje paraginant savo ponias ir kitas savo šeimos, bei artimųjų, moteris įsijungti į Birutininkių eiles.

L. S. "RAMOVĖ" Skyrių Valdybos, kur reikėtų, imasi iniciatyvos sušaukti Birutininkių steigiamus susirinkimus skyriams organizuoti.

Su šiuo bendraraščiu siunčiama po 1 egz. Draugijos įstatų projekto šiems L. S. "RAMOVĖ" Skyriams: Baltimorės, Bostono, Clevelando, New Yorko, New Jersey, Philadelphijos ir Omahos. Kiti skyriai, negavę įstatų projekto, tuo reikalu galės kreiptis betarpiai į Draugijos Chicagos Skyriaus Pirmininkę p. Oželienę. Jos adresas yra: Mrs. S Oželis, Manteno State Hospital, Manteno, Illinois, U.S.A.

Atsikūrusių Birutininkių Skyrių Valdybos tuojau praneša Poniai S. Oželienei:

1) Kur ir kada Skyrius įsisteigė;

2) Skyriaus Valdybos sudėtį, pavardės, vardai ir adresai Valdybos narių;

3) Kiek Skyriuje narių.

Šį bendraraštį gauna:

1. Visi L. S. "RAMOVĖ" Skyriai J.A.V., Kanadoje, Anglijoje, Vokietijoje ir Australijoje;

2. Lietuvos įgaliotas Ministeris Washingtone p. P. Žadeikis;

3. Lietuvos Konsulas Chicagoje p. Dr. P. Daužvardis;

4. Birutininkių Chicagos Skyriaus Pirmininkė p. S. Oželienė.

P. Plechavičius, Pirmininkas

A. Rėklaitis Sekretorius

P A K V I E T I M A S

Maloniai Tamstą kviečiame atsilankyti į "Lietuviškos Chicagos" filmo parodymą, kuris įvyks šių metų kovo mėn. 11 d. 1 ir 4 val. p. p. Lietuvių Auditorijoje, didžiojoje salėje, 3133 So. Halsted St., Chicago, Ill.

Įėjimas: 1 dol. auka.

Bus rodoma

SPALVOTAS KULTŪRINIS FILMAS

"L I E T U V I Š K O J I C H I C A G O"

Kur matomi vaizdai iš lietuvių gyvenimo Chicagoje. Filmas lydimas žodžiu ir muzikos balsais virš 2 val. Filme bus matoma: 1) Skautai Lietuvių Kongrese, 2) Kariuomenės Šventės minėjimai, 3) Premijos įteikimas poetui Bernardui Brazdžioniui ir vakarienė, 4) Spaudos paroda, 5) Konsulo Daužvardžio "Sandaros" surengtas pagerbimas, 6) Kunigų: Dr. J. Prunskio, Suginto, Barausko pagerbimai, 7) Dainavos ir Čiurlionio koncertas ir vakarienė, 8) Šaulių šventė, 9) "Draugas" ir naujos spaustuvės - vienuolyno žemės šventinimas, 10) Dariaus ir Girėno šventė, 11) Sandūnai, 12) Lietuvių Tautinis Ansamblis, 13) Šv. Kryžiaus parapijos Koplyčios šventinimas ir vaikų Pirmoji Komunija, 14) L. Lietuvos ir Kario piknikai, 15) Lietuviškos radio valandėlės, Miškininkai, Skautai, Leono namų šventinimas, Mokytojai, Panevėžiečiai, Vaikų Eglutė ir daugelis kitų vaizdų.

Filmą padarė Balys Brazdžionis

Vėliavų sargyba Dariaus ir Girėno šventėje.
Iš B. Brazdžionio filmo.

ŠALTASIS KARAS 1955 METAMS UŽSIBAIGUS

J. SKARDIS

Vienas iš šaltojo karo dėsnių, kaip ir Newtono fizikoje, yra: veiksmas yra lygus ataveiksmiui. Kai tik sovietų spaudimas atsileidžia, tas pat atsitinka ir su vakariečių budrumu; kai tik sovietų grėsmė padidėja, atitinkamai didėja ir vakariečių pasipriešinimas.

1955 m. gruodžio mėn. sovietų spaudimui sustiprėjus jautriausioje šaltame kare vietoje — Berlyne, vakariečiai tuoj reagavo. 15 NATO valstybių susirinko Paryžiuje ir išjudino apmirusią padėtį, susidariusią Genevos dvasios įtakoje. Sąjungininkai susirinkę vieningai įspėjo rusus laikyti savo rankas atokiau nuo Berlyno ir nusprendė baigti tarpusavio santykių blogėjimą.

Komunistų planus Berlyne padėjo išaiškinti pats sovietų ambasadorius Rytų Vokietijai G. M. Puškin. Jis atmetė J.A.V. ir Prancūzijos protestą dėl Amerikos dviejų kongresmanų sulaikymo Berlyne ir aiškiai pridūrė, kad dabar Rytų Vokietija pati tvarko susisiekimo linijas tarp Vakarų Vokietijos ir Vakarinio Berlyno. Puškino išvados buvo labai aiškios: kol vakariečiai nesutiks derėtis su Rytų Vokietija, tuo pripažindami jos valstybingumą, tol Berlynas bus verčiamas kentėti.

Jauniausias NATO narys, Vakarų Vokietija, reikalavo savo sąjungininkų paremti jos nusistatymą neiti į derybas su Rytų Vokietija. Š. Atlanto valstybių taryba tuoj vieningai paskelbė, kad tik federalinė Vakarų Vokietijos vyriausybė yra laisvai ir teisėtai sudaryta ir todėl tik ji gali kalbėti už visą Vokietiją.

Tačiau, peržiūrėdami gynybos padėtį naujo rusų spaudimo šviesoje, NATO valstybių ministeriai priėjo liūdnų išvadų. Teoretiškai NATO apjungia 48 divizijas prieš rusų 175 div. Bet praktiškai ji gali pasitikėti tik 10 divizijų, kurių 5 yra amerikiečių ir 4 britų. Prancūzija savo 4 div. atitraukė nuo Reino ir vartoja jas Š. Afrikoje, ramindama revoliuciją. Britanija sumažino savo armiją 100,000 vyrų. Belgija išformavo vieną iš savo trijų aktyvių divizijų. Olandijos 4 div., iš turimų penkių, yra tik griaučiai. Danijos karinis pajėgumas yra menkas ir nevertas dėmesio, jos įvestas karinės tarnybos laikas — 14 mėnesių, yra per trumpas, kad gerai apmokytų kareivį.

Netvarkoje yra ir J.A.V. Gynybos sekretorius pripažino, kad tik 50% jų pažadėtos paramos yra suteikta Europai 1955 m. Net daug pačių J.A.V. karinių junginių neturi moderniausio ginklavimo. NATO 15 valstybių išleidžia metams 53 bilionus dol. gynybai, tačiau iš jų Europos valstybės duoda tik 8 bilionus. Genevos dvasiai viešpataujant visi pradėjo pro pirštus žiūrėti į saugumą, buvo perdaug optimistiškai galvojama, kad taika yra jau čia pat už kampo... Tačiau paskutiniame NATO susirinkime tų nesąmonių jau niekas nebandė įrodinėti ir visi atkreipė dėmesį į silpniausią NATO vietą — orinę gynybą.

Ten buvo nutarta pakeisti, šių dienų reikalavimams netinkamą, nesuderintą radaro stočių tinklą, vienintėlę NATO orinio pavojaus įspėjimo sistemą, nauja. Nuspręsta pastatyti 14 valstybių radaro tinklą 3500 mylių ilgio — nuo Norvegijos iki Turkijos. Visas NATO žemynas bus padalintas į 4 oro pavojaus įspėjimo apygardas: centr. Europos, su vyr. būstine prie Paryžiaus, Š. Europos, su vyr. būstine Oslo, P. Europos su Neapoliu ir D. Britanijos su Londonu. Apygardos bus surištos pačiais moderniausiais aparatais ir priemonėm su SHAPE, kokias vartoja J.A.V. ir Kanada savo bendroje radaro sistemoje, nusitęsiusioje nuo Alaskos iki Grenlandijos.

Tame pačiame NATO susirinkime buvo atkreiptas dėmesys į Rusijos politinį ir ekonominį spaudimą atsinaujančiame šaltajame kare ir jos akiplėšišką lindimą į vidurinius Rytus. Tas lindimas yra paremtas, anot J. F. Dulles, rusų pajėgumu eksportuoti trijų rūšių prekes, kurių jie turi pertekliu: pasenusius rusiškus ginklus, technikus ir jų daug prižadančius žodžius. Geriausias ataveiksmis, pareiškė Dulles, yra ne lenktyniauti tomis pačiomis prekėmis, bet atsverti rusų žodžius vakariečių darbais. Čia vakariečiai laimėtų, nes rusai ekonomiškai yra tikri "ubagai".

NATO narius kvietė daugiau bendradarbiauti ir Kanados užs. reik. ministeris Lester Pearson, ne vien tik kariniu atžvilgiu, bet ir ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje srityje. Jo nuomone, rusus daugiau jaudina vakariečių politinis vieningumas, kaip jų karinė galia.

Ta pat proga, tik atskirai susirinkę, amerikiečių Dulles, britų Macmillan ir prancūzų Pinay susitarė, kad Egiptui bus suteikta 70 mil. dol. paskola (amerik. dalis — 56 mil.) statyti Aswano užtvanką. Tai pačiai užtvankai statyti pagalbą tuoj pasiūlė ir sovietų ambasadorius Egipte, tik nepaminėjo sumos.

Jau anksčiau buvo skelbta, kad Juodosios Jūros uoste Odesoje rusai apmoko 34 egiptiečių jūrų karininkus povandeninių laivų tarnybai. Taigi lenktyniavimas vyksta pilnu tempu, ypač Genevos dvasiai sudužus.

Koki yra galimumai šaltajam karui pavirsti karštu, arba III Pas. karu? Apie juos plačiai rašo ne tik anglų, bet ir mūsų lietuviškoji spauda. Jo nenumatoma šiais 1956 m., tačiau nereikia būti pesimistui ir atidėti jį labai tolimam laikui.

Dulles pasigyrė "Life" žurnalui, kad Kinijos komunistai buvo priversti daryti paliaubas, pagrąsinus jiems atominiais ginklais. Trim atvejais karo išplitimas buvo sulaikytas: Korėjoje, Indokinijoje ir Formozoje. Už pareiškimą Dulles smarkiai puolamas britų spaudos ir amerikiečių demokratų. Senatorius Morse, kritikuodamas Dulles politiką, pareiškė, kad atominiame amžiuje ji per pavojinga, nes vieną kartą koja gali paslysti... Taigi iš šalto karo, gali kilti karštas ir dar koks!

Mes, tremtiniai, ne III Pas. karo laukiame, bet laukiame tų pasikeitimų, būsimo karo pasėkų, kurios gal atneštų laisvę mūsų pavergtai Tėvynei. Reikia stebėti, laukti ir viltis. Nėra protingas posakis, kad viltis tik kvailių motina. Ir rimti žmonės gyvena viltimis ir iliuzijomis, be kurių gyvenimas būtų nuobodus ir menkas. Ypač Lietuvos buvusiems kariams, išblaškytiems po platųjį pasaulį, pravartu būtų prisiminti puikūs rašytojos Nelės Mazalaitės žodžiai jos "Gintarinių Vartų" knygoje išspausdintoje Girkalnio Legendoje:

"Drabužiai, kuriais vilkėjau, išeidama iš namų — suplyšo, tačiau mano dvasia visuomet lieka iškilmių apdare, ir šitokia ji sugrįš į namus".

Taigi, "augščiau smakrą, tautieti"!

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

NETEKOME MOČIUTĖS

Iš mūsų degančių žaizdų jūs gerėt ugnį,
Ir ji neleido, kad apaktumėt nakčia;
Jūs mūsų kūnų tiltu ėjot per bedugnę,
Ir nepaklydot nei anapus jos, nei čia.

Už mūsų, mirusių, vardų, už mūsų žygių,
Augs didelė, laisva, nemirštanti tauta!
Ir kūdikėlis ties rankas į saulę savo vygėj,
Ir jojo siela bus kaip nuometas balta...
(B. Brazdžionis, "Kankinių palikimas")

Kovo mėnesį visuomet minėdavome mūsų Sąjungos Įkūrėjo Vlado Putvinskio-Putvio mirties sukaktį. Metams bėgant, tai tapo nepakeičiama šauliška tradicija. O tačiau šiemet jinai sulaužoma, oficialaus šaulių organo kovo mėn. pirmąjį puslapį skiriant ne Vlado Putvio atminčiai, bet kažkam kitam. Kiekvienam senam šauliui, perskaičiusiam šiuos žodžius, bus jau savaime aišku, kas tas kažkas kitas, nustūmęs šešėlin net patį Sąjungos Įkūrėją, gali būti tiktai jo gyvenimo draugė Emilija Putvienė, Šaulių Moterų Garbės Vadė, tūkstančiams brolių ir sesių pilkose uniformose pažįstama kukliu, bet taip šiltai skambančiu MOČIUTĖS vardu...

Beruošiant medžiagą šiam numeriui, mus pasiekė tikros žinios apie Močiutės mirtį Sibire. Neminint eilės aplinkybių ir smulkmenų, čia tik pranešame šaulių ir visuomenės žiniai, jog jinai mirė kankinės mirtimi, labai žiauriose sąlygose: pati viena, toli nuo savųjų, iš koncentracijos stovyklos išgabenta į kalėjimą.

Žvelgiant į Močiutės gyvenimo kelią, prisimena Vlado Putvio šaulėms moterims pasakyti žodžiai: "Kokios bus lietuvaitės, tokios bus būsimos kartos motinos, toks bus visas mūsų jaunimas, tokia bus visa tauta. Taip! KOKIOS JŪS MOTERYS BŪSITE, TOKIA BUS VISA TAUTA!" Prie šių žodžių mes, šauliai, šiandien pridedame: **Kol lietuvių tautoje gims tokios moterys kaip Emilija Putvienė, tautos ateitis bus užtikrinta.** Kalinio ir tremtinio žmona, tremtinių ir kankinių motina ir pati kankinė, jinai yra amžinai gyva liudininkė lietuvės motinos kraujo ir kančios testamento, kuriame slepiasi gyvybė ir jėga ateinančioms kartoms.

Nuo anos tolimos, saulėtos dienos 1897-aisiais metais, kai jaunasis dvarininkas Vladas Putvinskis sumainė aukso žiedus su Emilija Gruzdyte ir parsivežė ją į ošiančių miškų apsuptą Šilo-Pavėžupio dvarą, Močiutės gyvenime prabėgo nesuskaitoma dienų procesija. Daug, labai daug jų buvo kupinų džiaugsmo ir laimės. Bet taip pat daug, oi, taip daug pilnų skausmo, nežinios, kovos, kančios ir senoviškos griaudžios liaudies dainos aidų: "Vargai bujoja, vargai lapoja, vargai vartuose žydi..."

Jaunai žmonai ir motinai brangiai teko sumokėti, drauge su vyru atsisakius sulenkėjusios aristokratų kompanijos ir pasukus į jų niekinamą lietuvybę. "Sunku aprašyti, kas pasidarė", — pasakojo vėliau V. Putvys savo prisiminimuose: — "Atšoko nuo mūs visi dvarininkai kaip nuo užkrėstųjų kokia biauria liga. Pasidarė nepadoru su mumis pasipažinti. Trūko ryšiai su giminėmis, kaimynais, pažįstamais. Likę keli artimiausieji nuolankiai gailėjosi mūs ir stengėsi sugrąžinti į protą "nelaiminguosius vaikus paklydėlius". Mūsų pačių tarnautojai juokėsi iš pamišusių jaunųjų ponų ir jų laužytos lietuviškos kalbos. Kiti iš jų įtardavo naujas ponų žabangas ir pastangas "įvaryti žmones į maištą"."

Garbingos ir tikrai lietuviškos bajorų Gruzdžių giminės dukra, Vyskupo Valančiaus giminaitė, jaunoji Putvienė, kaip ir jos vyras, drąsiai priėmė šį iššaukimą kovon ir ryžtingai nuėjo su atgimstančia tauta. Šilo-Pavėžupio ir Graužikų dvarai tapo lietuvybės židiniais. Ten veikė dvi slaptos lietuviškos mokyklos, ėjo draudžiamos knygos ir spaudiniai iš Prūsų į Šiaulius, ten kurį laiką buvo redaguojamas "Varpas", ten gyveno ir lankėsi tokie žmonės kaip Povilas Višinskis, Julija Žemaitė (Žymantienė), Jonas Jablonskis, Antanas Smetona, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Augustinas Janulaitis, Vincas Kalnietis ir daugelis kitų. Augo sūnus ir dukterys grynai lietuviškoje, patriotiškoje atmosferoje, virte virė naujas šviesus gyvenimas su savo aniems laikams būdingu idealizmu, romantika ir viltimi.

Tačiau net ir didžiausios laimės valandomis Emilijos Putvienės sielos neapleido neramus nujautimas, toks dažnas mūsų tautos motinoms... Pati būdama knygnešė, jinai gerai žinojo, koks likimas laukia patekusių į caro valdžios nagus. Be to, nenutilę dar buvo 1863 m. sukilimo garsai, nenudžiūvęs ten pralietas kraujas... Putvių šeimoje kaip relikvija buvo saugomi Vlado Putvio tėvo Rapolo Putvinskio škaplieriai, jo nešioti per devynis baisius metus Sibiro katorgoje, ten kenčiant caro ištremtam už dalyvavimą sukilime. O tarp protėvių portretų kabojo jaunojo grafo Broel-Platerio, Vlado Putvio dėdės, paveikslas, ir vaikams buvo pasakojama kaip jisai žuvo, kazokų užbadytas jietimis ir paskandintas pelkėse...

Atėjo ilgai bijotas, nujaustas momentas, kai Emilijai Putvienei 1905 metais teko žengti Šiaulių miesto gatvėmis paskui kazokų apsuptą vyrą ir žvelgti į paskui jį sunkiai užsidariusias kalėjimo duris. Tiesa, sekančiais metais V. Putvys tapo iš kalėjimo paleistas, bet atūžęs Didysis Karas vėl perskyrė vyrą su žmona ir net vaikais. Emilija Putvienė liko Lietuvoje su vy-

Emilija Putvienė, Lietuvos Šaulių Moterų Garbės Vadė.

riausiu sūnum, o V. Putvys su keturiais kitais vaikais vargo Rusijoje, iš ten grįždamas Lietuvon tiktai 1918 metų vasarą.

Dešimtį gražaus kūrybinio darbo metų laisvoje Tėvynėje nutraukė staigi Vlado Putvio mirtis 1929 m. kovo 5 dieną. Gavusi telegramą apie vyro ligą, išsigandusi žmona per pusnynus ir sniegą sušilusiais arkliais rogėse atskubėjo į Šiaulius ir geležinkelio stotyje per radiją išgirdo, kad jau per vėlu... Kas iš šaulių atidavė paskutinę pagarbą savo Sąjungos Įkūrėjui ir Pirmininkui, tas niekad neužmirš ties jo ramiu veidu pasilenkusios Močiutės. Taip, **Močiutės!** Netekusiai vyro, jai kažkaip nejučiomis prigijo tas vardas. Jinai tapo visos Šaulių Sąjungos, visų šaulių Motina, ir kiek kartų tasai žodis "MOČIUTĖ" skambėjo šaulių lūpose su švelnia, tiktai jai skirta šypsena...

Jau kaip Močiutė jinai priiminėjo šaulių sveikinimus savo vardinių proga Graužikų dvaro gonkelėse, kaip Močiutė jinai klausėsi savo dukterų kalbant per radiją, kaip Močiutė matė savo vyriausią sūnų Lietuvos Respublikos Ministerių Kabinete, kaip Močiutė nešiojo rankose savo mažus anūkus ir džiaugėsi laisvos Tėvynės laisvam danguje išdidžiai plevėsuojančiomis šaulių vėliavomis. Kaip Močiutė stovėjo jinai ir tribūnoje LŠS 20-ies metų didingos šventės metu Kaune, linksmomis akimis stebėdama pražygiuojančias šaulių gretas.

Tačiau čia atspausdinta tos šventės nuotrauka buvo viena iš paskutiniųjų šauliškų nuotraukų Močiutės albume. Ten matomi Pabaltijo šaulių vadai daugiau jau kartu nebesusitiko. LŠS Vadas Pulk. Pranas Saladžius atsidūrė bolševikų kalėjime. Latvijos šaulių vadas nusišovė, okupantams peržengus krašto sieną. Estijos šaulių vadas tapo išvežtas į Sibirą, o Suomijos šaulių moterų vadė mirė, tiesa, laisvoje tėvynėje, tačiau su skausmu žiūrėdama į jos mylimos organizacijos uždarymą, bolševikų spaudimo Suomijos vyriausybei pasėkoje. Pagaliau, pati Močiutė iškeliavo drauge su tūkstančiais tautos kankinių į tolimus Rusijos plotus, ir mes, tur būt, net ir raudonajam siaubui subyrėjus, neįstengsime rasti jos vienišo kapo ir uždegti ten mažos žvakutės Vėlinių vakare...

Bet šviesiau, negu žvakutė, šviesiau, negu jų milijonai, šviesiau už bet kokius šios žemės žiburius spindi mums iš Anapus Močiutės meilė. Nėra tokios jėgos danguje ir žemėje, kuri įstengtų užgesinti meilės aukurą. Meilės, kuri augo skausme, grūdinosi kentėjime, skaidrėjo ašarose ir triumfavo aukoje. Tapusi NEŽINOMA ŠAULĖ, NEŽINOMA LIETUVIŲ TAUTOS MOTINA, Močiutė visuomet gyvens ten, kur plaks lietuvio ir šaulio širdis. Ir taip mes drauge su didžiuoju tremties dainium ištarsime:

"Po baltu nuometu — baltos lelijos veidas.
Praeis pavasariai, o veidas vis žydės...
Ir kaip palaukėse augštų pagojų aidas
Liūliuos melodija jos mylinčios širdies."

ILSĖKIS RAMYBĖJE!

Bolševikų išniekintas Vlado Putvio kambarys - muzėjus Graužikų dvare.

PROFESORIUI VACLOVUI BIRŽIŠKAI MIRUS

1954-ųjų metų gale sveikindami LŠS Viekšnių Kuopos Garbės Šauliį Prof. Vaclovią Biržišką garbingos 70 m. sukakties proga, tikėjomės jojo 80 m. jubiliejų visi drauge linksmai atšvęsti laisvame Vilniuje. Nenujautėme, kad Gerb. Profesoriaus atsakymas į mūsų laišką bus paskutinysis jo žodis šauliams...

Staigiai ir nelauktai mirties išplėštas iš mūsų tarpo, Brangus Mirusysis tačiau neliks užmirštas. Kiekvieno dvasios galiūno pėdsakai yra neišdildomi. Jie gilia vaga atsispaudžia tautos kelyje, tampa tautos dalimi, gyvena kartu su ja. Kol gyva pati tauta, tol gyvi jos didvyriai. Todėl, kol degs lietuvių širdyse Tėvynės meilė, tol ir Vaclovo Biržiškos vardas bus minimas su pagarba ir dėkingumu.

Skaitydami paskutiniuosius šauliams skirtus Velionies žodžius, neužmirškime, kad geriausiai ir tobuliausiai jam pagarbą išreikšime tvirtai žengdami jo taip karštai mylėtos Lietuvos keliu. Neduokime išblėsti jo neštajam skaisčiam žiburiui! Tegul jis, pasiaukojimu kurstomas, tūkstančiais mažų žiburėlių liepsnoja tamsioje tremties naktyje ir vis veda mus į naują nepriklausomybės aušrą! Velionies viltis, jog toji aušra tikrai ateis, buvo nepalaužiama. Ar sugebėsime būti jos verti? Naujai supiltas kuklus kapas tyliai mums atsako: **— Taip, sugebėsite, kol liksite LIETUVIAIS...**

PASKUTINIS PROFESORIAUS VACLOVO BIRŽIŠKOS LAIŠKAS ŠAULIAMS

Didelis ačiū už sveikinimus Lietuvos šaulių vardu, nes su Lietuvos Šaulių Sąjunga mane rišo daug širdies sijų. Jau su a.a. V. Putvinskiu nemaža tekdavo matytis ir kalbėtis, tiek tiktai, kad apkrautas daugybe įvairių kitų pareigų, negalėjau, jo įkalbamas, įsitraukti į tiesioginį Šaulių Sąjungos veikimą, vien tiktai gaudamas pasitenkinti viena kita paskaitėle Sąjungoje paskaityta. O jau porą metų prieš paskutinį karą, Viekšnių Šaulių Sąjungos Kuopa tiesiog mane nustebino, išrinkdama ir mane, kartu su mano broliais, tos Kuopos garbės nariu, kas neuzilgo buvo ir Centro Valdybos patvirtinta. Tik, deja, tos Sąjungos man įteiktas sidabrinis ženklelis, kurį buvau iš Lietuvos bėgdamas su savim pasiėmęs, man dingo besitrankant po Vokietiją. Na, ir čia Amerikoje atsiradęs, stengiuos ir toliau, kiek man senos jėgos leidžia, tarnauti tiems kilniems idealams, kuriuos taip gražiai per visus savo gyvenimo metus vykdė Šaulių Sąjunga.

Prašau priimti mano gilios pagarbos ir padėkos žodžius.

Jūsų

VAC. BIRŽIŠKA

Lietuvos Šaulių Sąjungos Viekšnių Kuopos
Garbės Šauliams

PROFESORIAMS MYKOLUI IR VIKTORUI BIRŽIŠKOMS
jų mylimam broliui,
tos pačios kuopos Garbės Šauliui,

PROFESORIUI VACLOVUI BIRŽIŠKAI
netikėtai mirus
gilią užuojautą reiškia ir kartu su jais liūdi

LŠST LCV PIRMININKAS, VICEPIRMININKĖ IR VALDYBOS NARIAI

MŪSŲ ŠEIMOJE

• LŠST LCV Narys, buv. VLIK'o Pirmininkas Prel. Mykolas Krupavičius, lankydamasis Brocktone, matėsi su LŠST LCV Pirmininku ir Šaulių Moterų Skyriaus Viršininke. Buvo pasidalinta mintimis įvairiais šauliškais klausimais.

• Wašingtone gyvenanti LŠST LCV Narė Jadvyga Kuprienė (Kuprėnienė), kalbėdama į Lietuvą per "Amerikos Balsą", perdavė linkėjimus Tėvynėje likusioms sesėms šaulėms.

• Š. m. birželio 15 d. sueina 35 metai nuo istorinio "Lietuvos Šaulių Padėkos Žodžio Broliams Amerikiečiams", pasirašyto LŠS Centro Valdybos Kaune. Iš aną žodį — atsišaukimą pasirašiusiųjų šiuo metu laisvuose vakaruose randasi du asmenys: adv. Rapolas Skipitis ir prel. Mykolas Krupavičius. Kaip žinome, jie abu priklauso ir dabartinei Sąjungos vadovybei.

• Čikagos Šaulių Klubas turi gražiai pagamintų šauliškų ženkliukų. Jie kainoja po 1 dolerį. Šaulių vienetų vadovai prašomi pasirūpinti, kad jų vienetuose neliktų nė vieno šaulio, neturinčio savo ženkliuko. Ženkliukai gaunami pasiuntus atitinkamą pinigų sumą Čikagos Šaulių Klubo V-bos Iždininkui sekančiu adresu: Julius Vepštas, 6639 So. Bishop St., Chicago 36, Ill.

• Čikagos Šaulių Klubo eilėse yra susispietęs labai gražus mūsų jaunimo būrelis. Jam tenka didelis uždavinys — būti pirmuoju Jaunųjų Šaulių branduoliu atsikūrusioje Sąjungoje. Jaunieji jau spėjo užsirekomenduoti vyresniems idėjos broliams ir sesėms bei Čikagos lietuvių visuomenei savo gyvais pasirodymais Klubo pobūviuose ir parengimuose. Mokomasi tautinių šokių, ruošiami vaidinimai ir kitokiais būdais aktyviai dirbama. Tikimės apie visa tai plačiau išgirsti iš pačių Jaunųjų Šaulių — reportažo pavidale "Kario" puslapiuose.

• LŠST LCV Tautinio Auklėjimo

Lietuvos Šaulių Sąjungos 20 metų šventė Kaune 1939-VI-24 d. Sąjungos vadas plk. P. Saladžius priima paradą. Tribūnoje E. Putvienė ir Estijos bei Latvijos šaulių vadai.

ir Kultūros Darbų Skyriaus Viršininkas Vaclovas Čižiūnas, žinomas pedagogas iš nepriklausomos Lietuvos laikų, prieš kurį laiką parašė knygą "Tautinis Auklėjimas Šeimoje". Knyga išleista VLIKo Lietuvybės Išlaikymo Tarnybos ir kainoja $1.50. Jinai turėtų būti kiekvieno šaulio ir šaulės rankose. Pavartę jos puslapius, rasime ten daug svarbių ir kiekvienam žinotinų dalykų visai tautai gyvybiniais klausimais. Rasime taip pat ir a.a. V. Putvio minčių, nes knygos autorius panaudojo V. Putvio raštus ir iš viso šauliškąją ideologiją. Jeigu knygos nebūtų vietiniame knygyne, ją galima gauti pas LŠST LCV Bendradarbį šaulį Joną Karvelį, 3322 So. Halsted St., Chicago 8, Ill. Sąjungos Centro paklaustas, šaulys J. Karvelis pranešė turįs minėtos knygos dar 150 egz.

ŠAULIŲ MARTYROLOGIJOS REIKALU

Visi žinome, kad labai daug šaulių buvo suimtų, kankintų, nužudytų arba ištremtų į tolimus Rusijos plotus. Daug šaulių garbingai žuvo kovoje su mūsų tautos mirtinu priešu I-ro Pasaulinio Karo pradžioje. Daugelio jų žinomi vardai, pavardės, arešto bei mirties datos, kankinimų ir kitos aplinkybės. Vienok visa tai tėra "užregistruota" tik žmonių atmintyse. Žmonės tačiau ne su saule gyvena, todėl yra būtina viską neatidėliojant dokumentuoti, kol įvykių liudininkai tebėra gyvi. Gal greičiau negu tikimės ateis diena, kada ši medžiaga bus neįkainojamos vertės.

Šaulių martyrologijos duomenis prašome siųsti Čikagos Šaulių Klubo Švietimo ir Kultūros Dalies Vedėjui šiuo adresu: Rev. Ant. Šeštokas, St. Agnes Church Rectory, 2648 W. Pershing Rd., Chicago 32, Illinois.

Pageidaujami smulkūs įvykių aprašymai, jei yra — dokumentai ir foto nuotraukos, datos, vietovių ir nukentėjusių asmenų bei kaltininkų, t.y., išdavikų ir kankintojų savųjų ir okupantų vardai bei pavardės. Visa medžiaga bus laikoma griežtoje paslaptyje. Jei pranešėjas matys būtiną reikalą, gali pats nepasirašyti ir neminėti vienų ar kitų pavardžių ar vietovardžių. Už visą suteiktą šaulių martyrologijos klausimu medžiagą Čikagos Šaulių Klubo Valdyba bus nuoširdžiai dėkingą.

Kitus laikraščius maloniai prašome šią žinutę persispausdinti.

Čikagos Šaulių Klubo V-ba

LAISVASIS PASAULIS IR PAVERGTASIS PABALTIJYS

PR. LA. (Europa)

Prieš 15 metų Kremliaus tironai, dangstydamiesi šlykščiais melais, azijatiška klasta, tačiau nuožmia galia, užgniaužė gražiai klestėjusių Pabaltijo tautų, lietuvių, latvių ir estų laisvę. Po to vyko ir tebevyksta pavergtųjų žudymas, trėmimas į baisią Vorkutos stovyklą, į Sibiro, Mongolijos ar Turkestano pragarą. Ašarų upės, pavergtųjų kraujo klanai lydi nelaiminguosius į Kremliaus skerdyklas, kurių pavydėtų bolševikams net viduramžių mongolų chanai kaip Tamerlanas ar Temudžinas, XIII — XIV a. pabaisos. Šitą baisią pavergtųjų dalią Kremlius net **laisve** pavadino...

O ką sako laisvasis pasaulis? **Jis... tyli!** Kokių žygių ėmėsi vakariečiai, pirmoj eilėj humaniškieji amerikiečiai ir anglai, kraujuose paskandintai laisvei atgaivinti? Atsakymas, deja, aiškus ir trumpas: **jokių.** Mes, europiečiai, stovį ant laisvės ir vergijos slenksčio, pareiškiame tai su pasibaisėjimu bei širdgėla. Vakariečių diplomatų patikinimai, kad, girdi, laisvė tikrai nugalėsianti vergiją, yra ne kas kita, kaip tuščios, nepagrįstos kalbos, tai tikri goebelišk tauškalai, tai bukapročių svaičiojimai. Tokiomis kalbomis, net karingais žodžiais, Kremliaus nenugąsdinsi! Šių laikų Sovietija — tai ne merdinti caristinė Rusija! Vakariečiai turėtų tai giliai įsidėmėti ir įsisąmoninti. Sovietija — tai begalinis žmonių ir ginklų rezervuaras, kurio nenugalės nei diplomatiški ar kariški tauškalai, nei tarpusavyje nesugyvenančių ir besiriejančių vakariečių armijos. Įsidėmėkime: kol Jaltos ir Potsdamo "susitarimai" nebus praktiškai panaikinti ar atšaukti, tol negali būti jokių kalbų bei vilčių apie laisvės sugrąžinimą. Tai gryniausia tiesa.

Kokia jėga galėtų šiandien ar rytoj priversti bolševikus išsikraustyti iš rytinės Vokietijos, iš Lenkijos Lietuvos, Latvijos, Estijos, Čekijos, Vengrijos, Rumunijos, Albanijos, Bulgarijos, Mongolijos ir kitų kraštų? Būkime atviri: tokios jėgos šiandien nėra, nebus jos ir rytoj! Čia esama tik vieno kelio: **karo.** O kas gi norėtų su Maskva kariauti? Vokiečiai, gal japonai? Juk keršto trokšta teutonai, japonai siekia Sachalino. Tikrumoje dalykai atrodo kitaip. Vokiečių jaunimas vengia karo tarnybos. Dabartinis jaunimas, tai ne 1914 m. jaunimas, kai net 2 milijonai jaunuolių veržėsi į frontą. Vakarinėje Vokietijoje vyksta uoli akcija, nukreipta prieš karinę tarnybą. Visose mokyklose veikia pacifistinė dvasia, militarizmo čia nė su žiburiu nerasite. Čia karas jau galutinai pasmerktas. Be to, vokiečiai dar nepamiršo karo ir pokario skerdynių, kai vakariečiai ištisomis masėmis vokiečių belaisvius skolijo prancūzams, išdavinėjo juos bolševikams, lenkams, čekams, net jugoslavams ir... italams. Šimtai tūkstančių šitų nelaimingųjų belaisvių mirė ten badu, mirė ligomis, mirė uranijaus kasyklose, žuvo prancūzų svetimšalių legione, mirė kalėjimuose, arba buvo tiesiog žudomi. Panašiai pasielgta ir su japonais.

Minėti faktai pakankamai rodo pavergtųjų tautų buities beviltiškumą. Tai baisi tikrovė, kurios nepanaikinsi skambiais pareiškimais.

Ar netragiška, kad šiandien UNO uoliai domisi Afrikos laukinių ar puslaukinių negrų (kikujų, bantų, hotentotų, bušmėnų, senegaliečių) bei N. Gvinėjos džiunglių ar Borneo salos puslaukinių malajų (dajakų ir papuasų) gyvenimu, gina džiunglių gyventojų, vadinamas, teises, bet jau seniai pamiršo Pabaltijo tautų kančias.

Kyla klausimas: jei anglai, amerikiečiai ir prancūzai pajėgė karo metu sukelti beveik visą pasaulį prieš kaizerinę ir hitlerinę Vokietiją, tai kodėl šiandien jie nenori ar negali sukelti pasaulį prieš visiems gresiančią Sovietiją? Kur mus nuves vakariečiai su savo strauso politika? Argi pasaulis vergaus Maskolijai, kuri pati du šimtmečiu vergavo totoriams?

Val victis ,sakydavo romėnai. Vargas nugalėtiems. Iš šitos padėties tėra viena išeitis: suburtomis jėgomis sutramdyti ir sugriauti vergijos tvirtovę Kremlių ir jo satelitus. Tuščiomis kalbomis šitas kilnus tikslas nepasiekiamas. Mums pavergtiesiems tenka dar labiau susitelkti ir kreipti visų dėmesį į nepakenčiamą žmonijos padėtį. Jei laisvė nebus atgaivinta šito dešimtmečio eigoje, ji bus amžinai pražudyta.

KARIAI ir JAUNIMAS

MŪSŲ ŠEIMOJE

Chruščiovui ir Bulganinui lankantis Indijoje, be kitų titulų, jiems taip pat buvo suteiktas garbės skautų titulas. Tai sužinojęs Lietuvos Skautų Brolijos Užsienio Skyrius pasiuntė Indijos skautų vadovybei laišką, kuriame visų lietuvių skautų vardu išreiškiamas nusistebėjimas tokia Indijos skautų laikysena tų žmonių atžvilgiu, kurių taldomose žemėse skautiškos idėjos yra išrautos iš jaunimo širdžių ir bet koks skautiškas judėjimas yra griežčiausiai uždraustas.

Šiuo metu Lietuvių Studentų S-gai JAV-se priklauso virš 600 studentų, ir veikia 20 skyrių. Skyriams pirmininkauja: R. Česonis (Baltimore, Md.), R. Vanagūnas (Chicago, Ill.), J. Kazlauskas (Cleveland, Ohio), E. Šikšniūtė (Columbus, Ohio), A. Šimoliūnas (Detroit, Mich.), E. Užpurvis (Hartford, Conn.), V. Gilys (Los Angeles, Cal.), R. Vaišnys (New Haven, Conn.), A. Petrikas (New York, N. Y.), A. Danta (Philadelphia, Pa.), G. Macelytė (Mount St. Joseph, Ohio), B. Miniataitė (St. Louis, Mo.), G. Musteikaitė (Rochester, N. Y.), G. Vildžius (Storrs, Conn.), T. Remeikis (Urbana, Ill.), A. Žemaitaitis (Waterbury, Conn.), R. Viskanta (West Lafayette, Ind.), L. Ancevičius (Worcester, Mass.), A. Banevičius (Boston, Mass.) ir Putnam, Conn., nežinoma.

Hartfordo skautų dramos sekcija yra pastačiusi veikalą "Starkiškių girioje", su kuriuo be Hartfordo ši sekcija sėkmingai gastroliavo New Britaine ir Worcesteryje. Veikalo režisorius — Vyt. Zdancevičius.

Sausio 8 d. Clevelande buvo pagerbta A. Smetonos atmintis. Skautai prie velionies karsto Knollwood mauzoliejuje padėjo gėles. Iškilmėse dalyvavo velionies sūnus adv. J. Smetona ir Clevelando skautų vadovybė.

Vasario 4—5 d.d. Čikagoje ir New Yorke buvo suorganizuota studijų dienos visiems studentams. Tema: "Lietuviškos vertybės ir studentija". Studijų dienose aktyviai dalyvavo patys studentai ir vyresniosios kartos intelektualų atstovai.

Toronto skautai vyčiai išleido mūsų mažiesiems knygelę "Du Gaideliai". Tai amerikoniškų komikų pavyzdžiu gražiai išleistas eilėraštis. Patartina įsigyti visiems, kurie "serga" komikų liga.

New Yorko Šviesos sambūris sausio 28 d. buvo surengęs nuotaikingą kaukių balių. Ši šventė, kaip ir Naujųjų Metų sutikimas, yra Šviesos tradiciniai parengimai.

Sktn. O. Siliūnienė, Čikagos "Aušros Vartų" skaučių tuntininkė, Vyriausiajai Skautininkei įteikė 50 dol. kalėdinę dovaną seserijos reikalams.

Lietuvių Studentų Šalpos Fondas iki šiol yra paskyręs 8 paskolas, viso 3,740 dol. vertės. Gavėjai: K. Garmutė, G. Jazbutytė, K. Ječius, A. Landsbergis, K. Mikėnas, V. Petrauskas, J. Šoliūnas ir V. Sužiedėlis.

New Yorko skautų "Tauro" tunte yra paskelbtas plataus mąsto skautiško pažangumo ir lituanistinių dalykų konkursas. Konkurso laikas — nuo sausio iki birželio mėn. Tarp savęs rungsis pavieniai skautai, skiltys ir draugovės. Laimėtojams bus paskirtos vertingos dovanos.

Visi Amerikoje esą skautų vienetai aktyviai įsijungė į Vyriausio Skautininko paskelbtą aukų rinkimą Vokietijos skautams Šv. Kalėdų proga. Clevelande surinkta netoli 200 dol.

Balandžio 7 d. New Yorko skautų Tėvų — Rėmėjų K-tas renginia jaunimui linksmą dainos — žodžio — šokio vakarą. Programą atliks visi skautų — skaučių vienetai, jų tarpe ir N. Y. Skautų Vyčių Oktetas. Programą praves K-to narys akt. K. Vasiliauskas.

Lietuvių Skaučių Seserijos Vadijos užsienio skyrius ruošia anglų kalba informacinį leidinį apie Lietuvą ir Lietuvos skautes. Jei kas galėtų paskolinti šiam veikalui tinkamų nuotraukų, apie tai praneša A. Karnavičienei, 4119 So. Francisco Ave., Chicago 52, Ill. Panaudojus, nuotraukos bus grąžintos.

Jaun. skautui B. Grigaliūnui kaklaraištį riša sktn. M. Skardžiuvienė ir tuntininkas V. Kamantas.
Nuotr. V. Bacevičiaus

Pan. Pacifico Jamboree, Clifford Park, Victoria, Australijoje 1955-1956 m.
Sėdi iš kairės į dešinę: Patyrę skautai: V. Šalkūnas, A. Kazlauskas, V. Reimeris, N. Ramanauskas, V. Savickas, A. Žižys, Z. Zableckas, A. Dimidavičius, A. Žilinskas, A. Gabus, B. Dainutis, A. Krausas, J. Mikolajūnas, A. Staugaitis, A. Bulakas, D. Bitė, V. Adomavičius, R. Padgurskis, V. Mačiulaitis, K. Kazlauskas.

LIETUVIAI PAN-PACIFICO JAMBOREĖJE

Kitame žemės krašte — tolimoje Australijoje, pernai, gruodžio 28 d. Cliffordo Parke (netoli Melbourno) prasidėjo Pan-Pacifico Jamboreė. Anoj padangėj tai yra kaitrų metas, tačiau šį kartą oras pasitaikė nestovyklinis. Saulutė vis lindėjo už debesų ir pirmąsias devynias dienas nuolat lijo. Jamboreė truko iki sausio 9 d. Jon suskrido 17,000 skautų iš 20-ties tautų.

Mūsų skautams teko pailgas sklypelis, kurį kirto upokšnis, tekąs į Yarros upę. Lietučio šlakstomi skautai pasistatė palapines, perjuosė rąstiniu tiltu upokšnį, o ant jo surėmė Gedimino stulpų pavidalo vartus. Prie vartų plevėsavo lietuviškoji trispalvė. Pro vartus įžengusį svečią pasitikdavo eukalipte įkeltas Rūpintojėlis, papuoštas žalumynų vainiku. Jis pabrėžė lietuviškos tremties tragiškumą, nes ir jam neliko vietos gimtojo krašto pakelėse. Eukalipto papėdėje iš grūstų plytų ir baltų jūros kriauklių buvo sudėtas Vyčio herbas. Tradicinis lietuvių skautų kastinis stalas buvo papuoštas jamborės ženklu ir mūsų tautiniais raštais. Vėliavos aikštėje ruseno aukuras. Mūsų skautai šioje jamboreėje parodė savo nagingumą, kokį retai kas šiais laikais parodo: akį ir širdį traukią papuošimai aplink palapines, stovyklinės lovos, padarytos iš karčių ir virvių, įtaisytos kabyklos, indaujos, rankšluostinės, be vinių ir virvių surėmė suolus ir aptvėrė stovyklą lyg žemaitiška žaginių tvora, kaip kadaise 17—18 šimtm. tokios ten buvo tveriamos.

Šalia tilto buvo įrengta didesnė parodos palapinė. Ji nuolatos buvo apgulta minių žiūrovų. Eksponatus sudarė medžio drožiniai, audiniai bei juostos, odos ir gintaro išdirbiniai, skautiška ir propagandinė literatūra. Parodos centre kabojo skautų bičiulio V. Jeršovo padaryta koplytėlė su Dievo Motinos statulėle. Brangiausia šioje parodoje buvo dėžutė su Lietuvos žeme, natūralaus gintaro gabalai bei karoliai, Lietuvos pašto ženklų ir pinigų rinkiniai, priejuostės ir sijonai 150—200 metų senumo ir kt. Visa tai kiekvienam lietuviui jautriai priminė tėvų žemę, bet kartu traukė ir svetimuosius. Parodėlę aplankė apie 15,000 svečių. Jiems išdalinta apie 5,000 egz. šiai jamborei atspausdinto informacinio lapelio apie Lietuvą, 100 brošiūrėlių apie religinę būklę Lietuvoje, skautų vadovams ir žymesniems svečiams padovanota 150 mūsų skautų albumų bei kitų vertingų knygų. Patraukli parodėlė ir mūsų skautų stovyklos įrangos, tvarka bei pasirodymai visus žavėjo. Daugelis svečių nesidrovėjo pabrėžti, kad 22 lietuviai skautai geriau pasirodė ir reprezentavo savo kraštą, negu kitų kraštų tūkstantiniai kontingentai. Dėl nedėkingo oro buvo mažai laužų. Lietuviai keliuose laužuose pasirodė su tautiniais šokiais ir dainomis. Ypač puikus buvo egzilinių skautų laužas, kuriame pabrėžtas skautų iš anapus geležinės uždangos broliškumas.

Pamaldų metu mūsų skautai giedojo lietuviškas giesmes. Jie visą laiką buvo dėmesio centre. Juos ir jų stovyklą visomis progomis lankė svečiai, filmavo, fotografavo bei nuolat klausinėjo apie lietuvių kilmę ir priežastis, kurios privertė juos palikti gimtąjį kraštą. Per daugelio tautų skautiškąjį jaunimą paskleistas gandas apie kenčiančią Lietuvą. Mūsų bendrajam reikalui skautai rado naujų bičiulių ir užtarėjų pietiniame žemės pusrutulyje. Jie tą savo žygį skyrė Tėvynės labui, o mes tariam jiems — GERAI, VYRAI!

Šiam reprezentaciniam mūsų skautų vienetui vadovavo vyr. sktn. B. Dainutis, parodėlę tvarkė vyr. sktn. A. Krausas, laužavedys — jūrų psktn. A. Gabas ir ūkio vadovas — vyr. valtn. A. Žilinskas.

SKS

J. A. VALSTYBĖS

Strateginė aviacija

JAV aviacija skirstoma į krašto gynimo, taktinę ir strateginę aviaciją.

Pirmoji turi grynai krašto gynimo uždavinius. Ji glaudžiai bendradarbiauja su sausumos kariuomenės ir laivyno kraštui ginti daliniais. Jos žinioje yra tolimo ir artimo sekimo radaro tinklai ir oro sekimo postai žemėje. Ji vykdo lėktuvų atpažinimą ir ruošiasi priešo puolančius lėktuvus atremti. Taktinė ir strateginė aviacija kartu turi ir puolimo paskirtį. Taktinei aviacijai tenka artimų ir vidutinių atstumų bombardavimai. Jos lėktuvai yra judrūs ir jie bombarduoja aerodromus, priešo telkinius, sandėlius, susisiekimo kelius, taip pat atlieka kariuomenės perkėlimus oru; pajėgūs nešti atomines bombas. Kitaip sakant, taktinė aviacija tiesioginiai remia kautynių dalinius žemėje.

Strateginės aviacijos atsakomybėje yra tolimų atstumų bombardavimo uždaviniai: sunaikinti priešo aviacijos pajėgumą, jo aerodromus, degalų išteklius; užnugario sandėlius ir priešo pramonę. Tai sunaikina priešo pajėgumą ir norą tęsti karą.

JAV viso turi 137 aviacijos grupes (wings), iš kurių 54 tenka strateginei aviacijai. Dabar str. aviacija vartoja tris bombonešių tipus:

Vidutinis bombonešis B-47, su šešiais sprausminiais motorais, greitis apie 600 myl./val., trijų vyrų įgula. Jo skridimo atstumas priklauso nuo įgulos ištvermės. Vienas B-47, pasipildydamas degalus ore, skrido 47.5 valandų ir padarė virš 21,000 mylių kelio: tai beveik visas ratas apie žemę, skrendant virš pusiaujo. Karo metu jis veiks iš priekin iškištų oro bazių.

Sunkus bombonešis B-52 turi aštuonis sprausminius motorus, greitis apie 600 myl./val., veikimo atstumas virš 6,000 mylių be pasipildymo, gali pasipildyti degalus ore. Jis pajėgia pakelti 350,000 svarų svorį ir pakilti augštyn iki 50,000 pėdų (apie 15 kilometrų).

Gerai pasirodę Korėjos kare, B-36 gali iš Amerikos pasiekti priešo taikinius be pasipildymo ir atlikę uždavinius, nusileisti draugingam krašte. Bet šis tipas numatoma pakeisti B-52.

Minėti bombonešiai ir strateginis naikintojas F-84F yra geriausi, ką Amerikos technika gali pagaminti ir kokybės atžvilgiu yra geriausi pasaulyje.

Strateginėj aviacijoj yra apie 200,000 karių, kurie yra gerai paruošti ir nuolatinėje parengtyje pradėti karo veiksmus. Lėktuvų įgulos paruošimas užtrunka ilgai, nes jis turi būti visapusiškas. Pereito karo metu bombonešio B-29 įgulą sudarė 11 vyrų, o dabar B-47 yra tik 3.

Prileidžiama, jog karas gali prasidėti kiekvienu momentu. Prie to prisitaikant ir vyksta visas mokymas bei pasirengimas, nes tik minučių skirtumas gali atnešti pergalę arba pralaimėjima.

Strateginės aviacijos viršininkas gen. LeMay užtikrina, jog:

1. Jo lėktuvų įgulos gali surasti bet kokį taikinį priešo pusėje. Jos, besivadovaudamos tik žvaigždėmis, gali pasiekti taikinį 15 mylių tikslumu, o tiek priartėję, tiksliai taikinį susiras radaro pagalba.

2. Pataikymų tikslumas neabejotinas. Taikiniai bus ne miestai, bet atskiri pastatai ar net jų kampai. Radaro ir radijo suderintu veikimu galima nustatyti kokiu tikslumu lėktuvas bombardavo.

3. Lėktuvai, atlikę uždavinius, sugebės sugrįžti. Pereito karo metu, bombarduojant masėmis, nuostoliai buvo tik 2%. Dabar, veikiant mažais vienetais ar net paskirais lėktuvais prasiveržimo ir sugrįžimo galimybės pagerėja.

Bendrai, Amerikos vadovaujantieji sluogsniai linkę manyti, jog taikos pasiekimas yra ilgas ir sunkus. Karo Amerika gali išvengti tik būdama kariškai labai stipri ir tai turi žinoti priešas. Jei jis matys, kad karo nelaimės, tai jo ir nepradės. Gi, jos padėtyje, geriausias laidas būti stipriai, yra turėti galingą aviaciją.

Trūksta gydytojų

JAV kariuomenei trūksta gydytojų. 1953-55 metais kariuomenę paliko 22,340 gydytojų ir dantų gydytojų ir pašaukta naujai tik 19,985. Iš nuolatinių gydytojų pasiliuosavo 1,419, o jų vieton paskirta tik 732.

Lėktuvnešis Forrestal, kurio įgulą sudaro apie 3,500 vyrų, turi tik 2 gydytojus, gal išeidamas aktyvion tarnybon turės 3—4, bet numatytos normos yra 1,000-čiui karių — 3 gydytojai.

Ypač pasigendama patyrusių gydytojų ir chirurgų. Daugumą sudaro pašauktieji, tik kę mokslą baigę, nepatyrę gydytojai, kurie greitai grįžta į civilinį gyvenimą. Esą, nuolatiniai gydytojai daugumoje yra visokie viršininkai ir nepraktikuoja.

JAV aviacija numato, jog jau 1957 metų pavasarį galės pradėti tarpkontinentinės balistinės raketos, galinčios lėkti iki 5,000 mylių, bandymus. Rusai sakosi tokią raketą jau turi, bet amerikiečiai tuo netiki.

KOMUNISTINIAI RYTAI

Paskutinės surinktos žinios rodo, kad komunistai sutelkė žymių oro ir jūros karinių jėgų Ramiojo Vandenyno pakraščiuose.

Skaičiuojama, komunistai Rytuose turi apie 7,000 lėktuvų, ju didžiuma priklauso Rusijai, apie 2,000 Kom. Kinijai, apie 400 Š. Korėjai. Š. Vietnamas, atrodo, papildomai lėktuvų dar negavo.

Rusai į Ramųjį Vandenyną permetė mažiausiai 30 karo laivų, jų tarpe 2 kreiseriai ir nenustatytas skaičius naikintojų ir povandeninių laivų.

Rusų jūrų jėgos Rytuose sugrupuotos į du laivynus: 5-sis su baze Vladivostoke ir 7-sis su baze Sovietų Gavane. Be to, povandeninių laivų flotilija yra Petropavlovske, Kamčatkos pusiausalyje (apie 20). Iš minėtų bazių ir Kurilų salų rusų lėktuvai ir laivai gali greitai pasiekti Ramiojo Vandenyno šiaurinį laivų kelią.

PLK. LTN. PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA

Dar tik prieš metus "Kario" puslapiuose minėjome Lietuvos kariuomenės pulkininko leitenanto ir Vytauto Didžiojo Universiteto profesoriaus Vaclovo Biržiškos 70 metų amžiaus sukaktį. Tuomet dar tikėjomės ilgesnius metus savo tarpe matyti gyvą profesorių, juk jis dar taip buvo reikalingas lietuvių tautai savo darbais. Nežiūrint senatvės, jis daug dirbo ir dar daug darbų buvo užsimojęs nudirbti.

Deja, mirtis yra negailestinga. Ji nelaukiama pasibeldė ir į profesoriaus Biržiškos gyvenimo duris. Kalėdų šventėms velionis buvo nuvykęs į Waterbury, Conn., pas savo gerus bičiulius Devenius. Gruodžio 27 d. besikalbant su dr. Deveniu apie jo rašomą Dr. Jono Šliūpo biografiją ir numatomas rašyti trijų Vileišių biografijas, staiga profesorių ištiko širdies smūgis. Buvo nuvežtas į ligoninę, bet jokia pagalba nebepadėjo. Dar prisidėjo plaučių uždegimas ir sausio 3 d. pusiau pirmos naktį mirė.

Iš trijų profesorių Biržiškų Vaclovas buvo vidutinysis. Jis gimė 1884 m. gruodžio 2 d. Viekšniuose, Mažeikių aps. 1895 m. stojo į Šiaulių gimnaziją, o 1901 m. į Petrapilio universiteto gamtos matematikos fakulteto gamtos skyrių. 1904 m. perėjo į teisių fakultetą ir jį 1909 m. baigė. Ir gimnazijoje ir universitete velionis priklausė slaptoms lietuvių organizacijoms. 1905 m. pabaigoje atvykęs į Vilnių, pradėjo dirbti slaptoje Lietuvos Socialdemokratų Partijos spaustuvėje, o kitais metais buvo jos vedėjas. Grįžęs į Petrapilį, dalyvavo Lietuvių Socialdemokratų Partijoje ir veikė tarp lietuvių darbininkų.

1911—1912 m. atliko karo tarnybą carinėje Rusijos armijoje ir į atsargą išėjo praporščiko laipsniu. Trumpą laiką dirbo advokato darbą Šiauliuose. Pirmajam Pasauliniam karui prasidėjus, 1914 m. velionis buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. 1914 — 1915 m. buvo etapo bataliono adjutantas, 1916 —

A. a. Vaclovas Biržiška

1917 m. 101 pėst. pulko jaun. karininkas ir 20 Turkestano šaulių pulko adjutantas. Su savo daliniu buvo frontuose, pradedant Ryga ir baigiant Dunojumi. 1917 m. carą nuvertus, Kerenskio valdymo laikais, buvo išrinktas IX, o paskiau IV armijos komitetų nariu, kultūros švietimo sekcijos vedėjo ir armijų laikraščių redaktoriaus pareigas eiti. Po bolševikų perversmo Rumunijos fronte buvo areštuotas, bet pavyko pabėgti į Maskvą.

1918 m. rudenį drauge su 30.000 caro armijos karininkų V. Biržišką bolševikai areštavo ir jau grėsė sušaudymas. Mirties išvengė sutikęs būti Lietuvoje, Kapsuko sudarytos Vilniuje, bolševikų vyriausybės švietimo komisaru. Būdamas minėtu komisaru, stengėsi padėti lietuviams veikėjams, likusiems Vilniuje, ir tarnauti Lietuvai, bet ne bolševikams. Tai buvo didelė velionies rizika. Bolševikai nujautė, kad velionis nėra atsidavęs jiems. Po poros mėnesių švietimo komisaru paskyrė žydą, o V. Biržišką paliko tik jo pavaduotoju.

1919 m. balandžio mėn. lenkams užėmus Vilnių, Vaclovas Biržiška nebėgo drauge su kitais bolševikų pareigūnais į Maskvą, bet pasiliko Vilniuje. Iš pradžių lenkai jį areštavo, bet po mėnesio paleido. 1919 — 1920 m. gyveno Vilniuje ir dirbo lietuvių švietimo kultūros darbą. 1920 — 1923 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje pulkininko leitenanto laipsniu. Iš pradžių buvo atsargos bataliono vado padėjėjas, o paskui perėjo į karių švietimo ir kultūros sritį. Tarnavo Literatūros Skyriuje, kuris plėtėsi ir keitė savo vardus į: Karo Mokslo Skyrius, Karo Mokslo Valdyba ir Kariuomenės Štabo Spaudos ir Švietimo Skyrius. Šiuose skyriuose ėjo karių mokymo dalies vedėjo pareigas. Iki 1925 m. dar buvo Aukštųjų Karininkų Kursų ir Karo Mokyklos dėstytojas.

Tarnaudamas kariuomenėje ir išėjęs į atsargą, velionis dirbo įvairų švietimo kultūros darbą. Daugelyje darbo sričių velionis yra pridėjęs savo darbščiąją ranką. Sunku trumpame rašinyje suminėti tas darbo sritis, kuriose jis dirbo. Visą laiką buvo Vytauto Didžiojo Universiteto profesoriumi ir Kauno ir Vilniaus universitetų bibliotekų direktoriumi. Prof. Vaclovo Biržiškos dideli nuopelnai padaryti mūsų bibliografijos srityje. Jau nuo pat jaunatvės jis domėjosi bibliografija ir visą laiką tą darbą dirbo. Lietuvių bibliografijai ir lietuvių knygos istorijai jis daugiausia atidavė savo energijos, daugiausia įdėjo savo darbo. Jau nuo 1904 m. rinko medžiagą mūsų knygos istorijai. Daug yra parašęs mokslinių, istorinių knygų, o kiek tos srities rašinių — sunku viską sugaudyti. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1906 metų. Reiktu suminėti apie 40, o gal ir 50 įvairiausių žurnalų ir laikraščių, kuriuose velionis yra bendradarbiavęs. Tarp jų tenka priskaityti ir mūsų karine spaudą: "Karys", "Mūsų Žinynas", "Atspindžiai" ir "Trimitas".

Prof. Vaclovas Biržiška 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1946—1949 m. buvo Pabaltijo universiteto Hamburge ir Pinneberge profesorius. 1949 m. spalio 24 d. atvyko į Amerikos Jungtines Valstybes. Čia dirbo irgi savo pamėgtą darbą ir paliko daug darbų dar rankraščiuose. Lietuvoje suredagavęs 9½ tomo "Lietuviškosios Enciklopedijos", čia, Amerikoje, irgi redagavo pirmuosius minėtos enciklopedijos tomus. Vėliau jam teko iš enciklopedijos redagavimo pasitraukti.

Sausio 5 d. prof. Vaclovo Biržiškos palaikai buvo sudeginti krematoriume ir pasiųsti į Chicagos Tautines kapines saugoti, kol bus galima juos perkelti į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Minėtose kapinėse saugomi ir Dr. Kazio Griniaus pelenai. Kapinės žada pastatyti kokį nors paminklą — mauzoliejų, kur būtų saugomi įžymių asmenų pelenai.

Velionis buvo nuoširdus "Kario" skaitytojas Lietuvoje ir čia, Amerikoje. Iš menkos savo pensijos nepagailėdavo 5 dolerių užsimokėti už "Kario" prenumeratą. Tai puikus pavyzdys tiems, kurie daug uždirba, bet 5 dol. pagaili laikraščiui.

St. Butkus

Toks rusų jėgų telkimas verčia susirūpinti Ameriką, kuri iki šiol šiame plote turėjo jėgų persvarą jūroje ir ore. Amerika jau pasiuntė ten daugiau karo laivų ir dar numato pasiųsti ateityje.

Kai kas mano, kad tas komunistų pajėgų telkimas turi ryšio su Formozos fronto galimu užsiliepsnojimu. **J. L.**

Šachmatų meisteris — P. Tautvaišas

Dabar, kada lietuviams yra neįmanoma turėti savos kariuomenės ir jos pagalba ginti savo interesus, yra ypatingai svarbi lietuvių kultūrinė, visuomeninė ar sportinė veikla, kuri tampa tuo kovos lauku, padedančiu mūsiškiams išsikovoti garbingas vietas svetimųjų tarpe. Tai, žinoma, yra daugiau simbolinis palyginimas.

Mes lietuviai turime irgi tokių karių, kurie kovoja ne ginklu, bet savo sugebėjimais įvairiose srityse. Čia noriu pakalbėti apie vieną tokį kovotoją sporte, arba tiksliau pasakius vienoje iš jo šakų — šachmatuose — Povilą Tautvaišą, ryškiausią šio protinio sporto lietuvių atstovą J. A. Valstybėse.

Jis nors naujokas šiame krašte, tačiau jau spėjo sugriebti gražių laimėjimų. Vien tik gyvendamas Chicagoje per 5 metus mūsiškis išplėšė 8 stambias pergales vietiniuose ir kitur įvykusiuose šachmatų turnyruose: Factor Memorial — 1950 m. City Championship of Chicago — 1951 ir 1955 m., Illinois Open Championship — 1951 ir 1952 m., Illinois State Championship — 1953 ir 1955 m. Taip pat įvairiuose turnyruose ar pirmenybėse jis yra iškovojęs ir antrų bei trečių vietų, kurios, turint galvoje stiprų žaidėjų sąstatą, yra jau geras atsiekimas.

P. Tautvaišą šių eilučių autoriui yra tekę gerai pažinti būnant vieno klubo eilėse, būtent Chicagos Perkūne, kurio šachmatų komandoje mūsiškis žaidė ir padėjo iškovoti jai I vietą 1952 m. tarpklubinėse šachmatų pirmenybėse. Nors ir turėdamas maža laiko, jis visada stengdavosi atvykti į rungtynes ir garbingai kovoti. Šiaip, ne prie šachmatų lentos, Povilas nėra toks karingas; tai daugiau lėto būdo žmogus, truputį humoru pasaldinant, mėgstantis pasakoti įvairias istorijas.

Žinoma, didžiausią jo pasakojimų dalį užima atsiminimai iš žymiųjų šachmatų varžybų. O tokių varžybų turėjęs šimtus pasaulinėse olimpiadose: Muencheno (1936 m.), Buenos Aires (1939 m.), Vokietijos DP šachmatų meisterių pirmenybės Schleissheime (1947 m. 1—2 v.), Oldenburgo 8 tautų šachmatų meisterių turnyre (1948 m. — 1 vieta) ir kt.

Mūsų šachmatų meisteris, amžiumi dar jaunas, kitais metais švenčiantis 40-jį gimtadienį. Yra gimęs Rusijoje, kur jo tėvai buvo evakuoti Pirmojo Pasaulinio karo veiksmams pasiekus Lietuvą. Jis sakosi palinkimą prie šachmatų paveldėjęs iš savo šeimos, nes jo motina, o taip pat ir sesuo buvusios gana pajėgios šachmatininkės.

Šachmatais labiau pradėjęs domėtis 1931 m., o pirmieji stambesnieji laimėjimai atėjo persikėlus į Kauną, kur 1935 m. Vytauto Didžiojo Universiteto pirmenybėse pasiglemžė I vietą. 1936 m. žaisdamas Kauno miesto pirmenybėse, dalyvaujant visam tuolaikiniam Lietuvos šachmatų elitui, užėmė VI vietą, kas jam atidarė duris į Lietuvos valstybinę šachmatų rinktinę.

Kalbant apie P. Tautvaišą kaip šachmatininką tenka neužmiršti jo kaip ir kitų šakų sportininko. Tačiau ten jis, bent šiuo metu, neskina mums laurų, kaip kad šachmatuose. Bet atostogų metu jį dažnai galima pamatyti Michigano ežero vandenyse gerokai nutolusį nuo kranto vis dar norintį prisiminti skaidrias Lietuvos upes ir ežerus.

Mes pilnai tikime, jog mūsų šachmatų meisteriui, o taip pat ir mums likusiems ateis ta diena, kada laisvos tėviškės padangė bus pasiekiama sava akimi, o iki to laiko linkime jam ištvermės šachmatų fronte.

Edv. Šulaitis

LAIŠKAI ir MINTYS

Invalidas ligoninėje

Lietuvos karo invalidai, kiekvienas, apart tiesioginės invalidiškumo ligos, dar gali turėti ir kitų ligų, kaip tai: širdies, inkstų, pūslės, galvos, nervų ir kitokių negalavimų. Kur čia žmogus gali visas ligas ir išvardinti. Kiekvienam yra žinoma, kad prie invalido ir kitos ligos greičiau kimba, nes jo kūnas ligų atsparumo atžvilgiu yra daugiau pažeistas, negu sveiko žmogaus. Todėl invalidui labai ir labai sunku rungtyniauti sveikatos atžvilgiu su kitais, sveikesniais asmenimis. O dar sunkiau yra darbe. Juk sunkų darbą, kur reikia turėti jaučio sveikatos, arba stiprius muskulus, invalidas nepajėgs atlikti. O už lengvą darbą, kur gali tik šiek tiek krapštytis, tai ir atlyginimas toks mažas, kad vos-ne-vos gali dūšią kūne išlaikyti. Na, o kaip su ateitimi? Apie ją ir svajot nereikia. Bet gyventi visi lygiai nori. Susirgusiam invalidui, neturinčiam apdraudos, reikia jieškoti kokios nors išeities. Žinoma, vienintėlis kelias, kreiptis pas savo geraširdžius lietuvius gydytojus ir prašyti jų pagalbos.

Įpuolus į ligų raizginį, taip kaip ir man pačiam, šių eilučių autoriui, atsitiko, buvo kreiptasi į geraširdžius mūsų gydytojus ir jie mano kreipimosi nepaliko be vilties, bet atskubėjo su savo pagalba be jokio atlyginimo ir užmokesčio. Negalėdamas atsilyginti gerb. Dr Juozui Bartkui materialiai už jo rūpinimąsi manimi, noriu nors šiose eilutėse išreikšti jam viešą lietuvišką nuoširdų padėkos žodį.

O kas gi gali nežinoti ir neatsiminti simpatingą ir malonų Dr. Zigmą Rudaitį, kuris man padarė amputuotos kojos operacijos pataisą. Taip pat šį darbą jis atliko pusvelčiui, už labai menką atlyginimą. Pati operacija buvo atlikta rūpestingai, sąžiningai. Dr. Rudaitis stropiai mane prižiūrėjo tiek ligoninėje, tiek namuose. Už jo triūsą ir malonų patarnavimą, negalėdamas pilnai atsilyginti, čia trumpu sakiniu noriu pareikšti viešą ir nuoširdžią padėką.

Dr. Rudaitis mane su savo nuosava mašina nuvežė į Southtown ligoninę ir paguldė 318 palatoje. Ši palata dėl jos dydžio, nes joje gulėjo 10 žm., kitų ligonių ir seserų buvo vadinama "kolchozu".

Ką tik atvykus ligoninėn, mane tuoj aprengė ligonio drabužiais ir sutvarkė. Kai atėjo sesutė ir užkalbino mane lietuviškai, pradžiugau ir net lyg sustiprėjau. Po atliktos operacijos, gulėdamas dar su narkozu, jutau, kad manęs laikas nuo laiko ateina pažiūrėti, tai viena, tai kita sesuo lietuvaitė. Atsipeikėjęs, kiek vėliau sužinojau, kad šioje ligoninėje yra keletas sesučių lietuvaičių. Viena iš jų tokia buvo gera, kad mane aprūpino lietuviška spauda ir knygomis. Aš nuoširdžiai jai dėkingas.

Kada truputį pasveikau ir sustiprėjau, pradėjau su ramentais vaikščioti. Tada daug kartų girdėjau, kad mūsų seserys per daug nesigėdindavo ir nesivaržydavo tiek su ligoniu lietuviu, tiek tarpusavyje kalbėti tik savo gimtąja kalba

Tokios lietuvaitės daro mūsų tautai garbę ir vertos pasididžiavimo.

Bendrai, reikia pasakyti, kad ir kitos seselės, nelietuvaitės, buvo malonios ir švelniai patarnauja ligoniams.

Pačioje ligoninėje maistas įvairus, švariai pagamintas, rūpestingai seselių ligoniams patiekiamas. Bet sveikstančiam žmogui truputį jo mažoka. Na, bet pakliuvęs tarp savųjų seselių ir dar tokių puikių, niekad alkio nekentėsi. Išbuvęs Southtown ligoninėje šešias paras, apie medicinos personalą išsinešiau geriausius įspūdžius. Southtown ligoninė yra 5701 S. Wood St., Chicago 36, Ill.

Teodoras Papartis

Knygos apie karius

Paskutiniu metu lietuvių raštijoje yra pasirodžiusių knygų, liečiančių vienaip ar kitaip tautos karius, jų buitį bei idėjas laiko eigoje. Pažiūrėsime, kaip tie kariai — knygų personažai — yra atskirų autorių parodyti žodinio meno šviesoje.

Didvyrių Žemė — Karolė Pažėraitė, Sao Paulo. Autorė šioje knygoje patiekė devynis literatūrinius vienetus patrijotinėmis temomis jaunimui. Veikėjų tarpe matome lietuvius karius idėja ir krauju susirušius su jaunąja karta, visus drauge kovojančius ar žūstančius už augščiausią tautos idealą — laisvę ir garbę. Tas idealinis karių vaizdavimas yra sveikintina autorės pastanga sumegzti tremtinių jaunimo dvasią su tautos ir valstybės tradicija, sustiprinant lietuviukų drąsą. Pagrindinėmis idėjomis įrodoma, kad lietuviukai ne tik neturi teisės nuo savo tėvų žemės meilės nutolti, bet privalo ir gali savo kilme pasididžiuoti prieš kitus visai teisėtai. Sakoma, kad tik Dievas daro tobulai, todėl autorė, kaip žmogus, savaime neišvengė kai kurių kūrybos trūkumų. Tikėtina, kad ateityje ji duos dar daugiau rašto, gal kiek glaustesnio, rūpestingesnio ta prasme, jog lietuviška pastanga tautoje išsilaikyti bei nugalėti būtų dar sąmoningesnė. Lauktina iš jos plunksnos platesnio Pietų Amerikos lietuvių tautinės buities vaizdo su ana patrijotine nuotaika.

Naujas Veidas — Andrius Norimas, Chicago. Autoriaus bene pirmoji beletristinė knyga, įvairi savo gyvenimiškomis temomis ir sklandžiu jų pertiekimu. Keturiolika vienetų, pavadintų novelėmis. Autorius, turėdamas neabejotiną pasakotojo talentą, galės tolokai literatūroje nueiti, ko mes jam, kaip kariui, nuoširdžiai linkime. Tačiau turėtumėm jam ir savo draugišką prašymą: nevaizduoti banalybių, kurias taip mėgsta mūsų žinomieji rašytojai vien todėl, kad jų apstu visokiame gyvenime, bet duoti iš savo specialios žinojimo srities labiau suidealintų žmogaus pavyzdžių, ypač iš karių buities. Tos visos šeimyninės neištikimybės bei kariškių kortavimai, nors ir autentiški gyvenimo bruožai, vistiek viso žmogaus, uniformoje ar įstaigoje, neparodo, todėl nepadeda su anom blogybėm kovoti. Atvirkščiai, tie neigiami bruožai nejučiomis įsirėžia į jauno žmogaus sielą, atlikdami pirmosios neigiamos pamokos darbą. Civiliškos buities vaizdų su abejotinu morališkumu mūsų tautai patieks kiti autoriai, tie tarptautinių vandenų būriuotojai. Mes norėtumėm, kad kariai rašytojai savo talentą panaudotų kažkam didesniam, ką įvykdyti yra bejėgiai tie, kurie kariško gyvenimo nepažįsta ir, dėl išsiauklėjimo stokos, juo bodisi. Toje vietoje norėtumėm autoriui pasiūlyti temų iš Lietuvos Nepriklausomybės kovų epopėjos, iš lietuvio gaivališko tikėjimo savimi ir savo tauta, jam, bendrai, su savo šeima siekiant didžiausio idealo — tautos laisvės. Neabejojame, kad tais laikais buvę ar žuvę gyvieji epopėjos personažai tikrai yra verti auksinės plunksnos, deja, mūsų apsirikimai neleidžia net padoriai jų pagerbti, nežiūrint paties tematinio nuostolio literatūrai. Tikime, kad Andriaus Norimo asmenyje ir talente minėtos temos atras savo darbininką.

Sodas už Horizonto — Aloyzas Baronas, Chicago. Tai romanas, kuriame, tarp kitų personažų, randame ir karius — aktyvios tarnybos karininką ir atsargoje esantį eilinį, bei policininką. Tie Lietuvos piliečiai su uniformomis ar be jų, deja, visumoje pavaizduoti neigiami ta prasme, kad per autoriaus sarkazmą nepraleista beveik nė viena idealinė mintis tų personažų egzistencijai įteisinti. Visi jie kažko siekia, kažko nerimauja, tačiau su visais savo troškimais nuskęsta ruskiniame darbo paniekos idealizme prie alaus bokalo. Taip rašyti yra nuodėmė. Tas pasipiktinimas darbu taip giliai įskaptuotas kiekvieno minimos knygos (kaip ir visų Barono veikalų) personažuose, kad net baugu darosi, pagalvojus, kas atsitiktų, jei nebeatsirastų žmogaus, nebijančio įkalti vinies į karstą, kurin kada nors atsiguls pats darbo baimės ideologas vatos prikimsta burna, — vatos, taip dosniai jo kaišiotos kur reikia ir nereikia. Kas atsitiks, jei lietuviai, prisiskaitę tokios ideologijos, nesugebės apsiprasti su mintimi, jog jų kasdienis darbas yra pirmoji ir paskutinioji jų gerbūvio sąlyga, jų stebuklų šaltinis? Bus blogai. Ar tik nereikėtų atsargiau elgtis su stiliumi ir maniera, kad nepražudžius idėjos. Pirma užsidirbame duoną, paskiau išmokstame dailiai ją valgyti, o po to galime prie alučio pafilosofuoti apie beprasmišką kario gyvenimą bei vinių kalimą į dėžes. Tokia yra nuosekli gyvenime tiesa.

Baronas, kaip neabejotinas stilistas ir talentas, turėdamas šiek tiek lietuviškos sąžinės, galėtų parašyti tikrai vertingų, dabar taip būtinų, dalykų savo tautai, kuri gimdo, augina ir laidoja savo karius tik neišvengiamos būtinybės verčiama, o ta būtinybė — laisvės dvasia.

V. Jonikas

BARBORA RADVILAITĖ IR JOS PAVEIKSLAS

...Istorikė turi būti pilnai objektyvi. Iš kur ji ištraukė, kad Aušros Vartų paveiksle "įamžinti Barboros Radvilaitės bruožai"? (KARYS Nr. 7, 1955, psl. 204). "Manoma" — bet kas taip mano? Istorikė turi rašyti tikrus faktus, o ne kas manoma. Daukantas Lietuvos istorijoje aiškiai nurodo, iš kur tas paveikslas paeina. Kodėl istorikė nepasinaudojo savo Daukantu, o jieškojo medžiagos pas Zivier, Kolankowski, Przezdiecki? Lauksiu atsakymo. Su pagarba,

R. Trumpauskas, M.D.
4500 College Ave.
Alton, Illinois.

Gavau "Karį" 1955 m. gruodžio mėn. susipažinti, kuris man patiko. Tad nusprendžiau jį užsisakyti šiems ištisiems metams.

Siunčiu penkis dolerius, pilną prenumeratą už 1956 metus.

Prie pasitaikiusios bet kokios progelės, stengsiuosi prikalbinėti kitus žmones užsisakyti ir paremti Jūsų gražiai, puikiai ir naudingai leidžiamą lietuviams apšvietos žurnalą.

Reikšdamas Jums savo gilią pagarbą, linkiu su šiais Naujais Metais visa ko geriausio!

A. J. Jokubaitis

VETERANŲ VEIKLA

IŠ ROČESTERIO, N.Y.,

RAMOVĖS VEIKLOS

Kariuomenės šventės paminėjimas įvyko lapkričio mėn. 26 d. parapijos salėje. Įdomia paskaitą skaitė rašytojas Jurgis Jankus. Prelegentas, nenaudodamas ypatingos gražbylystės, bet kalbėdamas visokio išsilavinimo žmonėms suprantama kalba, paįvairindamas ją gyvais gyvenimiškais pavyzdžiais, plačiai palietė visuomenėje esamas ir buvusias nuomones apie buvusią Lietuvos kariuomenę. Buvusiems kariams buvo įdomu ir malonu išgirsti ne kario objektyvią nuomonę tuo opiu klausimu. Ramovėnai dėkingi rašytojui Jurgiui Jankui.

P. Saladžius, buvęs Šaulių Sąjungos vadas, ilgametis Ročesterio Ramovės pirmininkas, savo sveikinimo kalboje palietė ir daugelio norimus užmiršti ar tiesiog ignoruojamus faktus — didžiulį auklėjimo ir kultūrinį darbą, kuri kariuomenė atliko jaunimo tarpe.

Minėjimas paįvairintas muz. Armono vadovaujamo Bendruomenės vyrų choro keliomis kariškomis dainomis. Choro vadovas nė jo nariai niekados nėra atsisakę prisidėti prie Kariuomenės šventės minėjimo paįvairinimo. Aciū.

Apgailėtina, kad Ramovės valdybos užsimojimas parodyti filmų — kronikų iš buvusio Lietuvos kariuomenės gyvenimo negalėjo būti įvykdytas dėl to, kad nebuvo gauta reikiamo 35 mm filmų aparato. Vietoj filmų buvo parodyta projekcine lempa spalvotų nuotraukų iš Lietuvos, DP stovyklų ir Amerikos gyvenimo. Nuotraukas rodė ir paaiškinimus davė p. Reivydis, kuris nors ir dar nesenas Ročesterio gyventojas, bet, surasdamas laisvo laiko nuo biznio, patalkininkauja lietuviškam darbui.

Į paminėjimą susirinkę ročesteriečiai suaukojo 137 dol. Nepriklausomybės kovų invalidams sušelpti. Aukas rinkti padėjo Ročesterio skautės. Pinigai pasiųsti per Ramovės Centro Valdybą.

1956 m. sausio 22 d. įvykusiame visuotiniame skyriaus susirinkime išrinkta nauja valdyba, kurios pirmininku lieka P. S. Saladžius, o nariais — V. Zmuidzinas ir A. Cieminis. C-s

---

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Gustave Flaubert, PONIA BOVARY, II tomas, 213 psl. Vertė Alė Rūta. Išleido NIDA. Kaina nepažymėta.

Jonas Mekas, SEMENIŠKIŲ IDILĖS, 62 psl., eilėraščiai. Išleido AIDAI. Kaina $1.00.

V. Augustinas, LITHUANIA, 119 psl., vaizdai iš Lietuvos, II laida, aplankas dail. R. Viesulo, išleido ATEITIS. Kaina nepažymėta.

Henrikas Radauskas, ŽIEMOS DAINA. Eilėraščiai. Chicago MCMLV. Išleido Vytautas Saulius. Tiražas 500 egzempliorių. Spaudė "Draugas". 80 psl. Kaina 3 doleriai. Knyga didelio formato, labai gero popieriaus ir įrišta į kietus viršelius. Leidėjo adresas: 704 North State Street, Chicago 10, Illinois.

AUKOJO "KARIUI":

1.	Abaravičius Kazys, Ill.	$.00
2.	Balbatas Jonas, Ohio	5.00
3.	Šilinskas Vladas, Australija	2.20
4.	Astrauskas Stasys, Ohio	2.00
5.	Baltrušaitis Vladas, N. Y.	2.00
6.	Bubelis Juoazs, Ill.	2.00
7.	Jaras Petras, Mass.	2.00
8.	Malinauskas Stasys, Mich.	2.00
9.	Stankauskas Vincas, Ohio	2.00
10.	Totilas Pr., Nebr.	2.00
11.	Ūsas Bronius, Ill.	2.00
12.	Bakšys Julius, Canada	1.00
13.	Gaušas Antanas, Ill.	1.00
14.	Gulbinas Petras, Canada	1.00
15.	Kacilauskas J., Ill.	1.00
16.	Karosas Povilas, Conn.	1.00
17.	Kazimierėnas-Balčiūnas, Venezuela	1.00
18.	Kraunaitis I. E., N. Y.	1.00
19.	Krutulis Jurgis, Canada	1.00
20.	Pečenkis Petras, N. Y.	1.00
21.	Petrušaitis Petras, Wisc.	1.00
22.	Plechavičius P., Ill.	1.00
23.	Šaulys Jonas, Conn.	1.00
24.	Tamošiūnas Alfons., Canada	1.00
25.	Tervydis Vladas, Ill.	1.00
26.	Židžiūnas Vladas, Mass.	1.00
27.	Žiedas Vladas, N. Y.	1.00

Nuoširdi KARIO padėka aukojusiems.

L. S. Ramovės Manchesterio, Anglijoje, skyrius. (Stovi iš dešinės į kairę): J. Dubickas, J. Navickas, J. Virbickas, J. Šablevičius, V. Chadakauskas, K. Čyvas, A. Jokimavičius, J. Skinkys, P. Navokauskas.

(Sėdi iš dešinės į kairę): A. Kurmickas, K. Murauskas, V. Kupstys — pirmininkas, B. Klimas, A. Gerdžiūnas.

Ir šitie visi taps "Kario" skaitytojais.

TURBUT, OŽKOS ĮSIRAŠĖ Į PARTIJĄ

Dvi senos amerikietės gavo laiškus iš Lietuvos ir abiejuose rašoma iš kolchozų, kad laiko po vieną ožką, pora vištų, o apie karves nė žodžio.

— Kas čia yra, leiduke, — viena stebisi. — Jau kelintą laišką iš Lietuvos gaunu, ir vis rašo tik apie ožkas. O kur karvės dingo, kad jų nemini?

— Turbūt, į komunistų partiją neįsirašė ir išsiųstos į Sibirą, — atsako antroji. — O ožkos ir mūsų laikais Lietuvoje buvo gudresnis gyvulys... **M.B.**

UOLIAUSI MOKINIAI

Mano teta Uršulė gudri moteris, daug keliavusi, daug visko mačiusi, todėl ir daug žinanti. Kai ji pradeda filosofuoti, aš būtinai turiu nutilti, nes ji savo argumentus moka apginti ne tik žodžiais, bet ir balsu.

Apie savo tautiečius ji yra tokios nuomonės: "Girdi lietuviai yra uoliausieji svetimų kalbų mokiniai. Kai pradeda kokią svetimą kalbą mokytis, tai mokosi tol, kol visai užmiršta savo gimtąją lietuvišką kalbą". **P. Skr.**

KARIŲ ŠVARUMAS

Mano teta Uršulė turi savo nuomonę ir apie karių švarumą, žinoma, pirmiausia kalbėdama apie buvusią carinę Rusijos kariuomenę. Bet ji sako, kad jos toji nuomone tinka ir kitoms kariuomenėms.

Anot mano tetos Uršulės žodžių, eilinis kareivis maino baltinius kas savaitę, grandinis kas 6 dienos, puskarininkis kas 5, viršila kas 4, leitenantas kas 3, kapitonas kas 2, majoras kasdieną, pulkininkas kas pusę dienos, o generolas 4 kartus per dieną.

— Bet, teta, dar yra augštesnių ir už generolą, — tariau aš, — būtent, maršalai. Kiek kartų jie keičia baltinius?

— Va, va! — lyg atsiminė teta, — pamiršau juos. Jie užsivelka baltinius, išėję į štabo raštinę pasirašo kokį įsakymą, ir vėl eina baltinių keisti.

— O buvo dar augštesnių ir už maršalus, būtent, generalisimai, — pridedu tetai. — Tai kiek kartų jie keičia?

Teta rimtai ir ilgai pagalvojo ir iš lėto savo nuomonę išdėstė:

— Generalisimai, vaikeli, baltinius kas minutę keičia. Čia užsivelka, čia nusivelka... ir t.t.

Norėjau su teta pasiginčyti, bet ji autoritetingai pareiškė: "Vaikeli, su senesniu žmogumi nesiginčyk! Aš už tave daugiau svieto mačiau. Pro vagono langą mačiau pravažiuojantį Rusijos carą". Jeigu taip, žinoma, turėjau nutilti. **P. Skr.**

UŽ "TETĄ SAMIENĘ" ILGESNĖ TARNYBA

Grįžusį iš Korėjos fronto jauną lietuvioką draugai klausinėja:

— O, kaip matome, tu jau grįžai iš kariuomenės. O kur gi Petras, su kuriuo kartu pradėjai tarnybą?

— Aš, mat, tarnavau už "Dėdę Samą", o Petras tarnauja už "Tetą Samienę", todėl jis turi tarnauti ilgiau — juokdamasis paaiškina draugams jaunas veteranas. **Pr. Alš.**

Gerb. KARIO skaitytojai, kurie dar nesumokėję 1956 m. mokesčio, prašomi nedelsdami atsiskaityti. Tuo sutaupysite bereikalingą susirašinėjimą ir gausite žurnalą be trukdymų.

Apgailestaujame, kad negalime siuntinėti KARĮ kreditan ir šis Nr. nesiunčiamas neatsiskaičiusiems už 1955 m.

TURĖTUMĖT ŽINOTI:

Kad Rusija dar vis negrąžina J.A.V. laivų, kuriuos ji pasiskolino II Pas. Karo metu. Iš 186 įvairių karinių ir pagalbinių laivų iki dabar dar negrąžinta 121 laivas, nežiūrint, kad grąžinimo terminas jau seniai yra praėjęs.

*

Kad Sovietų Rusiją valdo trys galingiausi komunistų vadai: Kaganovičius, Ašbergas ir Molotovas; visi kiti — Bulganinas ir Chruščiovas — yra tik jų įsakymų vykdytojai.

*

Kad sovietų planas yra atskirti J.A.V. nuo kitų vakarų valstybių ir užimti, komunistų ir jų pasekėjų pagalba, iš vidaus.

Kad vienas vokiečių mokslininkas iš Friedlando, Vak. Vokietijoje, pareiškė, jog jis parengė Rusijai slapto ginklo planą, pasinaudodamas planais ir mikrofilmais, gautais iš Vakarų per šnipus.

*

Kad Jungtinių Tautų konstitucija nustato, jog Jungtinių Tautų Organizacijos nuolatinis karinis sekretoriatas privalo būti sudaromas Sovietų Rusijos.

*

Kad Prancūzija, negavusi leidimo, atitraukė iš NATO penkias savo divizijas ir pasiuntė jas į Afriką paremti svyruojančią imperiją. Tuo veiksmu vakarų frontas prieš Sovietų Rusiją liko nepridengtas.

*

Kad: "Pacifizmas ir jo sugulovė komunizmas mus užpludo. Teatruose, laikraščiuose, žurnaluose, sakyklose ir paskaitų salėse, mokyklose ir koledžuose jis kybo ore lyg rūkas prieš Amerikos veidą, organizuodamas neramumus ir pakirsdamas darbo žmogaus dvasią.

Diena iš dienos šitas vėžys ėdasi gilyn į mūsų politinį kūną. Sentimentalizmas ir jausmingumas užkrėtę kraštą, turėtų būti pakeisti kietu logišku galvojimu. Pacifizmas neužtikrina taikos ar neliečiamumo..." yra pasakęs gen. Mac Arthuras. **A. M.**

Kaina
2 Lt ct

DARBININKAS

VISŲ
LIETUVIŲ
LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę.

Kaina:

Metams	6 dol.
Brooklyne	6.50 dol.
Užsienyje	6.50 dol.

Adresas:

DARBININKAS
680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

UŽSISAKYKITE:

KARYS	metams	5 dol.
EGLUTĖ	"	3 dol.
AIDAI	"	6 dol.
LIETUVIŲ DIENOS	"	5 dol.

Taisau visų modelių Radio, Televizijos ir Eelektros Aparatus

BALYS BRAZDŽIONIS,
4040 So. Francisco Ave., Chicago 32, Ill.
Telefonas: LA 3-7685.

CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS
savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas
Balys Auginas, 1359 E. 94 St., Tel.: CE 1-5904

GERIAUSIAI UŽTIKRINSI SAVO RYTOJŲ
seniausioje lietuvių organizacijoje šiame krašte

SUSIVIENIJIME LIETUVIŲ AMERIKOJE
307 West 30 Street, New York 1, N. Y.
Tel. LA 4-5529

SLA apdraudžia gyvybę iki $10,000 asmeniui, sveikatą iki $325 ir senatvę iki $300 mėnesiui. Niekur kitur nerasi tiek patogių apdraudų išsimokėjimo sąlygų.

SLA duoda nariams pašalpas bėdos atveju, certifikato paskolas, beprocentines mokslo paskolas, nekilnojamo turto paskolas ir kt.

SLA duoda nariams didelius tautiniai kultūrinius dividendus ir yra lietuviškumo užuovėja. Plačiai vykdo ir remia tautiniai kultūrinius darbus, kovoja už lietuvybę.

Rašykis į SUSIVIENIJIMĄ LIETUVIŲ AMERIKOJE, turintį 12,000 narių ir turto virš $3,000,000.00.

Laisvoji Lietuva
LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	— —	$4.50
Pusei metų	— —	$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:
3157 S. Emerald Ave., Chicago 16, Ill.

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.

Prenumerata $4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

TAUPYKITE ateičiai. Pasidėkite taupomus pinigus į CHICAGO SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena santaupa pilnai apdrausta iki $10,000.00 by an Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas devidendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal pareikalavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šeimos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėm sąlygom, perkant arba statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 16.000.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius ,skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal jūsų užsakymą.

Roosevelt Furniture Co., Inc.

LIETUVIŲ KRAUTUVĖ

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO

Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadeinio vak. iki 9:30

Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.

Tel. TWining 4-7327

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesrovinį, savaitraštį — rimtą ir objektyvų.

"Kario" skaitytojams pranešama, kad dabar "Nepriklausomoje Lietuvoje" eina b. Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerio pulkininko **K. Žuko** atsiminimai apie tai, kaip atsikūrė nepriklausoma Lietuva.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose 5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal 32, P. Q., Canada.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

DIRVA ★★★ THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse —	$5.00
Kanadoje —	$5.50
Kitur — —	$6.50

Atsk. Nr. kaina 10 centų

Adresas:

1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio